ROY LEWIS EVRİM ADAMI

DOST

EVRİM ADAMI

Roy Lewis

DOST

edebiyat

EVRİM ADAMI

Roy Lewis

Kendisini tarihöncesi dönemlerde doğmuş biri olarak niteleyen İngiliz yazar Roy Lewis, Birmingham, Oxford ve Londra'da okudu. Başta *The Times* olmak üzere birçok önemli yayın kuruluşunda uzun yıllar muhabirlik yaptı. Toplumsal tarih üzerine birçok kitap yazmış olmasına karşın, en büyük ilgiyi Evrim Adamı adlı romanıyla gördü. Halen Londra'da yaşıyor ve çoğunlukla şiir yayımlayan bir yayınevini yönetiyor.

D

ISBN 975-8457-92-6

The Evolution Man
ROY LEWIS

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Temmuz 2001, Ankara

İngilizceden çeviren, Şükran Yücel

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB
Baskı ve cilt, Pelin Ofset

Dost Kitabevi Yayınları
Karanfil Sokak, 29/4, Kızılay 06650, Ankara
Tel: (0312) 418 87 72 Fax: (0312) 419 93 97
raulman@domi.net.tr

Dost Dağıtım
Tel: (0312) 432 48 68 Fax: (0312) 435 75 96

Roy Lewis

EVRİM ADAMI

DOST
kitabevi

Sevgili kızlarıma, Theodore Reik'e
ve diğerlerine...

ÖNSÖZ

Elinizde, son 500 bin yılın en komik kitaplarından birini tutuyorsunuz.

Kısacası, insan ırkının elinin değdiği en güçlü ve en korkutucu şeylerin –ateş, tekerlek, evlilik v.b.– bir 'İlk İnsanlar Ailesi' tarafından keşfinin ve kullanılışının komik hikayesidir bu. Aynı zamanda ilerleme sorunlarının, atom çağıyla birlikte değil, 'pişirilmeden pişirme' ve 'kurda kuşa yem olmadan yeme' ihtiyacıyla başladığını anımsatır.

O, aynı zamanda, insanı öldüren ama binalara dokunmayan ilk silahın bir 'sopa' olduğunu anımsatır.

Kitap henüz bir çok-satar değil (en azından genellikle kabul edilen anlamda) ve belki de bunun nedeni, onu bir türe sokmanın zorluğudur. Hiçbir şey bir kitaba, insanların onu hangi rafa koymak gerektiğini bilememesi kadar zarar veremez. İlk kez 1960'da yayınlandığından bu yana birçok değişik adlarla birçok baskıdan geçti. Yalnızca o yıl, Brian Aldiss'in onu, Penguin'in 'BK' listesini başlatan ilk romanlar arasına seçerek adını yeniden koyduğu *Evrim Adamı* adıyla değil, aynı zamanda *Bir Zamanlar Buzul Çağında* ve *Babamıza Ne Yaptık* adlarıyla da basıldı.

Aldiss, o ana kadar yazarı dahil hiç kimse tarafından fark edilmeyeni, bu kitabın gerçekte çok iyi bilim kurgu olduğunu fark etmişti. Harika bir parça! Elbette içinde roketler yoktu. Ne olmuş? Roketlere ihtiyacınız yok. Bunu şimdi hepimiz biliyoruz. Yine de, 1960'da bu tür algılama henüz geçerli değildi.

O zaman bendeki kitabı, kapağının üzerinde 'BK' olduğu için almıştım. O karanlık günlerde, çölde üstünde

'sıvı' yazan her şeyi içmeniz gibi, üzerinde 'BK'olan her şeyi alabilirdim. Ve sonra okuduğum şeyin roman olduğunu, edebî ve aynı zamanda çok çok komik olduğunu fark ettim. Bu ilk baskı yirmi bir yıldır o kadar çok arkadaşa ödünç verildi ki, sayısız bakışın etkisiyle harfler neredeyse okunmaz hale geldi.

Eğer buraya kadar okuduysanız artık bunun bir 'kült kitap' olduğunu söyleyebilirim. Ama endişe etmeyin! Bu terim yalnızca, insanların ona kitlesel reklam aracılığıyla değil, mutlu bir tesadüfle rastladığını ve onu yalnızca kendilerinin bildiğini düşünerek, harika sıcak duygularla bağırlarına bastıklarını anlatmak amacıyla kullanıldı. Kitabı bitirdiğinizde, ona inananlara bir kişi daha katılmış olacak.

O, hayatınızı küçük şeylerle değiştirecek; örneğin, '2001'in açılış sahneleri hiçbir zaman aynı görünmeyecek! Çünkü, hangi maymunun Vanya amca olduğunu düşüneceksiniz! Ve bir kere daha, yenebilir mantarlarla zehirli mantarları ayıran şu küçük yararlı kitaplardan birini gördüğünüzde, hangisinin hangisi olduğunun anlaşılması için hayatlarını feda eden bu kobay maymun adamlara minnet duyacaksınız.

Bu fikrin Roy Lewis'de, ellili yılların ortasında, *Economist*'in Afrika'daki İngiliz Milletler Topluluğu Sorunları muhabiriyken doğuşuyla ilgili gerçek hikayenin de tadını çıkarabilirsiniz. Tanınmış antropolog Louis Leakey'den bazı tarih öncesi mağara resimlerinin anlamını açıklamasını istemişti; ne var ki, Leakey ona istediğinden de fazlasını verdi.

Lewis, bunlardan, Afrika'daki İngiliz sömürge yönetiminin tasfiyesi sırasındaki gözlemlerinden ve politik olayların ardında yatan tarihin derinliklerindeki yansımalardan giderek bu kitabı yarattı.

Ünlü Fransız biyokimyacı Jacques Monod, bir iki teknik yanlışa değindi fakat bunların hiç önemi olmadığını çünkü kitabı okurken gülmekten, Sahra'nın ortasında deveden düştüğünü yazdı.

Bu nedenle sağlam bir yere oturun!

Terry Pratchett,
Nisan, 1988
(Holosen'de bir yerlerde)

I. BÖLÜM

Kuzey rüzgârları güçlü esip, büyük buzulun hâlâ ilerlediğini hatırlatan buzları getirdiğinde; biz mağaramızın önüne ağaç kütüklerini ve çalı çırpıyı yığar, gürül gürül gürleyen bir ateş yakar ve bu kez ne kadar güneye gelirse gelsin, –Afrika'ya bile– onunla karşılaşmaktan korkmadığımızı, onu yenebileceğimizi anlatırdık kendimize.

Sık sık büyük bir ateş için gereken gereçleri bulmakta güçlük çekerdik. Kuvarsitin sivri ucu, sedir ağacının on santimetre kalınlığındaki dalını on dakikada kestiği halde esas ısınmamızı sağlayan, fillerle mamutların dişlerinin ve hortumlarının gücünü denemek için ağaçları kökleme alışkanlıklarıydı. Antik filler, modern benzerlerine göre kendilerini bu işe çok daha fazla vermişlerdi. Çünkü evrim halindeydiler ve evrimleşen bir hayvanın tek endişesi, dişlerinin nasıl geliştiğidir. O günlerde kendilerini hemen hemen mükemmel addeden mamutlar, yalnızca kızdıkları zaman ya da dişileriyle gösteriş yapmak için ağaçları parçalıyorlardı. Çiftleşme mevsimlerinde, odun toplamak için sadece sürüleri takip etmemiz yeterliydi; ama diğer zamanlarda, otlayan bir mamutun kulağının arkasına hedeflenen bir taş mucizeler yaratabilir ve size bir aylık çıra sağlardı. Ben bu oyunun büyük mamutlarla yürüdüğünü bilirim ama köklenmiş bir baobap ağacını eve kadar sürüklemek de epey iştir. Çok iyi yanarlar ancak üç metre uzaklarında durmanız gerekir. İşleri abartmanın anlamı yok! Çoğunlukla, havanın soğuk olduğu zamanlarda ya da Klimanjaro ile Ruwenzori'nin buzları aşağıya indiğinde büyük ateşler yakardık.

Soğuk kış gecelerinde, hava açık olduğu zaman kıvılcımlar yıldızlara uçuşurdu; yeşil odun ıslık çalar, kuru odun çatırdar ve ateşimiz, Rift vadisini aydınlatan bir meşaleye dönüşürdü. Hava sıcaklığının düştüğü veya yağmurun rutubeti birilerinin eklemlerini çatırdatıp ağrıttığı zamanlarda, Vanya amca bizi ziyarete gelirdi. Orman trafiğinin sakinleştiği bir anda, onun, ağaçların üstünden gelişinin hışırtısını duyardık. Hışırtı ara sıra fazla yüklenilmiş bir dalın meşum çıtırtısıyla ve bir küfür homurtusuyla kesilir, yere düştüğündeyse önlenemeyen bir öfke çığlığına dönüşürdü.

Sonunda, uzun kolları yerde sürüklenen, geniş kıllı omuzlarının arasına sıkışmış kare kafası, kan çanağı gibi gözleri, alışkanlık haline gelen köpek dişlerini dışarı çıkartma çabasının kıvırttığı dudakları ile iri yapılı bir yaratık, ayaklarını sürüyerek ateşin yanına gelirdi. Bu olup bitenler ona, hiç hoşlanmadığı bir partide sahte bir gülümseyiş takınan birinin ifadesini verirdi. Küçük bir çocuk olarak ben, bunu dehşet verici bulurdum! Daha sonraları bütün heveslerinin ve tuhaflıklarının ardında, –bunların acısını çeken ilk ve tek kişi o olurdu– görünüşünün doğal vahşiliğinden ürkmüş bir çocuk için yemiş ve incir getiren sevecen bir kişinin varlığını keşfettim.

Ama o nasıl konuşur ve tartışırdı! Bizi kısaca selamladıktan sonra Mildred yengeye doğru başını sallar, soğuktan morarmış zavallı ellerini aleve uzatırdı. Konuşmaya başlamadan önce, başı önünde bir gergedan gibi babama doğru ilerler, uzun işaret parmağını tüm dünyayı itham eden bir boynuzun ucu gibi sallardı. Babam onun içinde biriken duygularını bir suçlama seli halinde boşaltmasına izin verir, biraz yatıştıktan –muhtemelen bir iki Aepyornis[1] yu-

1) Aepyornis: Madagaskar'da Pleyistosen dönemindc yaşayan, uzun bacaklı, gelişmemiş kanatları olan, 2.5 metre boyunda, uçamayan, nesli tükenmiş kuş. (çev.)

murtası ve birkaç Afrika yemişi[2] yedikten– sonra Vanya amcanın saldırılarına yumuşak, ironik nidalarla kaçamak yanıtlar verirdi. Alçaklıklarını neşeyle itiraf ederek ve onlarla övünerek, onun sersemlemiş bir sessizlik içine gömülmesine neden olurdu.

Tüm hayatlarını vahşi bir uzlaşmazlık içinde geçirmiş olsalar da, çok derinlerde birbirlerini sevdiklerine inanıyorum. İkisi de hiç sapmaz ilkelerine bağlı, inançlarına uygun yaşayan ve ilkeleri her noktada birbirine karşıt olan iki maymun adam olduklarına göre, başka türlüsü düşünülemezdi. İkisi de diğerinin, insana benzeyen maymun türlerinin evriminin yönü konusunda trajik hatalar içinde olduğuna inanarak kendi yoluna gitti; fakat kendi kişisel ilişkileri her türlü çekincenin ötesinde ve bozulmamış olarak kaldı. Tartıştılar, hatta birbirlerine bağırdılar ama hiç kavgaya tutuşmadılar. Vanya amca, çoğunlukla bizi büyük bir öfke içinde terk etse de, her zaman geri geldi.

Davranışları ve görünüşleri tümüyle birbirine zıt kardeşlerin arasında hatırlayabildiğim ilk tartışma, soğuk gecelerde ateş yakma olayıyla ilgili çıkmıştı. Ben, can çekişen, kıpkırmızı, yaralı ama yine de doymak bilmez şeyden biraz uzakta çömelmiş, babamın onu özenli ve dikkatli bir soğukkanlılıkla canlandırmaya çalışmasını izliyordum. Kadınlar bir araya sıkışmış, birbirlerinin bitlerini ayıklıyorlardı. Annem her zamanki gibi biraz uzakta oturmuş, viyaklayan bebekler için lapa çiğnerken düşünceli ve sıkıntılı gözleriyle babama ve ateşe bakıyordu. Sonra birdenbire, tehdit eden tavrıyla Vanya amca aramıza katıldı. Ürperten sesiyle konuşmaya başladı.

"Sonunda bunu da yaptın, Edward!" diye homurdandı. "Bunun er veya geç olacağını tahmin etmeliydim, ama

2) Yazarın burada kullandığı 'durian', Güney Asya'da yetişen, sert kabuklu, oldukça lezzetli, yumuşak etenli, nahoş kokulu bir meyvedir. (çev.)

senin ahmaklığının bile bir sınırı olduğunu düşünmüştüm! Tabii ki, yanıldım! Yarım saatliğine arkamı dönsem, seni yeni bir budalalılık peşinde buluyorum.

"Ve şimdi de bu, Edward! Büyük ağabeyin olarak, kendini ve başkalarını telafi edilemez bir felakete sürüklemeden önce, hayatını düzeltmen için seni uyardıysam ve sana yalvardıysam, bırak şimdi on misli şiddetle tekrarlayayım: Dur! Dur, Edward! Çok geç olmadan –tabii eğer hâlâ zamanın varsa– dur..."

Vanya amca, bu etkileyici ama belli ki zor tümceyi tamamlamadan önce soluklandığı sırada, babam araya girdi: "Vanya! Seni uzun süredir görmüyoruz! Gel de ısın, sevgili kardeşim. Nerelerdeydin?"

Vanya amca sabırsız bir hareketle, "Çok uzakta değil. Beslenmek için bel bağladığım meyve ve sebzeler açısından kötü bir mevsim geçirdim," cevabını verdi.

"Biliyorum," dedi babam, anlayışlı bir sesle. "Bir süre daha yağmur bekleyeceğiz gibi görünüyor. Son zamanlarda kuraklığın nasıl yayıldığını fark ettim."

"Ama ne olursa olsun, sadece onlar yok," dedi Vanya amca, sinirli bir şekilde. "Eğer nereye bakacağını bilirsen, ormanda yiyecek çok şey var. Hayatım boyunca ne yediğime dikkat etmem gerektiğini öğrendim ve –her duyarlı primat gibi– istediklerimi bulmak için biraz daha uzaklara gittim. Bir leoparın dişlerine, bir keçinin midesine ya da bir çakalın zevkine ve tavırlarına sahipmiş gibi davranmadan da herkesin bol yiyecek bulduğu Kongo'ya gittim, Edward!"

"Bu konuyu çok abartmışsın, Vanya," diye karşı çıktı babam.

"Dün geldim," diye devam etti Vanya amca, "ne olursa olsun, sizi ziyaret etmek için. Akşam karanlığında bir şeylerin aksadığını hissettim. Bu bölgede benim bildiğim on bir volkan vardı ama on ikiymiş! Bir belanın kapıda olduğunu biliyordum ama sen onun tam ortasındaymışsın.

Yanıldığımı umarak, kalbim endişeyle çarparak buraya koştum. Ne kadar haklıymışım! Özel volkanlar, tabii... Şimdi de bunu yaptın, Edward!"

Babam yaramaz bir çocuk gibi gülümsedi: "Öyle mi düşünüyorsun, Vanya? Bu gerçekten de dönüm noktası mı? Öyle olabilir, ama emin olmak güç. İnsanın yükselişinde kesinlikle bir dönüm noktası ama gerçekten senin söylediğin gibi mi?" Böyle anlarda onun karakteristik özelliği olan gülünç bir umutsuzluk ifadesiyle yüzünü buruşturdu.

"Bunun dönüm noktası olup olmadığını bilmiyorum, senin neyin peşinde olduğunu bildiğimi de iddia etmiyorum. Sana bunun en sapkın ve en gayri tabii şey olduğunu söylüyorum..."

"Bu gayri tabii, öyle mi?" dedi babam, şevkle sözünü keserek, "Ama öyleyse, Vanya, insan öncesi hayatta biz elimize odundan aletleri aldığımızdan beri sunilik hayatımıza girdi. Belki de biliyorsun, bu kesin bir adımdı ve anlamı basitçe, 'işlemek' demektir. Sen çakmaktaşını kullanınca..."

Vanya amca, "Bunu daha önce konuşmuştuk; mantık dahilinde aletler ve yapıtlar doğayı bozmuyor. Örümcekler, avlarını ördükleri ağla ele geçirirler, kuşlar bizim yaptığımızdan daha iyi yuvalar yapabilirler ve o kalın kafana bir maymun hindistan cevizi atabilir – senin de iyi bildiğin gibi. Belki de senin aklını karıştıran budur. Yalnızca birkaç hafta önce bir goril grubunun birkaç fili sopalarla dövdüğünü gördüm. Doğanın içinde olduğu gibi basitçe tıraş edilmiş taşları, insan onlara çok bağımlı hale gelmezse ve onları aşırı derecede işlemeye kalkmazsa kabul etmeye hazırım. Ben dar görüşlü değilim, Edward, gittiği yere kadar giderim. Ama bu, bu başka bir mesele! Bunun sonu her şeye varabilir; herkesi etkiler, beni bile! Bununla ormanı yakabilirsin! O zaman ben nerede kalacağım?" deyince, babam, "Ah, oraya kadar varacağını sanmam Vanya," karşılığını verdi.

"Varmayacak, tabii! Sana sorabilir miyim, Edward, bunu kontrol edebiliyor musun?"

"Eh, az çok. Bilirsin, az çok."

"Az çok demekle neyi kastediyorsun? Evet ya da hayır! Kaçamak yapma! Mesela bunu söndürebilir misin?"

"Eğer körüklemezsen, kendi kendine söner," dedi babam, savunmaya geçerek.

"Edward, seni uyarıyorum! Durduramayacağın bir şeyi başlattın. Demek körüklemezsen söneceğini düşünüyorsun! Belki de bir zaman sonra kendi kendini körüklemeye karar verecektir. O zaman sen nerede olacaksın?"

"Bu şimdiye kadar olmadı!" dedi babam kızarak. "Ateşi sürekli körüklemek tüm zamanımı alıyor, özellikle nemli gecelerde."

"O zaman benim sana samimi tavsiyem, bırak sönsün," dedi Vanya amca, "zincirleme bir reaksiyon oluşmadan, bırak sönsün! Ne zamandır ateşle oynuyorsun?"

"Aylar önce buldum," dedi babam. "Biliyor musun Vanya, bu harikulade bir buluş, olanaklar harika! Demek istediğim, bununla yapabileceğin o kadar çok şey var ki! Salt merkezi ısıtmanın ötesinde, ki bu da kendi içinde büyük bir adımdır. Henüz uygulamalar üzerine çalışmaya başlamadım. Ama sadece dumanı ele al; sinekleri boğuyor ve sivrisinekleri uzak tutuyor. Elbette ateş oyunbaz bir şey, örneğin devam ettirmesi çok güç! Doymak bilmeyen bir iştahı var, bir at gibi yiyor. Kinci olmaya eğilimli; eğer dikkatli olmazsan, iğnesi çok iğrenç olabilir! Gerçekten de çok yeni, olumlu bir hayalin gerçekleşmesi..."

O sırada birdenbire Vanya amcadan bir çığlık yükseldi ve tek ayağının üstünde zıplamaya başladı. Bir süredir onun, kırmızı-sıcak bir közün üzerinde durduğunu büyük bir ilgiyle gözlüyordum. Babamla tartışmasında o kadar heyecanlanmıştı ki, ne onu fark edebilmiş, ne de takip eden ıslık gibi sesi ve kokuyu duyabilmişti. Ama şimdi köz, ayağının oyuk tarafını yakmıştı.

"Vay!" diye kükredi Vanya amca. "Seni kahrolası aptal, Edward! Bu beni ısırdı! Senin şeytani hilelerinin sonucu bu! Vay! Ben sana ne dedim? Sonunda seni son lokmana kadar yiyeceğim! Püsküren bir volkanın üstünde oturmak, işte senin yaptığın bu! Seninle işim bitti, Edward! Yok olacaksın, tümüyle biteceksin; sen istedin bunu! Vay! Ben ağaçlara geri dönüyorum! Bu kez sınırı aştın, Edward! Brontosaurus'un[3] yaptığı da buydu!"

Bir süre sonra topallayarak gözden kayboldu ama feryatları, en azından on beş dakika daha işitildi.

Babam, yapraklı bir dalla ocağı dikkatle süpürürken, "Ne olursa olsun, sınırı aşan Vanya oldu..." dedi anneme.

3) Jura Dönemi'nde yaşayan, dinozor cinsinden çok büyük bir hayvan. (çev.)

II. BÖLÜM

Bu olaydan sonra Vanya amca yine geldi; özellikle soğuk ve yağmurlu gecelerde, uyarılarını defalarca yinelemek için... Ateşi kontrol etmede gösterdiğimiz ilerleme, onun kuşkularını hiç yatıştırmadı. Onu nasıl külleyeceğimizi, bir yılan balığı gibi doğrayıp birkaç ateşe bölebileceğimizi ve nasıl kuru bir dalın ucunda taşınabileceğini gösterdiğimizde, bizi küçümseyerek gülüyordu. Bu deneyler babam tarafından dikkatle denetlense bile, Vanya amca onları kınıyordu. Bilimsel eğitimin, bitki ve hayvan biliminden ibaret olduğunu düşünüyor ve müfredata 'fiziği' eklemeye karşı çıkıyordu.

Yine de biz bunları çabuk öğrendik. İlk zamanlarda kadınlar, yoldan çekilmekte yavaştılar ve kendilerini yaktılar. Bir süre için en genç kuşak buna hiç alışamayacak gibi görünüyordu. Ama babam herkesin kendi yanlışını yapması gerektiğini düşünüyordu. Başka bir bebek kızgın bir çubuğu kaptıktan sonra viyaklarken, "Elini yakmış bir çocuk ateşe saygı duyar," diyordu, kendinden emin. O haklıydı!

Buna karşın, bu küçük kazalar, kazandıklarımızın yanında hiçbir şeydi. Yaşam standardımız tanınmayacak kadar yükselmişti. Ateş olmadan önce, ilerlememiz çok yavaştı; ağaçlardan inmiştik, odundan baltamız vardı ama daha fazlası yoktu ve doğadaki her diş, her pençe ve her boynuz bize karşı gibiydi. Biz kendimizi yer hayvanları olarak görsek bile, her sıkıştığımızda bir ağaca tırmanmak zorunda kalıyorduk. Hâlâ büyük ölçüde meyve, kök ve cevizlerle besleniyor, protein gereksinmemizi tırtıllar ve

kurtçuklarla karşılıyorduk. Fiziksel gelişmemizi sağlayacak enerji verici gıdalara fazlasıyla gereksinimimiz olduğu halde, bunlar çok yetersizdi. Ormanı terk etmemizin bir nedeni de, beslenmemiz için daha fazla et sağlamaktı. Ovalarda et boldu ama sorun, bunların dört ayak üstünde olmasıydı! Geniş otlaklar, bizon, buffalo, impala, Afrika ceylanı, Güney Afrika antilopu, gazal, geyik, zebra ve at sürüleriyle doluydu. Doğrusu bunların adından söz etmek bile iştahımızı kabartıyordu. Ama siz iki ayak üzerindeyken, dört ayak üstündeki eti kovalamak, sonu olmayan bir av macerasıydı ve biz otlakların üstünde bunu deneme ve ayakta kalma mücadelesi veriyorduk. Büyük bir inek yakalasanız bile onunla ne yapabilirdiniz? Sizi tekmelerdi. Bazen topal bir hayvanı devirseniz bile, o size boynuzlarını geçirirdi; onu öldüresiye taşa tutmak için bir maymun adam sürüsü gerekirdi. Bir sürüyle avı kuşatır ve yakalayabilirsiniz fakat bir sürüyü bir arada tutabilmek için büyük ve düzenli bir gıda stoku gerekir. Bu, ekonominin ilk kısır döngüsüdür: bir torba yiyecek için bir avcılar takımına gereksiniminiz vardır; bir takımı beslemek içinse, düzenli bir torba yiyecek gerekir! Öbür türlü, yemek zamanları o kadar düzensiz olur ki, ancak üç dört kişilik küçük bir grubu besleyebilirsiniz.

Bu nedenle en alt basamaktan başlamak ve ilerlemek zorundaydık; bir taşla vurabileceğiniz tavşanlarla ve küçük kemirgenlerle... Ancak alışkanlıklarını sürekli izlerseniz yakalayabileceğiniz kaplumbağaların, kertenkelelerin ve yılanların ardından gitmeliydik. Bir kez öldürüldü mü, küçük avımız, çakmaktaşından bıçaklarla kolaylıkla kesilirdi. Yine de etin en iyi kısmını etoburların köpekdişleri olmadan parçalamak ve yemek kolay değildi. Esas olarak meyveyle beslenme için tasarlanmış azı dişleriyle çiğneme öncesinde, eti taşlarla kesmek ve biraz da ezmek gerekiyordu. Yumuşak kısımlar pek iyi değildi ama bütün gün art ayakları üstünde yürümek için gösterdikleri çabadan

bitap düşen ve beyinlerini beslemek isteyen insanların, müşkülpesent olma lüksleri yoktu! Yumuşak kısımlar için yarışır ve yumuşak hayvanların etlerini depolardık çünkü onlar dişlerimiz ve midelerimiz üzerindeki gerginliği gevşetirdi.

Bugün, bizim o ilk zamanlarda çektiğimiz hazımsızlık acılarını ve nasıl çoğumuzun dayanamayıp öldüğünü hatırlayan fazla kişi olduğundan kuşkuluyum. Sinirler, mide rahatsızlıkları nedeniyle sürekli gergindi. İlk günlerin insan öncesi öncülerinin, somurtkanlık ve vahşilikten çok midelerinin durumuyla ilgili sorunları vardı. En neşeli mizaç bile kronik kolit nedeniyle bozulma eğilimindeydi. Ağaçlardan henüz indiğimiz ve bu nedenle doğaya daha yakın olduğumuz için, ne kadar tatsız ve kılçıklı olursa olsun her şeyi yiyebileceğimizi varsaymak tümüyle bir yanılgıdır. Tam tersine, yalnız vejetaryen (hemen hemen tümüyle meyve kürü diyebiliriz) alışkanlıklardan hem ot hem de etoburluğuna geçiş, mide bulandırıcı olmakla kalmayıp sizinle bağdaşmayan şeyleri benimsemek konusunda yoğun sabır ve azim isteyen, acılı ve zor bir süreçtir. İnsan bu geçişi, sadece amansız hırs, doğadaki yerini düzeltme arzusu ve kendine acımasız bir disiplin uygulamakla gerçekleştirebilir. Beklenmeyen, çok lezzetli parçaların bulunabildiğini yadsımıyorum ama hayat yılanlardan ve tatlı kuşlardan ibaret değildir. Bir kez ot ve etoburu olmaya karar verdiğinizde her şeyi yemeyi öğrenmelisiniz ve gelecek öğününüzün nereden geleceğini bilmediğiniz zaman bile her şeyi yiyip bitirmelisiniz! Biz çocuklar, bu kurallara sıkıca bağlı olarak yetiştirildik. "*Ama anne, ben bu kurbağayı sevmiyorum!*" demeyi göze alan bir çocuk, kulaklarının çekilmesini isteyen bir çocuktu. "*Önündekini ye! Bu sana yararlıdır!*" çocukluğumun nakaratıydı ve elbette doğruydu. Olağanüstü uyum yeteneği olan doğa bir şekilde bizim küçük iç organlarımızı, sindirilmesi zor olanı sindirmek üzere güçlendirmişti.

Etoburlar haline gelirken, çiğnememiz gerektiği ve bu nedenle tüm bu zengin, uygunsuz yiyecekleri tatmamız gerektiği akılda tutulmalıdır. Etoburlar –büyük kediler, kurtlar, köpekler, timsahlar– yiyeceklerini omuz, but, karaciğer veya işkembe ayırt etmeden sadece parçalara böler ve yutarlardı. Yiyeceğimizi elekten geçiremezdik. "*Yutmadan önce yüz kere çiğneyin!*" çocukluğumuzun diğer bir kuralıydı. Bunu unutacak olursanız korkunç karın ağrıları çekmeniz kaçınılmazdı. Et parçası ne kadar iğrenç olursa olsun, ilkel çağlarda ağız ve damak tarafından iyi keşfedilmesi gerekiyordu. Açlık, tek ve en bol sosumuzdu.

Bu nedenle eti, büyük yığınlar halinde sık sık yere yıkıp çarçur ederek yiyen, leşin dörtte üçünü çakal ve akbabalara bırakan aslanlarla kaplanları kıskanırdık. Mümkün olduğunca bir aslanın av anına yetişmek ve o payını aldıktan sonra kalanı paylaşmak en büyük merakımızdı. Baltalarımız, keskin uçlu taşlarımız ve sivri sopalarımızla en azından çakal ve akbabalarla eşit güçteydik ama yine de sıkı dövüşmemiz gerekiyordu. En iyi yemeklerimizi, akbabaları takip ettiğimizde elde ediyorduk; ama leş yiyici olmanın en kötü yanı, aç olduğu zaman bir katilin yakınında olmaktı.

Bu büyük bir riskti; çakal ve sırtlan koşabilir, akbaba uçabilir ama sizin ağaçlardan yeni inmiş zavallı maymununuz düzlüklerde ancak 'uyanık geçinerek' yürüyebilir. Bu tehlikeli hayata özenmeyen, genellikle iğrenç olan küçük avla yetinen ve kendilerini, 'elinden bu kadarı gelen' dar fikirli topluluğa hapseden çok kişi vardı. En iyi beslenen, en büyük ve en girişken olanlar, aslan, kaplan, leopar, çita ve benzeri büyük kedileri takip eden ve onlar sofradan kalktıklarında artıklarıyla beslenenlerdi. Bu tehlikeli bir işti ama ödüllerini tercih edenler için! Kediler, her zamanki yemeklerinde bir değişiklik yapmak istediklerinde, primat eti yiyorlardı. Kedilere yakın olmakla, onlara yem olma riskini artırmıyordunuz; tam tersine, onların

alışkanlıkları hakkında gerektiğinde sakınmanızı sağlayacak pek çok yararlı şey öğreniyordunuz. Kaçmanız gerektiğinde de, iyi beslenmiş ve iyi eğitilmiş oluyordunuz. En önemli şey, bir aslanın aç olup olmadığını anlamaktı; bir tek bu noktanın yerine getirilmesiyle bile kazalar yarıya inebilirdi.

Aslanın tadımızı almasına, aslanla birlikte avlanmanın sebep olduğuna katılmayanlar var. İlk avcılar, kendilerinin, 'etoburların üstünden geçinen parazitler' olduklarına ilişkin, onları hor gören düşünceye içerlediklerinden, bunu hararetle inkâr ettiler.

Her şeye karşın, av hayvanları hakkında çok şey öğrenerek insanlığa yararlı olduklarını kabul etmek gerekir.

Etoburlardan yararlanabilirdik ama onlarla eşit durumda değildik – karşılaşmaya cesaret edemiyorduk. Onlar yaradılışın krallarıydı ve iradeleri kanundu. Bizim sayımızı sürekli azaltıyorlardı; buna karşı bizim tekrar ağaçlara dönmekten ve her şeyi bırakmaktan başka yapabileceğimiz pek bir şey yoktu. Babam doğru yolda olduğumuza inanıyordu; Vanya amca gibileri hariç, bundan hiç kuşku yoktu...

Şansımızı döndürecek bir şeylerin olacağından emindi babam. Güvenimizi aklımıza, büyük bir kafatasının içine yerleştirilmiş olan büyük beyine bağlamıştık; onun bir şekilde bizi bu durumdan kurtaracağına güvenmeliydik. Bu arada, iyi koşan bir çift ayağa da sahip olmalıydık. Babamın, "Bir maymun adamın on saniyede yüz metre koşmaması ya da iki metre yüksekliğindeki bir çalılığın üstünden 4.5 metrelik bir kargı kullanarak atlamaması için hiçbir akla yatkın neden yok. İyi bir başlangıç yapıp kaslarını kullanarak daldan dala atlamak seni yüzde doksan beladan korur," dediğini birçok kez duymuştum. Onun bunu kanıtladığını gördüm.

Tüm bunlar iyiydi hoştu ama esas sorunu çözmüyor ya da kedi kabilesinin egemen sınıf olmasının yol açtığı

daha küçük rahatsızlıkları düzeltmiyordu. Bunlardan biri hiç kuşkusuz 'konut' sorunuydu. Her maymun-kadın, ailesini yetiştirebileceği gerçek bir yuva, rahat, sıcak ve hepsinden önemlisi kuru bir yer ister. Sanırım hiç kimse bunun bir 'mağara' anlamına geldiğini yadsımaz. Başka hiçbir şey, çocukluk günlerinin geçirilmesi ve bizim türümüzün en önemli özelliği olan 'ilk aşamanın ötesindeki eğitim sürecinin sürekli genişletilmesi' sorununun üstesinden gelemez. Bir ağacın çatal dalı üstünde daha güvendesinizdir ama bacaklarınızı ayırarak oturmak ya da dallarda sallanarak uyumak zorundasınızdır. Bunu yapan herkes –bu aydınlanmış günlerde bile yasal gerekliliklere gözlerini kapatmış olan bazılarımız yapmamıştır– bunun ne kadar rahatsız edici olduğunu bilir. Şempanzeler bile bir karabasan gördüklerinde (uyandığınızda tümüyle doğru olduğunu gördüğünüz şu ürkütücü düşme duygusu) düşerlerdi. Aynı anda bir veya daha çok çocuk taşıyan kadınlar için bu daha da güçtü. Kadınlar göğüslerindeki kılları uzatmaktan vazgeçtikçe ve çocuklar kalıtsal sarılma güdülerini giderek daha erken yaşlarda kaybettikçe, bu daha da olanaksızlaşıyordu.

Elbette toprağın üstünde bir yuva yapabilirsiniz. Yuva yapmak yaygın bir içgüdüdür; öyle olmasa bile kuşlardan öğrenebilirsiniz. Herhangi bir bambu veya palmiye yaprağı gibi uygun bir maddeden, küçük güzel bir yuvayı birkaç saat içinde kurabilirsiniz ve eğer işi büyütürseniz, bir hafta içinde dallardan görkemli bir konut dikebilirsiniz. Böyle bir yuvada insan, kolunu bacağını gerebilir fakat bir sağanak yağmura ya da hafif bir leoparın saldırısına bile dayanmaz. Üstünü yapraklarla ne kadar dikkatle kapatırsanız kapatın, çalılıkların içine ne kadar ustaca saklarsanız saklayın, işler kötüye gitti mi, ya romatizma kaparsınız ya da küçüklerden birini kaybedersiniz.

Her maymun-kadın bir mağara ister; çok küçük bile olsa, başının üstünde bir dam, sırtında sağlam bir kaya ve

sıkışık durumlarda önünde durup yavrularını koruyabileceği dar bir kapı ister. Böylece, kapıyı köklenmiş bir ağaçla kapatır ve içerde yüksek bir yerde bebeğini saklayabileceği ya da kiler olarak kullanabileceği bir oyuğa bile sahip olabilir. Ama tabii ki hayvanlar da, ayılar, aslanlar ve kaplanlar da şunu bizim kadar iyi bilirler: çevrede hiçbir zaman yeterli sayıda mağara yoktur! Tamam, her çeşit evsiz aile tarafından üst üste doldurulmayan birkaç tane vardır. Ama hiç kimse –yılanlar dışında– paylaşmak istemez. Büyük kedilerden birinin mağarayı işgal ettiğini gördüğümüzde, kural olarak burayı ona bırakmak zorunda kalırız. Eğer siz mağaradaysanız ve o mağaranızı isterse, kural olarak pılı pırtınızı toplayıp gitmeniz gerekir. Ama bu gerçek, kadınların bu konudan yakınmasını önleyemez.

Hepsi bu kadar değil! Tekrar tekrar bunun üstüne giderler. Konuşmalarının yarısı mağaralar hakkındadır. Vahşi bir ayının onları oradan çıkarmasına izin vermelerine kadar sahip oldukları küçük şirin mağaralarından, komşu bölgede alınabilecek harika, odaları nemsiz mağaralardan söz ederler. Eğer insan bir kadının bakış açısına sahipse, oldukça küçük bir aslan sürüsünü kışkırtarak birkaç mil uzaklaştırabilir (zaten orada çok fazla mağara vardır). Eğer bütün gün çakmaktaşlarını yontmak gibi bahaneler bulmak yerine etrafa biraz bakınırsa, içinde hiç aslan olmayan mükemmel mağaralar bulabilir. Bir de onların mağarasının faydasızlığına bakın, buna bir mağara bile denemez! Sadece kayadan bir barınak; içine yağmur sızan, küçük bir çıkıntısı olan bir kaya parçası... Şu bebeğin korkunç öksürüğüne bir kulak verin!

Geceleri sıklıkla aç kaldığımız, üşüdüğümüz ve ıslandığımız; karanlığın içini, avlanan aslanların homurtusu ile koku alan köpek sürülerinin havlamaları kapladığında korktuğumuz doğrudur. Altında, buz tutmuş bir dereciğin böyle anlarda izah edilemez bir biçimde akmaya başladığı sefil kaya parçanıza yaslanarak birbirinize kenetlenir-

ken, düşmanın giderek yaklaşmasını işitir ve kulak kesilirsiniz. Kadınlar çocuklarını tutar, erkekler baltalarını ya da sopalarını kavrar, küçük oğlan çocukları bile atmak için bir taş kapar. Avcı adım adım yaklaşırken, yere çarpılan bir geyiğin çığlığı duyulur ve henüz sıranın size gelmediğini anlarsınız. Bir veya iki saatlik huzursuz bir uykudan sonra av yeniden başlar. Parlak gözler, ormanın karanlık bağrındaki küçük kalabalığın üstünde çakmak gibi çakar – parlayarak geçer gider ya da inimizi koruyan sivri uçlu sopaların zavallı zayıf saçağına doğru yaklaşır ve belki de bize kayayı hızla fırlatıp sopayı saplayacak bir iki saniye verir. Sonra, büyük bir top güllesi gibi üstümüze atlayan parlak gözlü, açık ağızlı, sırıtık dişli, hırlaması bir zafer çığlığına dönüşen iri gövdeyi görürüz. Bir savunma çığlığıyla kalkarız; sonrası bir meydan kavgası! Sopalar fırlatılır, taşlar uçuşur, dişler gıcırdanır! Bıçak gibi bilenmiş pençeler birden parlayıp, çıplak kalçaları ve açık karınları keser! Yağmacı bizi hırpalanmış ve yaralı bir halde bırakarak gider – bu arada küçük bir kayıp verilir...

Çizgili kaslara ve geri çekilebilir pençelere karşı akıl ne yapsın! Bazen cepheden dolaysız bir saldırıyı geri püskürttüğümüz oluyordu. Bazen ulaşılamayan bir çıkıntının üstünde rahatsız bir biçimde oturuyor ve savaşçı saldırganın öfkeli yüzüne karşı küfür sözlüğümüzü geliştiriyorduk. Bazen hedefi vuran bir taş, koca boğayı baş ağrısıyla yolcu ediyordu. Bir keresinde yağmacı bir kaplanı öldürdüğümüzü ve hemen yediğimizi anımsıyorum; azı dişlerini bir başkasında kaybetmiş ve bizi kolay lokma sanmıştı. Ama benim en güçlü anılarım, saldırıya açık sefil bir korumayla, düşmanın yükselen kükremelerini ve parlayan gözlerini beklediğimiz uzun gecelere ilişkindir.

Beklemekten ve dinlemekten başka yapabileceğiniz hiçbir şey yoktur: ağzınız kurur, mideniz guruldar, kalbiniz çarpar, dizleriniz kasılır. En kötü mevsimlerde, bizi sırayla elden geçirir gibi görünen etobur sürüleri tarafın-

dan avlandığımız uzun ve uykusuz geceler geçirdik. Adamlar yavaş yavaş azaldı; doğrudan öldürüldüler ya da kan kaybından... Ön safta sadece oğlan çocukları yer aldı. Onlar gelmeye devam ediyorlardı. Sonra bir gece... Babam da orada değildi. O sabah bir önceki gecenin savaşından arta kalan katliamı denetlemişti. Yüzü yorgunluktan solmuş, acıyla kırışmıştı. Sonra döndü ve ormana doğru koşarak sadece, "Geceye dönerim. Çok önemli bir şey yapmalıyım!" diye seslendi. Annem içini çekti; böyle acil durumlar için sakladığı soyulmuş yılan derisi ve yapraklarla erkek kardeşimin omzundaki feci yarayı sarmaya çalışıyordu. O gece kız kardeşim Pepita'yı kaybetmişti. Karanlık bastırdığında babam hâlâ dönmemişti. Akşam olurken şarampolün yeniden inşasını ve güçlendirilmesini denetlerdi ve herkesin yalnızca kök veya meyve de olsa bir şey yemesinde ısrar ederdi. Onun yokluğunun ne anlama geldiğini biliyorduk: bir mamutla dalaşma, bir timsahın üstüne yanlışlıkla basılması... Ve bıkkınlıkla onun her zamanki buyruklarına göre hazırlandık. Sonunda hilal biçimindeki Ay, yıldızların arasından yükseldi; biz yine kötü bir şeylerin olacağını biliyorduk...

Onlar geldiler! Çakmak çakmak yanan gözleriyle dik dik bakıp etrafımızda dolandılar. Ay'a, aç olduklarını, yemek yemeleri gerektiğini söylediler. Gidip avlandılar, sonra tekrar bize döndüler. Bilinmeyen tek gözlü bir canavarın uzaktan geldiğini gördüm. Yarı uyur yarı uyanık durumda, kafamın içinde onu, bize doğru amansızca yaklaşırken alnında bir volkan yanan dev bir kertenkele gibi algıladım. Bu desteksiz işkenceye son vererek bizi dostça yutacak çok büyük zırhlı bir canavara benziyordu. O, daha güçsüz yaratıkları ezip geçerek –aslanlar, leoparlar tercihli lokmaları seçmeden ya da yırtıcı kurtlar silip süpürmeden yetişmeye azmetmiş gibi– büyüyerek ve parlayarak yaklaşıyordu. Ormandaki tüm dişler bizim şarampolde buluşmuş gibiyken, acayip canavar birdenbire küçük, kıvrak,

kahverengi ve iki ayaklı olarak aramıza atladı ve gecenin karanlığında kırmızı bir delik açtı. O, babamdı! Yukarda tuttuğu elindeki sopanın üstünde gözdağı vererek alev alev yanan ve tüten, ormanı aslanın sıçrayışından çok uzakta tutan şey, ateşti...

III. BÖLÜM

Ertesi sabah babam bizi, kanla lekelenmiş bu kayalıktan –küçük bir harekatla– bölgenin en iyi mağarasına götürdü. Dört metre genişliğinde, beş buçuk metre yüksekliğinde, zarif biçimde yıpranmış kayalık bir çıkıntının koruduğu, üzerinden sarkan begonvil dallarının bir perde oluşturduğu güzel, kemerli bir sundurması vardı. Onun önünde de, güneşe bakması yüzünden ocak görevi gören düzgün bir kayalık platform. İçmeye uygun, banyo ve tuvalet gereksinimleri için sürekli bir soğuk su kaynağının aktığı sedir ağacı korusu ile çevrelenmişti. Mağaranın içi kullanışlıydı; ortada on metre derinliğinde, çok geniş olmayan, kemerli çatılı bir hol vardı. Buradan bazı iç mağaralara ve girintilere geçilirdi. Dar bir tünelin sonu dağların içine çıkardı. Annem ve babam bu modern konforları büyük bir memnuniyetle teftiş ettiler.

"Sonunda kızların biraz olsun özel hayatları olacak," dedi annem.

"Kemerler," dedi babam, tünele bir göz atarak, "ilerlemek için bir fırsat. Yarasalar var elbette ama yakında onları temizleriz. Kötü kokuyorlar fakat besleyici. Kutsal bir iç mekan; bir gün şarap mahzeni olur, kim bilir?"

"Ve ön tarafta artıklar için koskoca bir alan var," dedi annem.

"Evet şekerim, sanırım burası tam bize göre," diye onayladı babam.

Mağara uzun bir süredir –şu anda onları dışarı atmak üzere uygun adım ilerleyen aileyi büyük bir şaşkınlıkla izleyen– geniş bir ayı ailesine aitti. Gözlerine inanamıyor-

lardı! Onlara, önlerine yemek servisi yapılmış gibi geliyordu. Sonra babam aniden alevli odun parçalarını onların üstüne atmaya başladı; havayı yanık kürk kokusuyla doldurarak öfke ve şaşkınlık çığlıklarıyla dışarı yuvarlandılar. Yakın çevrede 'en büyük zorba' olarak tanınan önderleri, bizim nasıl olup da bir elimizde balta diğerinde meşaleyle, artık onun gereksinimini karşılayan kolay lokma olmadığımızı anlamak için vahşice bize döndü. Savaş hattımızdan tehdit edici bir duman yükseliyordu. Lord Ayı birdenbire durdu. Şampiyonları bizim üstümüze geleceğine duraksayıp homurdanınca, yardakçıları bakakaldılar. Sonra bir başka alevli ok, arkasında kıvrımlı bir duman izi bırakarak küçük alayımızdan fırladı ve gözlerinin tam ortasına isabet ederek kalın kaşlarını tutuşturdu. Bu, işi bitirdi! Pençeleriyle ağzını tutarken burnundan acı ve utanç yaşları akan ayı geri çekildi; kalabalığın geri kalanı da onunla birlikte...

"Biz kazandık!" diye bağırdık, hâlâ inanamayarak ama coşkuyla. "Biz kazandık!"

"Elbette biz kazandık!" dedi babam. "Bu size doğanın mutlaka büyük taburlardan yana olmadığı konusunda bir ders olsun. Doğa teknolojik üstünlüğü elinde tutan türlerin yanındadır. Bu tür şu anda biziz!" Gözlerini bir uyarı bakışıyla bize dikti: "Şu an için dedim. Tek bir başarı kafanızı karıştırmasın. Hâlâ gidecek uzun bir yolumuz var, çok uzun bir yol... Ama şimdi bu güzel evin resmî sahipliğini alalım."

Böylece taşındık. Önceki konutlarımıza göre muazzam bir ilerlemeydi. Ayılar, birkaç kez özellikle babamın avlanmaya gittiğini düşündüklerinde geri geldiler ama mağaranın önünde her zaman parlak bir karşılama ateşi bulup vazgeçtiler. Aslanlar ve diğer kedigiller de 'bir göz atmaya' geldiler; ateşi uzaktan gözledikten sonra kendilerinin nasılsa daha iyi yerleri varmış gibi davrandılar. Ve bizim alaycı kahkaha seslerimize yanıt olarak, kendilerini toparlamaya çalışıp vakarla ayrıldılar.

"Bir gün," dedi babam, "sıcak ateşin başında kalmak için bizden izin isteyebilirler."

"Biz de, 'hadi yolunuza, pis otlakçılar' deriz," diye ekledi kardeşim Oswald.

"Belki," dedi babam, düşünceye dalarak, "ya da onları sırayla kabul edebiliriz."

En küçük kardeşim William, "Ben kendime bir kedi isterim," diyerek araya girdi.

Annem de, "Çocukların kafasına saçma fikirler sokma!" diye söylendi babama.

Biz o zamanlar, –babam ateşi dağdan indirmeden önce– acımasız avlanma sonucu sürekli nesli tükenen küçük bir gruptuk. Sanırım, yeni hayata başladığımızda bir düzine kadardık. Kadınların başı olan annemin yanı sıra beş tane de teyze ve yengemiz vardı. Mildred yenge, bir odunu doğru dürüst hedefe fırlatamayan aptal ve şişman bir dişiydi. Aslında Vanya amcama aitti; ama ağaçlara tırmanmakta iyi olmadığını gören amcam onu bizim başımıza sarmıştı. Ateşi sevmek için özel bir nedeni vardı çünkü zaman zaman Vanya'nın geri dönmesine neden oluyordu ve bu şekilde hâlâ onun eşiymiş gibi davranabiliyordu. Angela yenge, küçük bir çocukken babamın diğer kardeşlerinden hakkında çok şey işittiğimiz ama yabancı ülkelerde seyahat ettiği için hiç görmediğimiz Ian amcamın eşiydi ve hoş bir kadındı. Bize hayatta olduğuna dair kart gönderemediği ve yıllardır görünmediği için, annem ve öbür yengelerim onun öldüğüne inanıyorlardı. Oysa Angela yenge bir gün döneceğinden emin, "Delikanlı yakında eve dönecek," derdi eğer bir konuşmada amcamın adı geçecek olsa. "O benim küçük delikanlım. Serseri bir gezgin de olsa –onun da iyi bildiği gibi– onunla birlikte olurdum ama ah bu benim zavallı kalbim!" Angela yenge kalp çarpıntılarından şikayetçiydi.

Ama Aggie, Nellie ve Pam yengelere göre onun yine de gelecekten beklediği bir şeyler vardı. Aggie yenge eşini

bir aslana kaptırmıştı; Nellie yenge yoz bir gergedan, Pam yenge ise bir boa yılanı tarafından dul bırakılmıştı. "Onu yemeye çalışmıştı..." diye yakınırdı Pam yenge. "Ona iyi gelmeyeceğini söylediğim halde beni dinlemedi. Beni hiç dinler miydi? Asla! Bir ot yılanını yemekle aynı şey olduğunu söylemişti! Ama hiç değilse kesip parçalara ayır demiştim. Ama hayır, bunu da yapmadı. 'Boa, yediği şeyleri hiç kesmiyor, ben ne diye kesecekmişim?' dedi. Ben söylediğim için, tabii... Yılanın yapabileceği her şeyi, kendisinin de yapabileceğini sandı; tabii ki, yapamadı, yarısını bile yutamadı! Ama huysuz, inatçı aptal, her zamanki gibi benim haklı olduğumu itiraf ettiğinde, artık çok geçti. Bu size bir ders olsun!" Yiyecekleri çiğnemeden yutmaya çalışıp boğulur gibi olan bir çocuğa her zaman bu öyküyü anlatırdı. Ama diğer zamanlarda ekşi çehresi gözyaşlarıyla ıslanır, burnu bir kiraz gibi kızarır ve bir deri bir kemik vücudunu pişmanlık içinde bir öne bir arkaya sallar, "Onu birkaç metre sonra kendim de kesebilirdim. O zaman şimdi yaşıyor olacaktı. Yapmadım çünkü bunun ona ders olacağını düşündüm. Onu bıraktım devam etsin diye ama çok uzundu, çok uzun... Ah, Monty, Monty beni niye bu kadar tahrik ettin?" diye inlerdi.

Öyle trajik bir figürdü ki, Aggie ile Nellie yenge yanına oturup onu teselli eder, rahatlatmaya çalışırlardı. Bu, kaybettikleri eşleri için hep birlikte feryat etmeleriyle son bulurdu: "Ah, olağanüstü erkeğim benim!" Aggie yenge, "Aslan seni aldı Patrick, ihtiyar Cromwell'e bir kurban!" diye bağırırdı.

Kadınlar böyle zamanlarda akıllarına gelen her türlü saçmalığı söylerlerdi. "Yoz bir gergedan!" diye hıçkırırdı Nellie yenge, "Afrika ile hiç ilgisi yok – iğrenç, nefret dolu, müdahaleci hayvan! Buzulların olduğu Riviera'da niye kalmamış ki? Tabii buraya gelince, sıcaktan sinirleri bozuldu..."

Kedi köpek gibi üreyen tüm çocukları anımsayamıyorum. Zaten bazıları daha büyüyemeden kurtlar tarafından

yeniyordu. Bana en yakın olan kardeşim; avcı, hayvan tuzakçısı ve balık avcısı olarak olağanüstü yeteneğini küçük yaşta gösteren Oswald'dı. Oldukça küçükken, nehrin kıyısından saatlerce sarkarak balıkları izler ve onları yakalamaya çalışırdı; kuşları gördükçe onları da. Sonunda büyük bir tanesini yakaladı, yemeye kalkıştı ve neredeyse Monty amca gibi ölüyordu. Balıkları yemenin uygun yöntemini çok sonraları bulacaktık...

"Ama bunu yiyebilmemiz gerekir!" diye bağırdı öfkeyle, "Ben bir leoparın yediğini gördüm!"

"Sen ne cesaretle leoparların peşinde dolanıyorsun, seni yaramaz çocuk!" diye söylendi annem. "Bu senin işin değil! Git de çakmak taşlarını yont!"

Oswald üzülerek boyun eğdi; Wilbur'un aksine o, bu işten nefret ediyordu. Wilbur'un çok küçükken bile çakmaktaşlarını kırma konusunda doğal bir yeteneği vardı. Wilbur, onun yaşında bir çocuk için şaşırtıcı bir doğrulukla vurduğunda babam, "Çok iyi, oğlum," derdi. Çakmaktaşları ve kuartz taşları konusunda harika olmakla birlikte, söyleyecek fazla bir şeyi yoktu ve çoğunlukla Oswald ile beni izlerdi. Av sopalarımızı taşıyarak, çakmak taşlarımızı bileyerek, bizim öldürdüklerimizi eve taşıyarak, küçük av için toprağı kazarak bize hizmet ederdi. Arı kovanlarından arıların balını bizim için çalan da genellikle Wilbur olurdu.

Bu tür yorucu angaryalar için üvey kardeşimiz Alexander'ı da kullanırdık; ama istekli olduğu halde, eğer gözünüzü ondan ayıracak olursanız –bıraktığında bağırmazsanız– ne olursa olsun işi yarım bırakmaya eğilimliydi. Becerikli ve azimli olmadığı için değil, yalnızca gördüğü her şeyde, özellikle de hayvanlarda, kendini kaybettiği için. Hemen transa girerdi ve onu uyandırmak için kafasına bir taş atmanız gerekirdi. Bunu kendisi de açıklayamıyordu... Hayvanlarla ilgili gözlemleri olağanüstü doğruydu ama o bunları Oswald gibi avcılık tekniklerine bağlamak için yapmıyordu. O, büyük avı haber vermek dışında tümüyle yararsız

olan kuşları seyretmekten de aynı derecede mutluydu. Bu nedenle Alexander bazen bize av keşif gezilerimizde yardımcı olurdu. Sorun onun yalnızca sinekçillerle değil, devekuşları ya da balıkçıllarla da ilgilenmesiydi. Bir gün Alexander'ın, dişi bir gergedanın her zaman eşinin tam arkasında yürüdüğünü söylemesinden sonra, babamın anneme, "Bu çocukta bir şeyler var, eminim," dediğini duydum, "ama ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yok." Alexander'dan sık sık, "Bizim genç natüralistimiz," diye söz ederdi.

Bir de, çok daha küçük olan William adlı erkek kardeşimiz vardı; fakat babama av keşif gezilerinde yardım eden çete, Oswald, Wilbur, Alexander ve benden oluşuyordu.

Kızkardeşim Elsie, en yakın dostumdu. Büyüdüğümüz zaman eş olmaya karar vermiştik. Yavru bir ceylan gibi uzun ve zarifti; bir oğlan gibi koşup atlıyor ve fırlayabiliyordu. Annem mağara görevlerinin çoğunu ona yüklediğinden, büyüdükçe bizim av gezilerimize daha az katılır olmuştu. Annemin biz tam yola çıkarken ona evde yapılacak acil işler bulmasını hiçbir zaman anlayamadım. Bana, "Ben burada kalıp ateşe ve bebeklere bakmak zorundayım Ernest, ama sen benim için bir şeyler getir, olmaz mı?" derken iri kahverengi gözlerinde bir arzu olurdu. Her zaman getirirdim; öldürdüğümüz her hayvanın –eğer bana düşmüşse– gözlerini ya da kırılmamış ilik kemiğini ya da balla veya karınca püresi ile dolu bir yaprağı ona saklardım. Onları kırmızı, şehvetli ağzına sokarken, "Teşekkürler, teşekkürler sevgili Ernest, beni unutmayacağını biliyordum," der, kollarını boynuma dolayıp bana sevinçle sarılırdı. Elsie'nin aldığı zevkten mahrum olurken, buna değdiğini düşünürdüm. Bunu başka hiç kimse için yapmazdım....

Diğer üç kız kardeşimiz, Ann, Doreen ve Alice'di. Biz, 'tam gelişmiş' erkek olduğumuzda Oswald'ın, ev işini iyi başaracak güçlü bir kız olan Ann'i; Alexander'ın, anaç ve onu çok seven Doreen'i; Wilbur'un da Alice'i alması kararlaştırılmıştı. Bu kadar basit olacaktı işte...

IV. BÖLÜM

Ateş, güneş battıktan sonra bize ışık verdi; akşamları lokmamızı çiğneyerek, ilik kemiklerini emerek ve öyküler anlatarak rahatlama lüksünü onun etrafında öğrendik. İlk zamanlarda bu öyküleri çoğunlukla babam anlatırdı ve bunların en iyisi onun vahşi ateşi bize nasıl getirdiğinin öyküsüydü. Onu kelimesi kelimesine anımsıyorum.

"Hepiniz hatırlarsınız..." diye başlardı babam, bir çubuğun ucunu bilemek üzere rahatça yerleşirken (onu aylaklık ederken görmek olanaksızdı): "O günlerde işlerin ne kadar kötü gittiğini hatırlarsınız. Hayvanlara yem oluyorduk ve neslimiz tükeniyordu. Amcalarınızı, teyzelerinizi, erkek ve kız kardeşlerinizi katliamda kaybettiniz. Bu bölgede at ve sığır avı azaldığı için etoburları bize saldırmaya başlamıştı. Bunun nasıl oluştuğunu hatırlamıyorum. Belki kurak geçen birkaç mevsimden sonra otlakları azalmış, belki de yeni bir sığır hastalığı sayılarını azaltmıştı... Sonuçta kediler bizi bir kez yemeye başladılar mı, ne miktarda olursa olsun, kısa zamanda tadımızı alırlar ve alışkanlık edinirler; tabii bizi alt etmeyi daha kolay bulmaları da cabası.

Sizi daha güvenli yerlere niye götürmediğimi sorabilirsiniz. Elbette bu olanak üzerine çok düşündüm. Ama nereye gidecektik? Kuzeye, ovalara gitsek etoburlar bize eşlik edecek ve bizden geçiş hakkı alacaklardı. Vanya'nın bile yaşamını sürdürmekte zorlandığı ormana mı dönecektik? Bu benim için mümkün değildi. Evrimin yüz binlerce yıllık çabasını ve Taş Devri kültürünü feda edip, sil baştan 'ağaç maymunları' olarak başlamayı düşünemez-

dim. Eğer onun arkasında durduğu her şeye ben ihanet etseydim, bir timsahın midesinde olan babamın, mezarında kemikleri sızlardı. Kalmalı ama aklımızı kullanmalıydık. Aslanları, bizi bir kez ve sonsuza kadar yemekten vazgeçirecek bir şey bulmalıydık. Bu neydi? Sonunda bunun anahtar soru olduğunu buldum. Mantıklı düşünmenin güzelliği budur; sistemli bir şekilde alternatif soruları eleyerek, yanıtlanması gereken temel soruyla baş başa kalmanızı sağlar."

Babam ateşin içinde kavrulmuş bir çubuğu çıkartır ve duman tüten ucunu düşünceli bir ifadeyle inceler ve anlatmaya devam ederdi:

"Hepimizin bildiği gibi, hayvanların ateşten korktuğunu ben de biliyordum. Diğerleri gibi hayvan olan bizler de ondan korkuyorduk. Zaman zaman dağların eteklerinde fıkırdayıp köpürdüğünü, ormanları ateşe verdiğini, her türün ondan dehşet içinde kaçtığını görüyorduk. Neredeyse bir geyik kadar hızlı koşuyorduk. Tehlike, aslanla maymun adamları kardeş yapıyordu. Dağların tümüyle alevler ve duman içinde püskürdüğünü, her hayvanın panik içinde oradan oraya koşturduğunu görmüştük. Çok sık olmuyordu, ama olunca sonuçlarını biliyorduk. Yanmak kadar acı veren başka bir şey yoktu; yanarak ölmek, başka hiçbir ölüme benzemezdi veya öyle görünüyordu. Böyle olunca benim sorunum, kendim infilak etmeden, bir volkan etkisi yaratabilmekti. İstediğim, taşınabilir küçük bir volkandı. Düşüncenin genel çerçevesi, bir gece barikatları güçlendirirken aklıma geldi – ama sadece genel çerçevesi! Teorik çözüm bir şeydir, işleyebilecek bir uygulama başka bir şey... Kafadaki düşünceler, ayıları mağaralardan kovamaz. Teorimin şıklığı beni coşturmuştu, ama eğer onun zevkine varmaktan daha fazla bir şeyler yapmazsam, ailemle birlikte yem olmam kaçınılmazdı.

"Ateş nasıl yanıyordu? Aklıma bir süre sonra gelen ikinci kesin düşüncem, bir volkana gidip görmekti. Bir kez dü-

şündükten ve bunun neden daha önce aklıma gelmediğine küfrettikten sonra, yapılacak en akıllıca şey buydu. Bunu acil bir durumun arasında yapmalıydım. Aile boyu bir ateş çeşidi bulmak için tek umudum, volkana çıkmak ve bir ateş parçası koparmaktı. Bakılacak başka bir yer yoktu – başka bir yeri düşünecek zaman da... Son bir atış için her şeyi riske atmaya karar verdim.

"Böylece Ruwenzori'ye çıktım. Tepeden inen alevleri takip edip bir taraftaki buzulların kenarından geçerek durmadan tırmandım. Dağ büyük bir orman kuşağı tarafından çevrelenmişti. Kafur ağaçları ve sütleğenlerin arasından kâh yerden kâh ağaçların üstünden hızla geçtim. Önceleri bana hayvanlar eşlik ediyorlardı –yaban domuzları, maymunlar, bazı kediler ve kuş sürüleri– ama ağaçlar azaldıkça kendimi giderek daha yalnız bulmaya başladım. Yeraltından aslanın kükremelerini andıran homurtular geliyordu. Sonunda kendimi kara taşların, çalılıkların ve bodur ağaçların olduğu vahşi bir ekvator kuşağı ülkesinde buldum. Havanın basıncı giderek düşüyordu ve güçlükle soluk alabiliyordum. Ağaç tepelerindeki koruyucu çemberi çok gerilerde bırakmış, yalnız kalmıştım. Uzaktan, bir kartaldan daha büyük görünmüyordum herhalde. Issız bir bölgeye ulaştığımda soğuk bir rüzgâr esti hüzünle; omuzlarım üşürken ayaklarımın altındaki kayalar acı verecek kadar sıcaktı. Neden oraya geldiğimi düşünmeye başladım. Şimdi karşımda dik kayalar ve katılaşmış lavlar vardı. Uzakta, tepede, kara bir duman örtüsünün altında kraterin çatlak kenarları vardı. Arayışımın esas hedefi, o anda beynimde çaktı: kayaların yanık odunlarmış gibi yandığı yerde, aslanın bıyıklarını yakacak bir araç aramak! Kalbim neredeyse beni yanıltıyordu; kaçmak için güçlü bir istek duydum ama eli boş dönmenin, hiç dönmemek kadar anlamsız olacağını anladım. Manzaranın umutsuzluğu, devam etmemi sağladı.

"Azmim birdenbire ödüllendirildi! Niyet ettiğim gibi kraterin kenarına tırmanamayacağımı anladım; benim bu-

lunduğum yerin 300 metre yukarısına kadar yükselen kayaların üstündeydi. Kraterin etrafında helezoni dönerek yolumu çizmekten başka seçeneğim yoktu. Ama ben çıkarken dağın öte yakasında umutlarımı tazeleyen bir şey gördüm; en tepeye tırmanmama gerek kalmayacağını anladım. Bu yerde açıkta bir gece hayatta kalabilsem bile tırmanmak günler alırdı. Şimdi dağın öte yakasında duman ve buharın dağıldığını görebiliyordum, benim durduğum yerin çok az üstünde. Bir çeşit ateş, kraterin tehlikelerinden çok uzakta ve daha aşağılarda binlerce fahrenheit derecesinde kaynar ve yanar haldeydi. Bu nedenle dağın öte yanına, dumana doğru yöneldim. Zorlu bir uğraşıdan sonra en büyük armağana ulaşmıştım: dağın içindeki sıvı sızıyor ve kayalık böğründen dışarı akıyordu. Dağ, bir düşman tarafından yırtılmış ve iç organları yarasından dışarı fırlamış gibiydi ya da safra kesesi patlamış da kusuyor gibi. Bu, sanırım beni, dünyanın nasıl oluştuğu gerçeğine yaklaştırdı; yazık ki, acele gözlemler dışında inceleme yapacak hiç zamanım yoktu. Sıcak kusmuk bir ağaca değdiğinde, ağacın hemen alevler içinde kalması o anda dikkatimi çekti.

"Öyleyse benim istediğim şey buradaydı – yeryüzündeki basit ateşle benim istediğim taşınabilir ateş arasındaki bağlantı... Seyrederken bu şeyin gizini anladım; bir ağaç tutuştuğunda, ona değen her ağaç tutuşuyordu. Ateş iletiminin doğada kanıtlanan ilkesi buydu: eğer ateşe onun yutmak istediği bir şeyle dokunursanız, bu şey anında ateş alıyordu. Bu şimdi sizler için çok açık ama benim bunu ilk kez gördüğümü anımsayın..."

Babamın elindeki çubuk tütmeyi kesmişti ama dalgınlıkla, kararmış ucunu çakmaktaşıyla kazımaya devam ediyordu: "Volkan, baba-ateşti, ağaçlarsa oğulları ve kızları... ama onlar da tutuşabilir bir ağaca değdiklerinde ateşin ebeveynleri olabiliyorlardı. Bu basit uygulama kafamda bir şimşek gibi çaktı. Bütün yapmam gereken, yere düş-

müş bir dalı alıp yanan ağaçlardan birine değdirmek ve onu taşıyıp gitmekti. Bunu hemen denedim. Lavların kenarı çok büyük bir ısı verdiği ve 35 metre kadar içeri girmek zorunda kaldığım için güç bir işti ama başardım! Dalı tutuşturdum! Ateş şimdi avucumun içindeydi!.. Yanan ağaçlardan, elimdeki dalla uzaklaşırken coşku içinde bağırdım. Onu yukarda tutarken başımın üstünde küçük bir yanardağın yandığını ve tüttüğünü görüyordum. Elimdeki bu korkunç meşaleyle her aslanı aklını başından alabilecek kadar korkutabileceğimi biliyordum. Daha fazla oyalanmadan evin yolunu tuttum. Tutuşan dalımın söndüğünü ve elimi yakan sıcak, kara bir kütükten başka bir şey olmadığını fark edinceye kadar bir milden fazla gitmişim. Böylece birkaç deney daha yapmak için geri döndüm. Gördüm ki, küçük bir ateş yemini yutup bitirdiği zaman, ölmemesi için ona biraz daha verilmeliydi. Onu taşımak için, bir tür yedekleme usulü ile çalışmalıydım. Sonra onu taşıyabildiğim kadar taşıdım; hemen hemen sönmek üzereyken, yakındaki bir ağaçtan bir dal koparttım, onu ateşledim ve taşıdım...

"Bu böyle birinden diğerine sürdü gitti. Nasıl yapıldığını gördükten sonra tümüyle kolaylıkla ve mantıkla uygulanıyor – ama görmeden değil. Bu plan mükemmel çalıştı; yine de bazı ağaçların diğerleri kadar iyi tutuşmadığını fark ettim. Ama ihtiyatlı davranarak, dizideki altıyüz ondokuzuncu kütükle size zamanında ulaşabildim. Bunlarla aslanları korkutup kaçırttım ve şarampolün içinde kendi ateşimizi yaktım; aynı ateşi buraya getirdik ve o zamandan beri hiç sönmedi. Ama sönseydi bile onu kolaylıkla..."

Babam elindeki dala ağzı açık bakakalarak aniden sustu. "Aman Tanrım!" diye içini çekti, "Sizinle konuşurken, üzerinde düşünmeden, en önemli keşfi yaptım: ateşle sertleştirilmiş bir ucu olan en dayanıklı mızrağı keşfettim!"

V. BÖLÜM

Her zaman, çakmaktaşı bileyicilerimizle mızrak haline getirebileceğimiz düzgün odun parçalarının peşindeydik. Onlarla küçük bir avı kolayca yere serebiliyorduk ama uçları, en zayıf yanlarıydı. Küçük bir hayvanı öldürmek için bile çok yakınına gitmek zorundaydınız; çünkü biraz uzaktan çok az bir kesici güçleri vardı. Bununla birlikte bir tavşanın ya da geyiğin dört-beş metre yanına yaklaşmak çok güçtü ve yakalayabildiğimizden daha çok avı elimizden kaçırıyorduk. Mızraklarımız daha büyük hayvanların zırhına çarpıp geri dönüyordu ve onların daha yakınına gitmek tehlikeli bir işti. En iyi plan, sürü halinde saldırmak ve yaralı hayvanları yorgun düşünceye kadar takip etmekti; fakat bazen insan onları –bir leopar üstlerine atlayıncaya kadar– sadece takip etmekle kalabiliyordu.

Yeni ateşle sertleşmiş mızraklar, farkı gösterdi; 35-40 metreden bile bir zebraya öldürücü darbeyi indirebiliyordu! Biz düzenli olarak yaklaşık yetmiş metre uzaklıktaki hedefler üzerinde talim yapıyorduk. Ben, mızrakla bir zebra kafatasının göz deliğini 55 metreden vurabiliyordum; Oswald ise 65 ve hatta mızrak iyiyse 75 metreden...

Elbette bilenmemiş mızraklarla çalışıyorduk çünkü uçları bilemek için ateşin yanına dönmek gerekiyordu. Birkaç atıştan sonra uçları körleşiyordu. Bunun yeni silahın avantajını sınırladığını itiraf etmeliyim ama onun hayatımıza girişini, yiyecek stokumuzda büyük bir artış izledi. Bundan sonra o kadar sık aç ve soğukta kalmadık. Çoğunlukla at ve zebraları avlamaya başladık. Şansımız yaver gittiğinde, impala, geyik, öküz başlı Güney Afrika antilo-

pu, Güney Afrika geyiği, Afrika ceylanı ve koyun da yakalıyorduk. Avımıza, adam boyunda otların arasından eğilmiş durumda koşarak yaklaşıyor ve ayağa kalkarak yerini saptıyorduk. Hayvan sürüleri onları uyarmak için gözcü de koysa, eğilerek koşma, kerteriz etmek için ayağa kalkabilme ve ağaçlara tırmanabilme becerimizin olması bizim lehimizeydi. Yalnızca zürafa, yüksek otların üstünden bizden daha iyi bakabildiği için çoğunlukla bizim geldiğimizi görüyor ve müthiş hızları onları menzilimizin dışına taşıyordu. Onlardan pek çoğunu yakalayamadık ama boyunları biraz daha kısa olan kalikoteryumlarda şansımız daha yaver gitti. Onlar da, av köpekleriyle sıkıştırılmış veya yaralı halde olduklarında zürafalardan daha tehlikeliydiler; yaygın boynuzlarıyla sizi feci şekilde kesebiliyorlardı. Yeni mızraklar, buffaloları öldürmeyi de mümkün kıldı; ama onlar da çok tehlikeli hayvanlardı ve başlangıçta pek çok insan, mızraklarını onlara yeterince derin saplamadıkları için yaşamını yitirdi. Hiç kimse –omzuna bir mızrak saplanmış olsa bile– bir buffalodan daha hızlı koşamaz.

Ormanda domuz, yaban domuzu, maymun ve antilop avlıyor, artık dev erkek domuzları da vurabiliyorduk. Yeni mızraklarımızı ırmaklarda, timsahlar ve su aygırları üzerinde de denedik. Diğer bütün hayvanlar gibi bir yudum su içmek için sık sık hayatımızı riske attığımız bu tehlikeli yerlerde bize küçük de olsa bir ek güvence sağladılar.

Biz de timsahlar gibi, ırmaklara ya da su kaynaklarına su içmeye gelen hayvanları pusuya düşürüyorduk. Kuşatılmış bir hayvanın paniği, budalaca dikenli çalılıklarda çırpınması ya da sazlık bataklığa batması, bize 'tuzak kurma' fikrini verdi. Bunlarla babam ilgileniyordu çünkü biz çocuklara, hayvanların içine düşeceği çukurları kazma işi düşmüştü. Üç metre derinliğinde ve üç metre kare genişliğinde bir çukur açmak, dört yüz metre küp toprağı çıkarmak demekti! Elinizde bunu yapmak için yalnızca ateşle bilenmiş bir sopa, bir atın kürek kemiği ve çıplak elleriniz

varsa, bu hiç de eğlenceli değildir. Yine de babam ısrar etti. Tuzakları beğenmesinin nedeni, otomatik üstünlüğüydü. "Zor iş, biliyorum," diyordu, "ama fikir doğru. Bütün yapacağımız, daha etkin toprak kaldırma aletleri üzerinde düşünmek." Ama bunu hiçbir zaman yapmadık... Daha sonra mızrağı –ucu aşağıya doğru– iki ağacın arasına bir yaban domuzunun boynuzlarının hizasına denk gelecek şekilde iple bağlama fikrini bulunca rahatladık. Yaban domuzu ipi kestiğinde mızrak iki omzunun arasına saplanıyordu. "Geri itilimin sırrı," diyordu babam, üstü örtülü. Eğer bunların yerini unutup kendi tuzağımıza düşme riski olmasaydı, bütün ormanı bu aletle donatacaktı.

Mızraklarımızdan kaynaklanan yeni bir kendine güven ve ateşin koruduğu mağaramızın sağladığı korkusuzlukla av alanımızı genişlettik. Öldürdüğümüz kurbanı kestik ve derisini yüzdük. Bilenmiş çakmaktaşı bıçaklarımızla neşeyle kestiğimiz kurbanın düştüğü yerde, kanı, beyni ve bağırsaklarıyla kendimize bir ziyafet çekiyorduk. Sonra hayvanı dörde bölüyor, parçaları omuzlarımızda taşıyarak eve götürüyorduk. Eski günlerde tek yükümüz olan tavşanlara, porsuklara, sincaplara veya küçük antiloplara göre iyi ganimetlerdi bunlar. Bize katılmak isteyen sırtlanları mızraklarımızla uzaklaştırıyorduk. Mızraklarımız sayesinde, hayvanlar arasındaki iç savaşı bizim için avantaja çevirebiliyorduk. Çiftleşme zamanlarında gergedanlar veya filler arasındaki kavgaları izliyor ve yenilmiş, yaralanmış, yorgun düşmüş olanların işini bitiriyorduk. Sonra bütün sürü, leşin üstüne akbabalar gibi üşüşüyor ve hafta boyunca onu yiyordu. Büyük omur baltalarla yarılıyor ve düşen ağaçların gövdeleri gibi ağır ve iri uyluklar, içlerindeki zengin ilik hazinesi için ortalarından ayrılıyordu. Yüksek randımanlı av, kadınların paylarını almak için avcıları takip etmeleri yerine daha sık evde kalmalarına izin veriyordu. Babam,"Kadının yeri mağaradır!" demeye başlamıştı.

Biz oğlan çocukları ava, yalnızca gereksinim olduğu için değil, babam 'eğitimde doğrudan deneyim' metodundan başka bir alternatifi kabul etmediği için katılıyorduk. Elbette, küçük yaşlardan itibaren çakmaktaşı bilemekle işe başlıyorduk. Babamın görüşüne göre, uykuda olmayan ya da av peşinde koşmayan bir çocuk mutlaka çakmaktaşlarının başında olmalıydı. Bu işe çok genç başlanamayacağını düşünüyordu; bir bebeğin –neredeyse doğar doğmaz– iki minik avucuna birer çakıl taşı konuyordu. Birkaç tanesini yuttuktan kısa bir süre sonra büyüklerini taklit ederek ikisini birbirine sürtmeyi öğreniyordu bebekler. "Bunu hiç unutmayalım," diyordu babam; "her şey bizim bakmayı öğrenmemize bağlı. Ellerimiz ve streskopik görüşümüz olsa bile çakmaktaşları üstüne odaklanmadan çalışamayız." Kızlar da çakmaktaşlarını yontmak zorundaydı. "Bir kız hayatını taştan çıkarmayı becermek zorundadır!" derdi babam. "Sert bir obsiden taşına keskin uç yapabilen kızlar, bir eşin ve yemeğin yokluğunu hissetmeyeceklerdir."

Sonuçta, 'çakmaktaşının yontulması ticareti' hiçbir zaman yapılmadı ama babam bu sanatın iyi yönleri hakkında konuşmaktan da hiç yorulmadı. O kadar emekle yaptığımız uçların kırılganlığından yakındığımızda, hemen başlardı: "Unutmayın, çakmaktaşının kırılganlığı insanın yükselişini mümkün kılmıştır. Maymun-adamlar, aletleri, onları yapmayı düşünmeden çok önce kullanmışlardır. Kazara kırılan bir çakmaktaşı genellikle bize, eğilip alabileceğimiz sivri uçlu bir parça kazandırır çünkü. Sonra birisi onu düşürdü ve nasıl olduğunu gördü. Binlerce yıl süresince alet yapma sanatı, sadece çakmaktaşını bir kayaya çarpıp işe yarar parçaları toplamaktan ibaret kaldı. Eğer yaptığınızın ağır iş olduğunu düşünüyorsanız, kazıma aletlerinizi bir de öyle yapmayı deneyin! Sonra insan, çakmaktaşlarını düşürmek yerine, gelecek sefere en iyi yüzeyi bulmak amacıyla taşı rastgele evirip çevirip vurmaya baş-

ladı. Biz işe böyle başladık! Biliyorsunuz bu yolla on tanenin içinde tek bir iyi parça bulamazsınız. Modern yöntemler, zaman ve malzeme israfına son verdi. Şimdi, bir parçayı taşın kenarından kaldırıyor –işte böyle– sonra o yüzeyi yeni parçalar elde etmek için sürtme platformu olarak kullanıyoruz – bu kadar! Bir! İki! Üç! Dört! Ne güzellik! Şimdi parçaların nasıl birörnek olduğunu ve çakmaktaşına şekil vermek için ne küçük bir çaba harcamanız gerektiğini görüyor musunuz? Onun gücünü de değiştirebilirsiniz, hafifçe – böyle! Ya da yüzey onu gerektiriyorsa, daha sert – böyle! Şimdi lütfen, bütün bu parçaları öğle yemeğinden önce işlenmiş görmek istiyorum."

İkinci büyük eğitim bölümü, avladığımız hayvanların ve bizi avlayanların incelenmesiydi. Nerede yaşadıklarını, neyle geçindiklerini, zamanlarını nasıl geçirdiklerini, hangi kokuları çıkardıklarını ve konuştukları dili öğrenmek zorundaydık. Küçük yaşlarda bile, aslanın kükremesini, leoparın boğazını temizlemesini, devekuşunun gürlemesini, filin boru gibi sesini, gergedanın horuldamasını ve sırtlanın yaslı feryadını taklit edebiliyorduk. Ayakları tez zebraların ve atların neden o kadar çok kişnemeye cesaret ettiklerini ve impala ile geyiklerin neden o kadar sessiz olduklarını öğrendik. Ağaçlarda güvenlikte olan maymunlar, bizim yerde elimizde mızraklarımız olduğunda yaptığımız gibi birbirleriyle konuşabiliyorlardı; ama düşmanlarla sarılı büyük sürüler sessizce hareket ediyorlardı. Kaplumbağanın ve timsahın yumurtalarını nerede bulacağımızı ve kuşların kuluçkadaki yumurtalarını nasıl çalacağımızı öğrendik. Akrebi bulup, yemeden önce kuyruğunu koparmayı öğrendik.

Aynı zamanda 'bitki bilimi ekonomisi' üzerine çalıştık: bazı meyveler, bazı mantarlar yenebiliyordu ama bazıları yenmemeliydi... Taş Devri boyunca hangisinin hangisi olduğunu keşfetmek için birçok öncü hayatını vermişti. Bizi uyaran içgüdülerimiz körelmişti. Besleyici kök ile öldürü-

cü kök arasındaki hayati farkı bilmeliydik! Hangilerinin yasak meyve olduğunu öğrenmeli ve bitki özü 'ölüm' demek olan yasak ağaçtan (acocanthera abyssinica) uzak durmalıydık.

Atları ve zebraları olağan bir şey gibi avlamaya başladığımızda, büyük kedileri düşmandan çok, aynı meslekteki rakipler ve hatta örnek alınması gereken modeller olarak düşünmeye başladık. Onları iş üstündeyken seyrettik; leoparları ve çitaları yüksek tepelerde, aslanları ve kaplanları ovalarda, pumaları, oselotları ve vaşakları ormanda ve ağaçların üstünde, sırtlanları her yerde... Yanlarında taşıdıkları av donanımından etkilenmememek olanaksızdı: görebilen gözler, karanlıkta hissetmek için bıyıklar, avı kapmak ve ağaçlara tırmanmak için geri çekilebilir pençeler, otuz adet güçlü diş, siper aldıklarında iyi kamuflaj ve saatte 70 mile çıkabilen hatırı sayılır bir hız!

Babam da herkes gibi onlara hayrandı ama buna fazla özenmememiz için bizi uyarıyordu. "Bu sadece bir uzmanlaşma..." dedi. "Tek amaçlı muhteşem av makineleri! Avlarını öldürmede mükemmeller; onların zayıf tarafları da bu. Onlar için yapabilecekleri başka bir şey yok. Geçirecekleri bir evrim kalmamış, bana inanın. Bu güç ve kurnazlıkla neler olurlar diye düşünebilirsiniz ama ben kuşkuluyum, gerçekten kuşkuluyum. Eğer av olmazsa, açlıktan kırılırlar, hindistan cevizleriyle idare edemezler! Bazılarının işi şimdiden bitik; uzun azı dişli kaplana bakın! Bir gergedanın boynunu koparabiliyor, ama kim bir gergedanın üstünden geçinmek ister? Dişleri korkutucu bir biçimde hep önünde gidiyor. Azı dişli kaplan, hayvanlar şimdikinden daha büyük olduğu dönemlerde yolunu buluyordu hiç kuşkusuz. Brontopların, amebelodonların, megateryumların ve babamın bana küçüklüğümde anlattığı diğer ilk memelilerin işini bitiriyordu. Azı dişleri, hayvanların hızları bugünkünden çok daha yavaş olduğu zaman ona bir güç sağlamıştı ama bugünlerde çoğu zaman sefil

şeylerin üstünde bile tökezliyor. Diğerleri şimdilik idare ediyorlar ama bizim soframızdaki artıklar için dilenecekleri günler de gelecek."

Biz buna gülüyorduk ama babam kafasını sallıyordu: "Siz daha gülün ama bir gün aslanı yere yatırıp keseceğiz. Bizi yenebilecek hiçbir hayvan yoktur demiyorum. Ama onlar büyük bir olasılıkla insanımsılar olacaktır. Bu tehlike için hep tetikteyim. Kötülüğün ne demek olduğunu hiç bilmiyorsunuz. Yine de önemli olan, sağlam ilkelere sıkıca tutunmaktır ve uzmanlaşma ilkesinin evrime er geç bir son vereceğine eminim. Hayvanlar öldürücü bir biçimde bu sona doğru gidiyorlar. Zavallı kalikoteryumu ele alın! O, ne bir at, ne bir geyik ne de bir zürafa... Boynu, büyük sürüler otları bitirdiğinde, gözetlemek ya da ağaçların üst yapraklarına ulaşmak için çok kısa; ama boynuzlarını etkin bir biçimde kullanması için de çok uzun. Hız yapabilmesi için uygun toynakları yok. Ne bir şey, ne de öbürü... Bu yüzden, gerçek uzmanlar onu dışarı atacaklardır."

"Ama biz de, ne bir şeyiz, ne de öbürü..." dedim ben.

Babamın düşük, sarkık kaşları düşüncenin içinde kırıştı: "Bu doğru, oğlum, bu doğru. Biz ağaçları terk ettik ve av hayvanları olduk. Bununla birlikte bizim gücümüz belli bir uzmanlığın dışında kalmamızdandır. Dört ayağımızın üstüne inip köpek dişlerimizi geliştirmemiz geriye dönmek olurdu. Kediler ve köpekler avlanabilir ama başka ne yapabilirler? Hiçbir şey, evet hiçbir şey..."

"Ama baba başka bir şey yapmak isteyen kim?"diye sordu Oswald.

"Senin bir bakıma uzmanlaştığını itiraf etmeliyim, Oswald," dedi babam burukça, "yine de, ilkel kafanı ara sıra daha yüksek şeylere yormanı isterdim."

"Ama yapacak başka ne var?" dedi Oswald ısrarla.

"Bekle ve gör!" dedi babam dudaklarını sıkarak, "Bekle ve gör!"

VI. BÖLÜM

"Sonunda yapacağını yaptın!" dedi Vanya amca, bir atın kolunu hapır hupur yerken.

Bir domuzun baş tarafına girişen babam karşılık verdi: "Peki, bu ilerlemenin yanlışı nerede, söylesene?"

"Sen buna ilerleme diyorsun!" dedi Vanya amca, çiğnenmesi imkânsız bir kıkırdak parçasını ateşe atarak. "Ben buna itaatsizlik derim. Evet, Edward, itaatsizlik! Şimdiye kadar hiçbir hayvan dağların tepesinden ateş çalmaya kalkışmamıştır. Sen doğanın resmî kanunlarını çiğnedin. Biraz da şu antilopun tadına bakayım, Oswald..."

"Ben bunu bir ileri adım olarak görüyorum," diye ısrar etti babam, "evrimsel bir adım. Belki de kesin bir evrim adımı. Öyleyse neden itaatsizlik olsun?"

Vanya amca, bir gerdan kemiğini onu itham ederek salladı. "Çünkü yaptığın şey seni doğanın dışına çıkardı, Edward. Bu lanetli bir haddini bilmezlik, bunu göremiyor musun? Sen doğanın basit bir çocuğuydun; armağanlarını ve cezalarını, sevinçlerini ve dehşetlerini şevkle, memnuniyetle ve masumiyetle kabul ettiğin doğal düzenin bir parçası olan bir zarafet timsaliydin. Hayvanların ve bitkilerin güçlü modelinin içinde ortak yaşamanın mükemmelliğini, doğal değişimin görkemli kervanında sonsuz bir yavaşlık içinde ilerleyerek yaşıyordun. Ama şimdi neredesin?"

"Peki, ben neredeyim?" diye karşılık verdi babam.

"Koptun artık!" diye kestirip attı, Vanya amca.

"Neden koptum?"

"Doğadan – bitkisel köklerinden, her türlü gerçek aidiyet duygusundan, cennetten..."

"Ve senden, öyle mi?" diye gülümsedi babam.

"Kesinlikle benden de!" dedi Vanya amca. "Bunu onaylamıyorum. Sana daha önce de söylemiştim. Bütün varlığımla karşı çıkıyorum. Ben, doğanın basit ve masum çocuğu olarak kalacağım. Seçimimi yaptım. Bir maymun adam olarak kalacağım."

"Biraz daha antilop alır mısın?"

"Teşekkür ederim, fili deneyeceğim. Bununla puan kazandığını sanma, Edward! Açlığın baskısı altındaki her hayvan, olağandışı yemeğe yönelir; bu hayatta kalmanın kuralıdır. Meyve, kökler ve kurtçuklar benim normal günlük besinimdir ama istisnai şartlarda av eti yiyebilirim. Bu fil biraz kokmuş, değil mi?"

"Evet, biraz. Biz henüz fil avlamada pek ustalaşmadık. Fili yaraladıktan sonra kilometrelerce takip etmek zorunda kaldık. Eve getirmek günler aldı. Fil çok ağır oluyor ama uzun süre dayanıyor."

"Özür dilemene gerek yok. Bütün işlemin ne kadar uygunsuz olduğuna bakarsak bu aptalca olur. Biraz bayat olmasına aldırmam, çiğnemesi daha kolay olur. Biliyorsun, et çiğneyebilen dişlerin yok, Edward. Zamanınızın yarısını çiğneyerek geçiriyorsunuz, hepiniz; çok sağlıksız..."

"Evet bu bir sorun, itiraf ediyorum," dedi babam.

"İşte sonunda gerçeği itiraf ettin! Doğanın buyruklarını her zaman apaçık koyduğunu söyleyemezsin. Büyük hayvanları avlamayacaksın, çünkü buna uygun dişlerin yok. Bundan daha açık ne olabilir? Ya da şöyle: dağdan ateş çalmayacaksın çünkü seni sıcak tutacak güzel kürklü bir postun var."

"Benim yok," diye karşı çıktı babam, "yıllardır yok. Hem sorun bu değildi. Büyük kedilerin bizi yemelerine dur demeliydik. Bu doğaldı, öyle değil mi? Elbette, ateş, şimdi öğrendiğimiz gibi, birçok yönden çok iyi bir şeydi. Oswald, bir ağaç daha at, oğlum."

"İyilik ve kötülüğün bilgi ağacından yemeyeceksin..." dedi Vanya amca asık suratla geri çekilerek.

"Bunun yanında, ben henüz doğanın dışında olduğumuzdan emin değilim," diyerek araya girdi babam. "Benim sorumu henüz yanıtlamadın: ateşin keşfi, neden zürafanın boyunu uzatması ve atın ayak parmağından kurtulması gibi bir evrim sayılmasın? Buzul buraya gelirse, sanırım kürklü bir post oluşturabilirim ama bu çok uzun bir zaman alır ve iklim yeniden ısındığında tekrar çıplaklığa dönmek için zahmetli bir süreçten geçmek gerekir. Birinin kürkünü istediği zaman giyip çıkarması mümkün olmalıydı; burada böyle bir düşünce ortaya çıkıyor ama uygulaması kolay değil. Tıpkı ateşi istediğimiz zaman yakıp söndürdüğümüz gibi... Bu, uyum sağlamadır. Evrim gibi bir şey, yalnızca biz oraya daha çabuk varıyoruz."

"Bütün mesele bu, seni sefil, adam müsveddesi!" diye bağırdı Vanya amca. "Senin işleri hızlandırmaya hakkın olmadığını bilmiyor musun? Olayların akışına kapılmaktansa onları zorlamak, senin yaptığın bu. İraden, hatta özgür iraden varmış gibi davranmak. Doğayı punduna getirmek. Sen doğayı itip kakamazsın, bunu öğreneceksin!"

"Ama bu aynı şey," dedi babam kızgınlıkla, "sadece biz biraz daha hızlı gidiyoruz, hepsi bu."

"Hayır aynı şey değil," dedi Vanya amca, "bu tamamıyla farklı! Bu delicesine hızlı! Eğer yapılması gerekiyorsa bile –ki ben büyük ölçüde karşıyım– milyonlarca, milyonlarca yıl içinde olması gerekeni binlerce yılda yapmaya kalkışmak bu. Kimse bu öldürme yarışında yaşamayı istemedi. Bana bunun evrim olduğunu söyleme, Edward. Hem evrimini sürdürmeye karar vermek senin elinde değil. Kendi ağzınla söylediğin gibi, senin yaptığın tümüyle farklı bir şey. Senin yaptığın, söylemeye utanıyorum, kendini daha üstün hale getirmeye çalışmak. Doğaya aykırı, itaatsiz, küstah, kaba, orta sınıf ve materyalist bir yaklaşım bu. Öyleyse Edward, hadi söyle! Sen tamamıyla yeni bir türü başlattığını düşünüyorsun, değil mi?"

"Pekâlâ," dedi babam sıkıntıyla, "bu fikir yeni yeni oluşmaya başladı..."

"Biliyordum!" diye bağırdı Vanya amca zafer kazanmış gibi. "Edward senin –ne derler– aklından geçenleri okuyabiliyorum, neyin peşinde olduğunu biliyorum... Yaratığın kibri, günahkâr kibri! Sözlerime dikkat et, bu cezasız kalmayacaktır! Bundan kurtulamazsın! Asla! Ve sana nedenini anlatacağım. Artık masum değilsin! Ama cahilsin; doğaya sadakatini bir kenara attın ve şimdi onu kuyruğundan tutup yönetebileceğini sanıyorsun. Bunun düşündüğün kadar kolay olmayacağını anlayacaksın, sevgili kardeşim! Kendini daha üstün hale getirmek ha? İçgüdü sana yetmiyor, öyle mi? Bunun bizi nereye götüreceğini göreceğiz... Tanrım, bu aptal çocuk ne yapıyor?"

Alexander, amcamın hemen arkasından bir suçlu gibi fırladı ve ağaçlara doğru koştu. Ama Vanya amcanın uzun kolu onu çabucak yakaladı ve şimşek gibi kulağından çekerek geri getirdi.

"Uff!" diye haykırdı Alexander, kulağı acımasızca burkulmuştu.

"Ne yapıyordun?" diye kükredi Vanya amca.

"Ben-ben yalnızca..." diye hıçkırdı Alexander ve kendini bıraktı. Elinde yanmış bir sopa vardı ve bütün vücudu simsiyah çizilmişti.

"Bu bir hakarettir!" diye gürledi Vanya amca.

"Bir göreyim," diye aceleyle kalktı babam. Hepimiz toplanıp Vanya amcanın öfkeli bakışının yönünü izledik. Bir şaşkınlık çığlığı yükseldi.

Orada, kayanın üstünde karbon kalemle kaba hatları aynen çizilmiş olan Vanya amcanın gölgesi vardı. O, şaşmaz bir kesinlikle Vanya amcanın gölgesiydi; hiç kimse bu iri çarpık omuzları, bu kıllı yarı bükük dizleri, tüylü kalçaları, sivri çeneli ağzı –ve hepsinin ötesinde– tipik bir suçlama jestiyle uzanan maymuna benzer kolu, başkasının sanmazdı. Orada sabit ve yerinden oynamayan bir gölge vardı ve

diğer gölgelerin arasında ateşin ışığında dans ediyor, titreşiyordu.

"Bu ne?" diye haykırdı Vanya amca, tek bir felaket yanıtı varmış gibi korkunç bir sesle.

"Temsilî sanat..." diye viyakladı Alexander.

"Kötü çocuk!" diye bağırdı Vanya amca, "Gölgeme ne yaptın?"

Babam, "Gölgen duruyor bak, sadece yeni bir tane daha edindin Vanya," diye teskin etmeye çalıştı.

"Ah," dedi Vanya amca, öfkesi biraz yatışarak, "evet, gördüm! Ama gölgemin bir an için bile senin eli kanlı yumurcakların tarafından kesilmesine izin veremem. Çok ciddi biçimde yaralanabilirdim. Ve sizin bunu yapmaya hakkınız yok. Onu geri istiyorum, hemen, duyuyor musunuz?"

"Onu al ve amcana ver, Alexander!"dedi babam, sertçe. Zavallı Alexander, denedi...

"Alamıyorum," diye burnunu çekti, "ama onu silebilirim." Ve gölge, bizim şaşkın bakışlarımız arasında Alexander'ın kirli ayağının altında kayboldu. "Sadece bir resimdi..." dedi Alexander.

"Sadece bir resim mi? Bu her şeyi hallediyor, öyle mi? Görüyor musun Edward? İlerleme dediğin bu şeyi kontrol edemezsin," diye bağırdı Vanya amca. Alexander'ın zavallı, dehşete düşmüş kulağına tısladı: "Amcanın ağırbaşlı görüntüsünü resmetmeyeceksin!"

"Evet, bu kötü bir davranıştı Vanya," dedi babam, "dayağı hak ediyor. Ama sana zarar vermek istediğini sanmıyorum."

"Zarar vermek istemedi mi?" diye soludu Vanya amca. "Edward, sen bir budalasın! Bu bir hainler kuşağı! Ben gidiyorum..."

"Nereye?" diye sordu babam, safça.

"Ağaçlara dönüyorum! Doğaya dönüyorum!"

Babam, Alexander'ı dövdü ama birinin kolayca gözleyeceği gibi gerçekten inanarak değil. "İnsanların omuzlarını

çizme, oğlum! Bu kolayca yanlış anlaşılabilir ve tatsızlığa yol açabilir. Kültürel gelişmenin bu noktasında bu konularda ihtiyatlı olmalıyız. Ama bu demek değil ki –öhö– senin kendini ifade gücün tümüyle bastırılmalıdır. Bunun üzerinde düşüneceğim," diyerek onu rahatlattı. Daha sonra Alexander ve babam kayaların yere dümdüz indiği bir yerde uzun süre birlikte kaldılar. Zaman zaman biri veya diğeri ateşin başına dönüp yarı yanmış çubukları topluyordu. Ne yaptıklarını görmek istediğimizde bizi uzaklaştırıyorlardı. Ama sonunda, birkaç gün sonra, muzaffer bir edayla mağaraya döndüler: "Şimdi gelip görebilirsiniz!" Sürü halinde kayanın önünde toplaştık. Orada, gerçek boyutlarında, büyük, kapkara bir mamut duruyordu! Yengeler çığlığı bastı ve dehşet içinde kaçtılar, çocuklar çil yavrusu gibi ağaçların arkasına dağıldılar. Yalnızca ben, Oswald ve Wilbur silahlıydık, hemen mızraklarımızı fırlattık. Oswald, "Kulak memelerinin ardına! Canını kurtarmak isteyen atsın!" diye kükredi. Ama mızraklar derisine çarparken mamutun kılı bile kıpırdamıyordu. Sonra babamın ve Alexander'ın gülmekten kırıldıklarını gördük.

"Boş verin!" dedi babam, "Önemli bir psikolojik ilkeyi bulduk!"

"Ama bu bir mamut," dedi Oswald, "yemin edebilirim..."

"Nasıl?" diye sordu babam.

"Onun hareket ettiğini gördüm," diye mırıldandı Oswald.

"Kesinlikle!" diye onayladı babam.

"O bir mamutun gölgesi," dedim ben, "peki kendisi nerede?"

"Onu yaraladığımıza iddiaya girerim. Arkasından gidip bulmalıyız."

Babam, Alexander'a dönerek, "Sanırım bir dahaki sefere bir antilop çizsen daha iyi olacak, av meraklıları ürkütücü derecede sabit fikirli," dedi.

Bununla birlikte, kısa bir süre sonra, Oswald ile bir mamutu izledik ve onu avladık! Kayadaki gölgenin hık demiş burnundan düşmüştü! Bu olaydan sonra dikkat çekici bir şey oldu: kayanın üstündeki gölge kayboldu. Mamutu, gölgesini etkilemeden yememiz bana tuhaf gelmişti... Onu yediğimiz günün ertesinde, gölgeye bir iki mızrak fırlatmaya gittim. Güzel bir sabahtı, serin ve pırıl pırıldı, yağmurdan sonra güneş açmıştı. Gölge gitmişti! Aceleyle koştum ve haberi patlattım.

Babam kızdı, bana inanmamıştı ama haklı olduğumu itiraf etmek zorunda kaldı. Çıplak kayanın başında bir saat kadar bakındı ve sonra, "Tümüyle basit bir doğal açıklaması var..." dedi.

"Elbette var, baba..." diye karşılık verdim, "gölge de mamutla birlikte bizim midemizde."

"Ernest, oğlum, böyle cin gibi bir beyinle çok ilerleyebilirsin. Belki de çok daha ileri gidebilirsin. Git ve sana durmanı söyleyinceye kadar çakmaktaşlarını yont! Böyle bir beynin çok ısınmasına izin vermemeliyiz."

Bir entelektüel için durmadan yinelenen öldürücü bir işti. Ve bundan kurtulmam çok, çok uzun zaman aldı.

VII. BÖLÜM

Yeteneğinin böyle birdenbire ortaya çıkmasından önce Alexander'ı pek ciddiye almazdım ama şimdi ona giderek büyüyen bir saygı duyuyorum. Her tür hayvanın gölgesini kayalara çizmeye çabuk alıştı ve sanatı ona, beğeniyle izleyen geniş bir seyirci kitlesi kazandırdı. 'Gölge yakalama', 'gölge mızraklama' ile 'öldürme'nin arasında belirli bir karşılıklı ilişki olduğunun kanıtlanabileceği düşüncesiyle kendimi tatmin ettim. Buna ilişkin büyük pratik yararı olan işaretlerin, gerçekten de harikulade olanaklar sağladığını birdenbire fark etmiştim. Babam –benim için izahı mümkün görünmeyen– Alexander'ın eserinin bizim avımızın sonucunda silinmesi üzerine derin düşüncelere daldı.

"Başyapıtlar!" diyordu hüzünle, "Görkemli primitifler! Ama hepsi yok oluyor. Teknik çok parlak, kompozisyon güçlü ama araçlar dayanıklı değil; yüzey hazırlıksız ve korunaksız. Zavallı çocuğum! Gelecek kuşaklar eserinin hak ettiği değeri sana hiçbir zaman vermeyecek. Mağaranın içinde de uzun süre dayanabileceğinden kuşkuluyum ama niye içeride resim yapmıyorsun?"

"Çünkü içeride hiçbir şey göremiyorum," dedi Alexander kısaca.

"Ah, aslolan ışık ve sudur..." diye ekledi babam ve içini çekerek uzaklaştı.

Hiç kimse babamın tutarsız bir tip olduğunu söyleyemezdi. O çoğu zaman neşeli, canlı ve meşguldü; herkes için uğraşlar bulur, her şeyi denetlerdi. Kâh teyzelerle derilerin kazınması ve temizlenmesini tartışır, kâh sürüngenlerin gerilme nitelikleri üzerine çalışır ya da sökülmüş

geyik boynuzlarının ne işe yarayabileceği üzerine kafa yorardı.

"Modern endüstrinin sırrı, yan ürünlerin akıllıca kullanımında yatar," derdi, kaşlarını çatarak. Sonra bir hamlede dört ayak üzerinde sürünen bir çocuğu kapıp onu vahşice tokatlar, ayağa kaldırır ve kız kardeşlerimi azarlardı:

"Onların iki yaşında yürümeye başlamaları gerektiğini ne zaman kavrayacaksınız? Dört ayaklı harekete geri dönmeye has bu içgüdüsel eğilimi mutlaka eğitmeliyiz. Eğer bunu kaybedersek her şey kaybolmuş demektir – ellerimiz, beyinlerimiz ve her şey! Biz ayakta yürümeye Miyosen Devri'nde başlamıştık. Milyonlarca yıllık ilerlemenin, uyuşuk kızların ihmali yüzünden mahvolmasına göz yumacağımı sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Bu çocuğu arka ayaklarının üstünde tut bayan, yoksa kıçına sopayı yersin!"

Ama şimdi bir depresyona ve güvensizliğe kapılmış gibiydi. Bu bizi şaşırtıyordu çünkü şimdiye kadar hiç bu kadar refah içinde olmamıştık. Biz çocuklar av seferlerinden elimiz dolu dönüyorduk ama babam bize öfkeyle bakarak, "İyi, iyi. Antilop, maymun, Afrika antilobu... Tam dişimize göre hiç kuşkusuz ama yeni olan ne yaptınız?" diye soruyordu. Biz avlanma hikayemizi baştan sona anlatıyorduk ve babam kadınlarla birlikte bizi dikkatle dinledikten sonra, her seferinde şöyle diyordu: "Evet evet, hep bu eski bildik hikaye... Yeni olan ne yaptınız?"

Oswald, "Ama baba, avda ne yenilik yapabiliriz ki? Bize öğrettiğin gibi yapıyoruz. Aslanın peşinden gitmemizi mi istiyorsun?" diye karşı çıkınca, "Hayır, hayır bunu kastetmedim, sen de biliyorsun..." diye yanıtlıyordu babam, aksi bir ifadeyle.

"Elinde bir şey olmadan aslanın peşinden gidemezsin, zaten mesele de bu. Alet donanımınız sizi tatmin ediyor mu?"

Oswald, "Elbette baba!" dedi.

"Peki, sen ne ilerleme kaydettin Ernest?" dedi babam bana dönerek, "Biliyorsun artık bayağı büyüdün."

"Evet, baba... Gölgelerle büyü yapmayı düşündüm."

"Pöh!" diye hırladı babam, "İşte bunlar benim yetişkin oğullarım! William, sanırım sen sınanmak için çok küçüksün."

"Ben bunu buldum!" diye ortaya atıldı William hiç beklenmedik bir biçimde.

"Bu da ne?" diye sordu babam sertçe ve William küçük, çırpınan bir nesneyi uzattı.

"Bu bir köpek yavrusu," dedi William, "ve ona Rags adını verdim."

"Dikkat et, hazımsızlık yapmasın!" diye araya girdi annem. "Deli gibi hareketli oldukları halde insanın midesine kaskatı oturuyorlar. En iyisi onu bir an önce ye ama iyi çiğne tatlım," dedi.

"Ama ben onu yemek istemiyorum!" diye bağırdı William, ağlamaklı.

"Öyleyse at ortaya!" dedi Oswald.

"Hayır, bunu yapamam! Onu hiç kimsenin yemesini istemiyorum. O benim! Hiçbiriniz onu yiyemezsiniz, duydunuz mu? Zavallı küçük Rags!"

"Aklını kaçırmış zavallı..." diye içini çekti Oswald.

"Encik onu ısıracak baba, elinden alayım mı?"

"Hayır, sakın deneme, Ernest!" diye bağırdı William, "Ona seni ısırmasını söylerim."

Nellie yenge onu yatıştırarak, "Bu çocuk her zaman böyle isterikti. Küçüklüğünde bu nöbetler daha sık yoklardı. Şimdi onu bana bırak, William tatlım, köpek yavruları ısırır. Çok pis alışkanlıkları vardır, bilirsin. Bırak onu senin için keseyim, akşam yemeği için onu kendine ayırabilirsin," dedi.

"Hepinizden nefret ediyorum! Nefret ediyorum!" diye haykırdı William ve köpek de öfkeyle havlamaya başladı.

"Durun bir dakika, bir dakika!" Babam, Oswald tehdit ederek ayağa kalkarken araya girdi. "Bunda ilk bakışta gö-

rünenden fazlası var. Otur Oswald! Sakin ol, William! Tamam köpeği yemeyeceksin. Mecbur değilsin. Ama onunla ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Ben..." diye yutkundu William, "onu yetiştirecektim. Annesi ve kardeşleri hep öldürüldü. Hayatta yapayalnız kaldı ve sürüye katılmak için de çok küçük. Oldukça dost canlısı – çoğunlukla... Onun benimle birlikte büyüyeceğini ve daima dostum olacağını düşündüm."

"Peki ama bunun amacı ne?" diye itiraz etti Oswald, sabırsızca. "Büyüdüğünde yemek için eti çok sertleşecektir."

"Bu kadarı yeter, Oswald!" diye bağırdı babam. "Bu işi bana bırak! Şimdi, William, sana yaramazlık yaptığını söylemedim. Ama makul olmalısın. Büyük, sarı, hırlayan bir köpeği arkadaş edinmenin sana ne yararı olacak, oğlum? Senin lokmanı kapacağı kesin."

"Buna aldırmazdım," dedi William ayak direyerek, "küçük olduğu sürece. Büyüdüğünde benimle ava gelebilir ve birlikte avlanabiliriz. Avda çok yararlı olabilir, çünkü hızlı koşabiliyor."

"Aman!" diye haykırdı Oswald. Kahkahayla gülerek, "Bütün aptalca fikirler arasında..." dedi.

"Sakin ol, Oswald!" diye susturdu babam. "Hepiniz sesinizi kesin! Bu sizin sandığınız kadar aptalca değil. Bırakın düşüneyim – emin değilim ama William sonunda sen yeni bir şeye değindin. İnsanın sadık dostu, köpek... Avlanan adamlar ve köpekler... Hım, evet, bunun bir anlamı olabilir. Hem de çok! Tazılar, teriyeler, uzun kulaklılar, av köpekleri – sınırsız olanaklar... William, seninle köpek arasındaki ilişki tam olarak hangi aşamada?"

"Çok iyi!" diye cevapladı William, savunmaya geçerek. "Ona dilenmeyi öğretiyordum. Hemen hemen öğrendi."

"Görelim bakalım," dedi babam.

Hepimiz William'ın çevresinde toplandık. Köpeğin bir eliyle ensesini, diğer eliyle bir devekuşunun kemiğini onun seksen santim üstünde tutarak hazırlandı.

"Ben ona kemiği verinceye kadar arka ayaklarının üstünde oturup ön pençelerini havada tutmak zorunda," diye açıkladı William ve devam etti: "Daha sonra ona '*güven*'i ve '*ödenmesi gerekir*'i öğreteceğim. Bunun anlamı, ben ona '*güven*' ve '*ödenmiştir*' kelimesini söylemeden bir et parçasına el uzatmaması gerektiğidir. Sonra ona 'lütfen'i, '*teşekkür ederim*'i ve daha sonra da '*takip etmeyi*' öğreteceğim. Sonra da..."

"Tamam, tamam! Senin tüm sistemi baştan sona öğrettiğini görüyorum, William. Ama şimdi onun oturup dilenmesini görelim," dedi babam.

William kuşkuyla, "Tamam. Şimdi Rags, dilen! Hadi dilen Rags, iyi köpekçik!" diye seslendi köpeğe. Tüm bu zaman zarfında yavru köpek, William'ın elinde kıpır kıpır kıpırdanıyor, hırlıyor ve dişlerini çatırdatıyordu. William bırakınca her şey bir anda oldu! Rags zıpladı ve William'ın elini vahşice ısırdı. William, "Yaramaz Rags!" haykırışıyla kemiği düşürdü. Rags kemiğin üstüne atladı ve Oswald'ın ayaklarının arasına attı kendini. Oswald kuvvetli bir şamar indirdi ama ıskaladı ve bir küfür bombardımanıyla mutfağın taşlığı üstünde onu ayaklarından yakaladı. Bir şeylerin yolunda gitmediğini önceden hisseden ben, elime bir sopa almış Rags'e indirirken Alexander'ın dizlerinin arkasına denk geldi. Alexander geriye doğru yuvarlandı ve düşerken dirseğiyle Pam yengenin karnına sert bir darbe indirdi. Pam yenge sönmekte olan ateşin üstüne otururken bağırdı ve ona yardım etmesi için Mildred yengeyi saçından tutarak çekti. Mildred yenge de çığlığı bastı ve –annem Pam yengenin kıçına muz tedavisi uygularken– bütün yengeler hep bir ağızdan ağıt yakmaya başladılar. Tek başına köpeğin peşine düşen kızkardeşim Elsie, nefes nefese döndü: "O gitti!"

William, herkese özürlerini bildirdikten sonra aceleyle peşi sıra gittiği halde, bir daha Rags'i hiç görmedik.

"Korkarım bu seni aşan bir işti William, ne yazık ki..." dedi babam.

"İşe doğru yerden başladığıma emindim..." diye içlendi William, burnunu çekip elini yalayarak. "Onları küçükken yakalamalı ve şefkatli davranmalısınız..."

"Söylemeye çekiniyorum," dedi babam soğukkanlılıkla, "ama hâlâ vahşi canavarlar gibi davranmaya devam ederlerse ne yapacaksın? Sorun bu. Elindeki bu yara mikrop kaparsa, ölürsün ve bu ilerlemenin şehidi olursun. Yine de cesaretin kırılmasın, oğlum. Senin yaşında zamanının ilerisinde olmak oldukça önemli bir şeydir. Son zamanlarda sen ve Alexander önemli şeyler başardınız. Gelecek için vaat ettiklerinizin, büyüdüğünüzde av heyecanına aşırı düşkünlükle heba olmayacağını umut ediyorum." Oswald ve bana bir göz atarak, "Bu size de ders olsun büyük oğullarım. Düşünecek ve öğrenecek çok şeyimiz var, gidilecek uzun, uzun bir yolumuz... Gevşemekten kaçınmalı, asla gevşememeliyiz. Bu arada size soruyorum, biz kesin olarak nereden geliyoruz?" dedi.

Annem, "Çiğnemeniz gereken çok şey var – bu fili bitirmezseniz tümüyle yenilmez hale gelecek," diyerek araya girdi.

"Burada önemli bir noktaya değindin tatlım," diye itiraf etti babam, bir pirzolaya uzanarak. Sonra devam etti: "Meselenin özüne dokunmadığından emin değilim. Bu beni bir süredir endişelendiren bir konu. Kabaca, zamanımızın üçte birini uyumakla, üçte birini yiyecek peşinde koşmakla ve kalan üçte birini hepsini yemekle geçirdiğimizi hesapladım. Öyle olsa bile yemek için çok zaman harcıyoruz. Midemin ekşimesi son günlerde epey sıkıntı veriyor. Bu da benim tezimi güçlendiriyor. Yaşama mücadelesinin sade rutinine kapıldığımızda düşünmek için zaman ayırıyor muyuz? Çiğnemenin derin düşünmeye vesile olduğunu bana boşuna söylemeyin, öyle olmuyor – en azından bizim yapmak zorunda olduğumuz çiğnemenin düşünmeye bir yararı yok. Beyinlerimizi geliştirmek ve amaçlarımızı enine boyuna düşünebilmek için alt çenemi-

zin öğütme yeteneğinden yararlanmamız gerekiyor. Boş zamanın ve sessizliğin ödülü olmadan hiçbir yaratıcı çalışma, kültür ve uygarlık olamaz."

Ağzı fille dolu olan Oswald, "Kültür nedir baba?" diye sordu.

"Tabii sorabilirsin," diye yanıtladı babam ağır ağır, "görmeyecek olanlar kadar kör olan yoktur."

"Ama ne kadar gitmeliyiz, baba?" diye sordum ben. "Burada çok rahat olduğumuzu düşünüyordum."

"Saçmalık!" diye hırladı babam, "Rahat mı? Bunun arkasından çevremize tümüyle uyum sağladığımızı söyleyeceksin. Evrimden yorulduklarında söyledikleri hep budur. Uzmanınızın daha üstün bir uzman gelip onu yutmadan önce söylediği son şey budur. Bunları size kaç kez anlatmak zorundayım Ernest? Sizin kulaklarınızın arasında açık ve tıkanmamış bir yol olduğunu düşündüğüm anlar oluyor. Sen şimdi kendini milyonlarca yıllık evrim uğraşının tacı ve en mükemmel örneği olarak görüyorsun, öyle mi? Pöhh!"

"Evet ama," dedim kulaklarıma kadar kızararak, "ne kadar uzağa gitmemiz gerekiyor?"

Babam kemiğini yere koydu, parmaklarının uçlarını birleştirerek, "Bu," dedi, "şu anda nerede olduğumuza bağlı."

"Neredeyiz?"

"Emin değilim..." dedi babam. Sesi birdenbire alçalmış ve hüzünlenmişti. "Emin değilim ama sanırım Pleyistosen'in ortalarındayız. Düşünebilmeyi isterdim Ernest, ama sana bakarak, seni dinleyerek düşünemiyorum. Şimdi eğer Alexander veya William bir şeyler başarabilirse – ama korkarım onların düşünceleri, deneyimlerinin epey önünde gidiyor. İşin doğrusu..." sesi bir fısıltıya dönüşerek, "işin doğrusu, son zamanlarda bizim hâlâ İlk Pleyistosen'in ötesine geçemediğimizden kuşku duyduğum anlar oldu."

"Çok çalışıyorsun tatlım," dedi annem, onun elini okşayarak, "kısa bir tatile çıkman iyi olur." Babamın yüzü bir trajedinin ya da kendine güvensizliğin elemini ifade eden bir maskeyi andırıyordu. Tümüyle sessizliğe gömüldü. Ateşin çıtırtısından ve kadınların birbirlerinin uzun, düz saçlarından ayıkladıkları bitlerin (pediculae antiquae) çıtırtısından başka hiçbir ses yoktu. İçinde bulunduğumuz utançtan sıyrılmak amacıyla tekrar konuştum.

"Baba," diye sordum, "nerede olduğumuzu nasıl saptayabiliriz?"

Babam ayağa kalktı, "Dolaylı yollardan, oğlum. Onları okumasını bilenler için işaretler vardır. Sana bir örnek vereyim; eğer üç parmaklı bir at olan hiparyona rastlarsak, Pliyosen'den çıktığımızı ve yukarıya doğru uzun, çok uzun mücadelemizin başlangıcında olduğumuzu açıkça anlarız. Sonra tabii sizin de ona ayak uydurmanız gerekir! Göreceli konuşursak, hiç kimse –sizin olacağınız da bu– sadece hiç kimse değildir," dedi.

"Ben hiç hiparyon görmedim," diye araya girdi Oswald.

"Hiç görmeyeceğine inanıyorum," dedi babam, "ama şu eski modellerin gidişlerini hâlâ geciktirmeye çalışıyorlar. Korkarım İlk Pleyistosen'e kadar dayandılar. Şu yaşlı kalikoteryuma bir bakın! Şimdi bile sürüsüne bereket."

Babam bu hayalle rahatlamış gibi görünse de, konuyu onunla daha ileri götürmeye cesaret edemedim. Sonra haftalarca suratsız ve keyifsiz göründü. Onun niçin bu kadar endişelendiğini anlayamıyordum. Jeolojik zaman açısından bulunduğumuz kesin noktanın bu kadar önemli olduğuna inanamıyordum.

Acele etmeye ne gerek vardı? Her şey yolunda gibi görünüyordu. Güneş hareketli, çalışkan dünyayı besliyor, yağmur canlandırıyordu. Yeryüzünün nabzı ayağımızın altında atıyor ve titriyordu. Yanardağlar gayretli bir biçimde gürlüyor, lav ve kalın-siyah duman bulutları salıyordu.

Havada ağır bir sülfür kokusu vardı. Buzullar güneye giderken Afrika üzerinde bulutlar toplanıyor ve biz boğucu dumanlı sisin kuvvet gösterisine uğruyorduk. Bataklıklardaki sıcak su kaynakları çağıldıyor ve fıkırdıyor, dar vadi tabanlarındaki emniyet sübaplarından duman fıskiyeleri fışkırıyordu. Ormanlar dağlara yürüyor, dağlar kaynıyor ve yeşilliği hızla geri püskürtüyordu. Bitkilerin, kuşların ve arıların alışkanlıklarına uymak için yarışırken işleri çetindi. Çiçeklerdeki ve meyvelerdeki modalar şaşırtıcı bir çeşitlilikle birbirini izliyordu. Her türün işi çetindi; çok doğurmaya ve çok akıllı olmaya çalışırken, varlığını sürdürmek için 'en iyi olma' iddiasını taşıyordu. Her bireyin aydınlanmış bencilliği, en çok ve en büyük gıdayı üretmek için düzenlenmişti. Ah, dünyanın tatlı Pazartesi sabahı! Ah, Afrika! Kıtaların en ilerisi, alt-insanlığın beşiği! Emeğin ve büyünün başlangıcına kadar onunla idare edeceğiz, diye düşündüm, bizler taşın sanatkârları, ateşin terbiyecileriydik. Ve biz herkese parmağımızı şaklatabilirdik. Bana, işler yolundaymış gibi görünüyordu.

Ama babam, eğer daha iyisini istemeseydi, 'baba' olmayacaktı. Ateşin kullanım alanını genişletmek için yaptığı deneyimlerin sonuçları onu hiç mutlu etmemişti. Bir süre için, ateşi yanardağlardan hazır olarak ithal etmek yerine kendimizin imal etmesi gerektiğini söyleyip durdu.

"Bu aptalca!.." diyordu, mağara ateşimiz onuncu ya da on bininci kez söndüğünde (hangisi olduğunu unuttum), "Sizin kuş beyinli yengelerinizin ateşin sönmesine göz yumduğu her seferinde 5 bin metre yüksekliğinde bir dağa çıkmak zorunda kalmam çok saçma; üstelik benim yaşımda... Bu biraz fazla... Ama yengelerinizde ya da saygıdeğer annelerinizde hiç gelişme umudu olmadığına göre başka bir şeyler yapılmalı."

"Ama belki de ateş yapılamaz!" diye karşı çıktım ben. "Kendiliğinden yanma bir safsata olabilir. Ya da, belki de büyü..."

"Pöh!" dedi babam, "Şuna bak, maymun! Sen bunun ne olduğunu hiç kendine sordun mu?"

Wilbur'un yonttuğu çakmaktaşlarını işaret etti. Taşların sürtünmesinden ara sıra bir veya iki kıvılcım çıkıyordu. Elbette hepimiz bunu görmüştük; ama o ana kadar o sıcak ve öfkeli şeyin ateşle bağlantısını kurmamıştık. Bu, küçük bir fareyle bir mamutu karşılaştırmak gibi bir şeydi. Onun, taşın içindeki hayat, taşın ruhu olduğu sonucuna varmış ama bunu babama söylememiştim. Eğer bu ateşse, bizi, 'taşların yanabileceği' gibi bir sonuca götürebilirdi. "Yapabilirler," diye homurdandı babam, "yaptıklarını gördüm."

Her zamanki gibi benim fikirlerimi bir kenara itti. Ama Wilbur ona bazı cins taşların diğerlerinden daha fazla kıvılcım çıkardıklarını söylediğinde aşırı heyecanlandı. Babam, ateşi, kıvılcımlanan odunla taşıyabiliyorsak, kıvılcımlanan taşlardan da taşıyabileceğimiz fikrinde ısrarlıydı; ilke tümüyle aynıydı. Bu tartışmanın gücünü hissediyordum ama pratikte işlememesinin ne kadar keder verici olduğunu da görüyordum. Babam, Wilbur'un taşlarından çıkan küçük, rastgele kıvılcımları yakalayamadı; taşları öfkeyle ateşe fırlattığında sadece ateşi söndürdüler.

Bunu denemiş, taşın –yeteri kadar sık ve yeteri kadar sert vurursak– bu muameleden ısınıp kızışacağını söylemişti. Kendi oğullarında olduğu gibi, bunun cansız nesneler için de doğru olduğunu bulmuştu: bir sopayı diğerine yeteri kadar sert çarparsa, ikisi de öfke ve gayretle kızışır. O zaman başarının eşiğinde olduğunu düşündü ve sopaların her an tutuşacağını ekledi. Ama tutuşmayacaklardı... Sönmüş közlerin üstüne üflediğinde bazen tekrar ateş aldıkları keşfiyle teselli olmak zorunda kaldı. Bu fikri rüzgârdan almıştı; bu noktanın ötesinde, emekleri boşa gitmişti. Közler hep bir yanardağdan alınan ateşten gelmek zorundaydı. Aylar geçti ve o hâlâ çalışıyordu. Ama ateşi taşlarla ya da sopalarla nasıl başlatacağını bulamamıştı. Bu,

kafasında bir sıkıntıya neden oluyordu. Bu çabalarından nefes nefese vazgeçip vahşice bana dönerdi:

"Ernest! Niçin bir şeyler yapmıyorsun? Senden hiç yardım görmeyecek miyim? Şimdi, bu sopayı al ve kızıncaya kadar diğerine vur! Isınıncaya kadar dedim!"

Ben de onun buyurduğu gibi yapardım ama yararı olmadığını biliyordum. Ben bir yanardağ değildim ve kısa zamanda yorulurdum. Babam, bazı yerlerimi çok acıtan boynuzlarla dürterdi beni ve yeniden işe girişirdim. Ama hiçbir yere varamıyorduk. Bunu babam da benim kadar iyi biliyordu.

Bundan kısa bir süre sonra Ian amca döndü.

VIII. BÖLÜM

Tıknaz, bodur, çarpık bacaklı, kızıl saçlı, kızıl sakallı, parlak mavi gözlü, küçük bir adamdı. Vücudunda, "Bu nasıl oldu, Ian amca?" diye sorduğunuzda, her biri heyecanlı bir öyküyü beraberinde getiren yara izleri vardı.

Angela yenge, uzaktan –onun kokusunu alıp– geldiğini gördüğünde uçan bir mızrak gibi, "Benim minik oğlum!" diye bağırarak koştu ve onu muzaffer bir edayla aramıza getirdi.

Babam, Ian amcanın geniş omzuna kolunu dolayarak onu içtenlikle kucaklarken, "Eee, Ian, seni tekrar gördüğüme sevindim," dedi.

"Eve hoş geldin, Ian," dedi annem. Hepimiz, koro halinde tekrarladık: "Hoş geldin, hoş geldin, hoş geldin, Ian amca!"

Ian amca bütün aile efradını tek tek dolaştı ve isimleri tekrarlayarak herkesin kim olduğundan emin olmaya çalıştı: "Ah, Pam, zavallı Monty'yi hiç unutmadım; Aggie, hiç yaşlanmamışsın, canım, tek bir gün bile; Nellie çok olgunlaşmışsın, olgunlaştığına inanıyorum; ve bu kim – Oswald mı? Büyük Deinotheriumlar! Ben bu kadar mı uzak kaldım? Sen koca adam olmuşsun, Oswald! Eh? Ernest? Seni hatırlayamıyorum ama senin kokunu aldım ve onu tekrar unutmayacağım; tuhaf, ters bir koku bu... yaramazlık planlayan bir fil gibi. Alexander? William? Sizler yenisiniz. Olur şey değil, kendinize burada güzel bir yer bulmuşsunuz, itiraf etmeliyim."

Sonra babam Ian amcaya sahamızı gezdirdi; tüm gelişmeleri ve hepsinden önemlisi, tabii ki 'ateş'i gösterdi.

Ian amcam, "Çin'de de bulmuşlar," dedi.

"Ne?" diye haykırdı babam, "İnanmıyorum!"

"Evet, onların da var," diye yineledi Ian amca. "Onlar her zaman her şeyi ilk bulanlardır."

"Peki ateşi kendileri yakabiliyor mu?" diye sordu babam endişeyle.

"Bunu sormak aklıma gelmedi," dedi Ian amca, fakat babam onun tereddüdünü fark etmişti:

"Bilmediklerine bahse girerim! Biz teknolojik açıdan kesinlikle daha ilerdeyiz."

"Peki siz yakabiliyor musunuz? diye sordu Ian amcam.

"Tam olarak değil," dedi babam, "ama halihazırdaki deneyimler sonuç verdiğinde, eminim ki bir duyuru yapabileceğim."

"Ay!" dedi Ian amca, içi boş bir dişi emerken. "Bu günlerde Vanya nasıl?"

"Bir ağacın tepesinde..." diye cevapladı babam, asık suratla.

Uzun zamandır kayıp olan amcamızı en seçme yiyeceklerle doyurduk: mamutun en esaslı pirzolaları, kalikoteryumun et dilimleri, at ve zebranın butları, kuzunun ön kolları ve yaban domuzunun başı. Garnitür olarak da, Angela yengenin onun sevdiğini hatırladığı maymun beyinlerini, krokodil yumurtalarını ve kaplumbağa kanını ekledik.

"Birinci sınıf bir akşam yemeği," dedi Ian amca, sonunda son ilik kemiği parmaklarından düşerken, "Çokutiyen'den bu yana hiç böyle doymamıştım."

"Çin, şanıyorum ki... Öyle mi?" diye homurdandı babam. Ian amca başını salladı.

Sonra, tabii bize yolculuklarının hikayesini anlatması gerekti. Ateşi beslemek için dallardan bir dağ yığdık; kendimize kemirmek için kemik, ucu sivriltecek mızrak, ya da kadınların durumunda, kazınacak etek tedarik ettik ve onun etrafına çömeldik. Anlatması günler ve haftalar ge-

rektiren uzun bir destansı hikayeydi. Ian amca bildiğim en büyük seyyahtı. Seyahat tutkusu ve gezginlik onun kanında vardı; güneşin altındaki hemen her ülkeyi ziyaret etmişti ve görülmesi gereken her şeyi kurnazca gözlemlemişti. Onun bu kadar uzun süre uzakta kalmasında şaşılacak bir şey yoktu.

"Afrika'da, güneye gitmenin faydası yok. Şirin bir ülkeye geliyorsunuz ama çıkmaz sokak; ötesinde tuzlu denizden başka hiçbir şeyin olmadığı bir çuval... Geri kalmış bir yer, insanları da geri. Umut veren bir maymun adamın nasıl olduğunu orada görebilirsiniz; bizim gibi ayakta durabilen, geniş omuzlarıyla başını dik tutarak kasıla kasıla yürüyen biri... Ama bir de arkasını döndü mü, ne düş kırıklığı! Beyinden söz edilemeyecek bir kafatası ve onun altında bir goril suratı... Bir gorilin sözcük dağarcığından fazlasına sahip değil, sanırım yirmi otuz sözcükten ibaret. Çakmaktaşlarının durumu acıklı, tek kelimeyle acıklı."

"Fazla yol kat etmişe benzemiyor," dedi babam, memnuniyetle ellerini ovuşturarak.

"Ben de kuşkuluyum..." diye onayladı Ian amca. "Afrika'da kuzeye gitmelisiniz. Kolay avcılık, kolay beslenme ve her tarafta bol su var. Başlangıçta sık ormanla karşılaşıyorsunuz ve cehennem gibi sıcak; oradaki halk 'kara deriye' meraklı..."

"Ne olağanüstü bir tasarım!" diye haykırdı babam, "Neden?"

"Güneşten koruduğuna inanıyor, ağaçların altında gözlerden uzak kalabildiklerini düşünüyorlar."

"Büyük bir hata yapıyorlar," diye atıldı babam, "bundan hiçbir fayda gelmez. İnsan derisi için tek makul renk, koyu kahve veya toprak rengidir – bozkırların ve aslanların rengi. Ben bunu evrimci bir bakış açısından değerlendiriyorum. Aman beyaz deriye meraklı insan türlerine de rastladığını söyleme!"

Bu esprinin yarattığı kahkaha tufanı sona erdiğinde, Ian amca anlatmaya devam etti:

"Biraz sabredin, biraz sabredin! Çeşit çeşit iklimler var. Tropik ormanların ötesine, Sahra'ya geçtiğinizde, yeryüzü cennetiyle karşılaşıyorsunuz! Gözün alabildiğine yemyeşil, coşkun ırmakların kesiştiği ve içinde balık kaynayan sayısız akarsuyun aktığı bir ülke; meşe, kayın ve dişbudak ağaçlarıyla örtülü görkemli dağlar... Ve ne otlaklar! Ufka kadar uzanan her renkten çiçeğin pırıl pırıl parladığı bol otlar... At, zebra, geyik, ceylan, koyun, sığır – sayısız sürü. Her beklentiyi tatmin eder."

"Peki ya aşiretler?" diye sordu babam.

"Türleri iyice oturmuş, Edward. Arada bir çekişmeler olsa bile, av alanları iyi ayrılmış; herkes için bol ve yeterli." "Kuzeye git, genç adam," diye ekledi, gözleri parlayan Oswald'a dönerek, "Sahra'nın geniş ve açık alanlarında seni yeni bir hayat bekliyor! Ben bile neredeyse kalacaktım ama kalmadım, yoluma devam ettim."

Bir süre sonra, Afrika'daki bütün nehirlerden daha büyük olanına, nehirlerin en büyüğüne geliyorsunuz. Yolu tıkar gibi hem batıya, hem doğuya akıyor. Ama ben, maymun adamların sadece istiridye ve balıkla rahatça yaşadığı bu nehrin kıyısından, gölle okyanus arasında güneşin doğduğu bir berzaha gelinceye kadar batıya doğru gittim. Orada yoğun bir trafik vardı; mamutlar, kurtlar ve ayılar kuzeye giderken, su aygırı, zürafa ve aslan sürüleri nedendir bilmem güneye geliyorlardı. Avrupa onlar için çok soğumuştu. Pireneler'i geçtiğim zaman ben de orayı çok soğuk buldum. Orada Ay Dağları'nda olduğundan daha yoğun kar gördüm. Ve kuzeye baktığımda trilyon tonluk buzun sıkıştığını görebiliyordum."

"Evet biliyorum, Buzul Çağı!" dedi babam suratını asarak, "Mesele, hangisi? Gunz mu? Mindel mi? Riss ya da Wurm mu? Farkı yaratan bu, biliyorsun."

"Bunu bilemem, sadece ne kadar soğuk olduğunu bili-

yorum, hepsi bu. Dordonya vadilerine indim ve her yerde koşuşan ren geyiklerini gördüm," dedi Ian amca.

"Ren geyikleri ne?" diye sordu, Oswald.

"Çok soğuk iklimlere dayanabilen geyik türü," karşılığını verdi Ian amca. "Söylediğim gibi ren geyikleri her tarafta koşuşuyordu ve Neandertaller de onları izliyorlardı."

"Bir başka insan türü mü?" diye heyecanla sordu babam.

"İnsan hakkında bir şey bilmiyorum," diye karşılık verdi Ian amca, "ama bunlar dikkate değer bir tür; bizden kesinlikle farklılar. Dev keçiler gibi tüm vücutları kıllı; dondurucu rüzgâra dayanmaları gerekiyor! Çok uzun değiller ama küçük de değiller; benim onlardan ancak üç-beş santim uzunluğum vardı ki bu da anlaşmamızı kolaylaştırdı. Geniş, hırıltılı göğüsleri vardı ve bacaklarının dış kısmında bükük dizleriyle, bizden çok maymunlara benzeyen tarzda yürüyorlardı. Hemen hemen hiç boyunları yoktu; başları omuzlarının üstüne konmuştu ve alınları habisçe dardı. Ama bu, ardında gri bir maddenin olmadığı anlamına gelmiyordu. Aman, hayır! Beyinlerinin kulaklarının üstüne doğru şişkinlik yaptığını açıkça görebiliyordunuz. Akıllı bir kalabalık olarak gördüm onları. Zevkli çakmaktaşları yapıyorlardı, gerçekten çok hoş! Ama mağaralarda hayal kurmak ve hikaye anlatmakla geçen uzun gecelerden kaynaklanan bazı komik fikirleri var."

"Ne tür komik fikirler?" diye sordu babam.

Ian amca başını salladı: "Benim için çok metafizik, korkarım. Ben pratik biriyim. Ölülerini gömüyorlar..."

Babam, "Ben bunu tedbirsizlik olarak görürüm," deyince Ian amca, "Onlar tersini düşünüyorlar," karşılığını verdi.

"Hem ben 'kıl' fikrini de beğenmiyorum," diye ekledi babam, "çok özel!"

"Onları en çok endişelendiren dişleri," dedi Ian amca, "dişleri kötü. Çoğu diş ağrısından çok çekiyor. Aynı za-

manda romatizmaları var. Sanırım bu yüzden daha dik yürüyemiyorlar.

Çok berbat, rutubetli bir iklim."

"Onların insanımsı silsilesini ne zaman terk ettiklerini merak ediyorum..." diye düşünceye daldı babam, "Son olarak Pleyistosen'de bir zamanda, sanırım. Onlarla birlikte olanlar doğurgan mı, biliyor musun?"

"Geri dönünceye kadar emin olamayacağım," dedi Ian amca, temkinli, "ama öyle olduğunu düşünmem için sebeplerim var: kızlarla iyi geçindim, hepsi bana 'bebek yüzlü' diyorlardı."

"Öyle olmalı..." diye onayladı babam parmaklarının uçlarını tipik bir hareketle birleştirip boğazını temizleyerek. "Bizim gelişmemiz paedomorfik, görüyorsun, ve..."

"Evet, neyse... Fransa'dan yine doğuya doğru gitmem gerekti," diye devam etti Ian amca, "büyük gölün kıyısından ayrılmadan step ve tundraların kenarından geçtim. Balkanlar boyunca homo neandertalleri oldukça iyi gözlemledim. Mağaradan mağaraya gitmek zor işti ama sonunda Filistin'e geldim. Orada neandertalleri, Afrika'dan gelen göçmenlerle savaşırken buldum."

"Neden? Av eksikliğinden mi?" diye sordu babam.

"Hayır, hayır, süt ve bal içinde yüzen cömert bir ülke; fakat havasında, primatları, ekşi elma yiyen goriller kadar geçimsiz yapan bir şey var. Kavga ediyorlardı ama aynı zamanda eşleşiyorlardı."

"İkisi hemen hemen aynı şey..." dedi babam. "Hım, bundan ne çıkacağını merak ediyorum: Pleyistosen'de, Filistin'de kıllı maymunlarla kılsız maymunların çiftleşmesinden doğan melezler..."

"Kutsal çağda çekirge ve balla beslenen sakallı peygamberler..." diye önermede bulundum.

"Bilmişlik taslama Ernest," diye homurdandı babam "bu sana göre bir konu değil! Devam et Ian, sonra nereye gittin?"

"Arabistan yoluyla Hindistan'a gittim. Arabistan fazlasıyla yeşil bir ülke, Sahra gibi. Ama ne yağmur yağıyor! Hindistan'da yeni bir etoburuna rastladım; kaplan, gecelerin ormanında pırıl pırıl parlıyor. Smilodon'un çok daha çevik bir taklidi. Ama ben her zaman bizim eski uzun dişli kaplanı tercih ederim. Hint ormanlarında gecelerin çoğunu ağaçların tepesinde geçirdim ve bundan da utanmıyorum! Biraz daha ilerde, alt-insan ailesinin bir başka çeşidiyle karşılaştım."

"Bir başkası mı?" dedi babam soluk soluğa.

"Bir başkası," diye başını salladı Ian amca. "Senin açından endişelenecek bir şey yok Edward. Sanırım, Miyosen'den arta kalanlar, ümitsizce çağ dışı... Cüsseleri bizim yarımız kadar, maymun beyni ve fazlası yok! Gözler büyük kemikli çıkıntıların altında ve artlarında, içinde beyin olan bir kafatası yok! Onlara 'maymun' diyebilirdim; dik yürüyorlar ve üçgen dişleriyle oldukça iyiler ama itiraf edeyim karışık bir dilde konuşabiliyorlar. 'Bu maymun büyük' ya da 'büyük mızrak var' gibilerinden. Onları eğitecek zamanım olsaydı, bunu kaldırabilirler miydi bilmiyorum. Ama birkaç tanesini boğazladıktan sonra yola devam etmem gerekti. Ve sonra Edward, sonunda Çin'e vardım ve orada Çinliler'in prototiplerini buldum. Çokotiyen dolaylarında mağaralarda yaşıyorlardı. Önce goril olduklarını sandım ama yanılmışım. Daha dik duruyorlar ve oldukça kullanışlı çakmaktaşları yapabiliyorlardı. O kadar kullanışlı ki, onlarla birbirlerini kesebiliyorlardı."

Babam başını sallayarak, "İsraf yok, tamahkârlık yok!" dedi aile efradına bakarak.

"Bu vahşi ateşi de bir yerlerden almışlar ve bundan da gurur duyuyorlar. Ama samimi olarak söylüyorum, pasiftiler; doğuluların genel eğilimi bu... Bana daha kuzeyde, Tatar karlarında, aynı tipin daha irisinin olduğunu söylediler; dört metre yüksekliğinde ve bir ayı kadar kıllı... Böyle iğrenç bir şeyle tanışmamaya karar verdim. Sinanthropus-

lardan yeterince görmüştüm. Hem, Amerika'da işlerin nasıl gittiğini görmek istiyordum."

"Ah, evet Amerika!" dedi babam şevkle, "Orayı nasıl buldun?"

"Göremedim," dedi Ian amca kederle, "çünkü onlarla dünyanın geri kalanı arasında buzdan bir perde var, geçemiyorsun; homo neandertaller bile. Kıymetli taşlarla kaplı – onlar buzun altında değil tabii..."

"Bu kötü haber Ian," dedi babam, "çok kötü haber. Bu benim umduğum kadar ileri gitmemişiz demektir. Daha hiç Amerikalı yok mu? Buna inanmakta güçlük çekiyorum."

"Bu bir süre önceydi, şimdi geçmek mümkün olabilir. Gerçekte ben kuzeydoğu geçidini bulmak için geri dönüyorum," diye karşılık verdi Ian amca.

"Hayır, hayır, hayır!" diye bağırdı Angela yenge, "Sen bu seyahatlerinde fena halde yıpranmışsın! Bekle ve dinlen, beni yeniden terk etme!"

Ian amca onu rahatlattı ama gözlerinin uzaklarda olduğunu görebiliyordum. Bizimle uzun süre kalmayacağını biliyordum. Ama, yazık ki son, bizim beklediğimizden de çabuk geldi...

Ian amca, William'ın 'hayvanları evcilleştirme' deneyimlerine aşırı ilgi gösteriyordu. Babam, "O, zamanının önünde, biliyorsun Ian, biz henüz o aşamaya gelmedik," dediğinde, "Yumuşak başlı bir hayvanın bana çok yararlı olacağını düşünüyorum," diye karşılık veriyordu.

Sonra bir sabah, büyük bir gürültü koptu. Olağandışı bir hayvan –bir at– küçük yerleşme yerimize sokulmuştu. Adam, kişneyerek, ağlayarak, şaha kalkarak, sıçrayarak, "Vov, benim kızım!" ve "Ağır ol, hayvan!" gibi küfürler savuruyordu. Ateşe yaklaştığında, aile fertlerini dört bir tarafa dağıtarak öfkeyle geri çekildi. Sonra bir an için onun ne olduğunu gördük: insan başlı at filan değildi, sadece sırtında Ian amca vardı. O anda Ian amca atı terk etti,

havada uçtu ve bir daire çizerek yere ölümcül bir düşüşle çakıldı. Ona doğru koştuk ama umutsuzdu; boynu kırılmıştı!

Ve şimdi karşımızda ikili bir trajedi vardı. Angela yengenin cesedinin üstünde dövündüğü büyük seyyah Ian amca ölmüştü ve Amerika'ya daha çabuk varmak için bindiği şey bir at değil, bir hiparyondu.

IX. BÖLÜM

Ian amcanın cenazesinden hemen sonra babam, Oswald, Alexander, Wilbur ve beni bir araya toplayarak, bir keşif gezisinde kendisine eşlik etmemizi istedi. Avı kastettiğini sandık ama garip tavrı, aklında olağandışı bir iş olduğunu düşündürdü bana. Günler boyunca kendi başına bir yere çömeldi, yanına birisi yaklaştığında öfkeyle homurdanıyor ve her zamankinin tersine hiçbir şey yapmıyordu. Hiparyonların neslinin tükenmediğini keşfetmemiz ona ağır bir darbe olmuştu; saçlarında gri çizgiler oluştuğunu fark ettim. Ama o sabah alışıldık neşesi geri dönmüştü ve hazırlıklarımızda bize yardım ederken hareketleri canlıydı. Mızrakları ateşte keskinleştirdi, gezi için taştan bıçaklar seçti ve ayrılmadan anneme bir yığın talimat bıraktı.

Sonra bizi ormanın içinde doğuya doğru götürdü. Bu bize, yanardağların ehlileştirilmesinde daha ileri bir kursa gitmediğimizi gösterdi. Çünkü Ay Dağları geride kalmıştı ve babam Kenya Dağı'nı ve Ngorongoro'nun püsküren alevlerini de atlayarak geçti. Onlardan daha ateşli olmayan Klimanjaro'ya kadar gitmeye niyetli olduğunu hayal bile edemezdim. Av takip etmek gibi bir acelesi de yoktu; yine de biz Oswald ile zaman zaman av kokusu alıyorduk. Bize sertçe takip etmemizi söylüyordu, biz de gidiyor, gidiyorduk... Hava kararmadan akşam yemeği için bir okapi vurmamıza bile izin vermiyordu. Ateşimiz yoktu, bu yüzden sırayla nöbet tutmak zorundaydık.

Ertesi gün bir öncekinin aynıydı, daha ertesi gün de... Çok özel bir arayış üzerine eğildiğimiz açıktı ama babam

bizim büyüyen merakımızı tatmin etmek niyetinde değildi. Hep birlikte olduğumuz sürece neşesi yerinde olduğu halde, düzgün sıra halinde yolculuk edişimiz ve onun gözlerindeki kararlı ifade bana kötü bir şey olacakmış gibi tatsız bir duygu veriyordu. Ama beşinci gün rahatladık. Bir karınca sırasının zorlayıcı disipliniyle yürümeyi bıraktık. Babam bir koku almak ve yolunu tayin etmek için rüzgârı içine çekmeye başladı. Önünde sonunda bu da bir avmış; hepimiz katıldık! Oswald tekrar tekrar koku aldığı halde babam hiçbirini duymuyordu. "Buffalo mu baba?" diye sesleniyordu Oswald ama babam başını sallıyordu. "Öyleyse zebra, at, fil, zürafa?" Ama babam hepsini reddediyor ve burnuyla hiçbirimizin bilmediği bir şeyi arıyordu. Sonunda Oswald umutsuzca seslendi, "Mastadon mu?" Babam, "Saçmalama! Sanırım onu şimdi buldum, bunlar onlar..." dedi.

Biz hepimiz burunlarımızı babamdan tarafa çevirdik. Orada kesinlikle bir şey vardı; doğuya doğru belli belirsizdi ve rüzgâr uzakta yönünü değiştirdikçe bir gelip bir kayboluyordu. Aynı zamanda tanıdık bir kokuydu ama biz onu tanıyıncaya kadar babam, "Haydi gelin çocuklar, önümüzde çok iş var! Ben şu ağaçların ardında suyun kokusunu alabiliyorum. Biraz su içelim ve sonra size her şeyi anlatacağım," dedi.

Kokuyu ağaçlarda yitirdikten sonra meraktan ölerek suya doğru babamı izledik.

Flamingoların ve su zambaklarının pembeleştirdiği bir göl kıyısına geldik ve su içecek bir yer bulduk. Burada bir sürü vahşi hayvan izi vardı; biz görebildiğimiz timsahlara ve şüpheli görünen ağaç gövdelerine taş atarak biraz zaman geçirdik. Sonra babam dizlerine kadar suya girdi; eğilip su içti, tozlu vücudunu ve yüzünü suya batırdı, su sıçratarak yanımıza geldi:

"Haydi çocuklar, sıra sizin, ben sizi gözetliyorum. Mızrakları bana verin!"

Birkaç dakika içinde biz de canlanarak karaya döndük ama babamın bizi tümüyle koruyucusuz bırakmış olduğunu görerek hayrete düştük. Babam yirmi beş metre ötede sırtını bir pamuk ağacına vermiş duruyordu. Mızraklarımız onun elinin kolayca erişebileceği bir mesafede yığılmıştı. Her iki elinde bizi hedef alan mızraklarıyla karşıladı bizi.

"Durun!" diye bağırdı, "Bu uzaklık yeterli! Birbirimizi duyabiliyoruz."

Bir krizle karşı karşıya olduğumuzu kavradım.

Durduk.

"Şimdi, çocuklar," dedi babam, "size bir açıklama borçluyum. Ama sakın taş atmak gibi maymun hilelerine başvurmayın. Menzilimin içindesiniz ve çok sayıda cephanem var, hiç şansınız yok. Anlatacağım her şey çok basit ve heyecanlanmak için hiçbir neden yok. Bir süredir bunun üstünde düşünüyorum ve annelerinizle de konuştum. Siz dört çocuk, ergenlik çağını geçtiniz. Her bakımdan birer yetişkinsiniz. Sen Oswald en az on beş yaşındasın; Ernest bir yaş küçük, Alexander ve Wilbur da hemen hemen aynı yaşta. Eğitilmiş avcılarsınız; ormancılık, savanacılık, dağcılık ve her şeyi biliyorsunuz. Çakmaktaşından alet yapmayı öğrendiniz ama sadece Wilbur bu işte gerçekten iyi. Hayatınızı kazanmaya muktedirsiniz; daha da fazlası, sizin yaşınızdaki diğer çocuklara oranla en büyük avantajınız olarak vahşi ateşi getirmeyi ve yanmasını sağlamayı biliyorsunuz. Türün devamını sağlamak için eşlerinizi bulup kendi ailelerinizi kurmanızın zamanı geldi. Sizi bu nedenle buraya getirdim. Yirmi mil kadar güneyde bir başka aşiret var..."

"Sebep buydu demek," diye söylendi Oswald, "bir çöp yığını! Maymun–adamlar... Tahmin etmeliydim."

"Başka bir aşiret var," diye yineledi babam, "ve siz orada istediğiniz eşleri bulacaksınız."

"Ama baba," diye karşı çıktım, "biz eş olarak yabancı

maymun kadınları istemiyoruz. Evde bizim kendi kızlarımız var. Ben Elsie'yi alacağım ve..."

"Hayır almayacaksın!" diye kestirip attı babam. "Sen oradaki kızlardan birini alacaksın!"

"Ama bu saçma baba!" diye bağırdım, "Biz her şeyi saptadık."

"Herkes kız kardeşleriyle birleşir; alışılagelen budur," dedi Oswald.

Babam, "Bundan sonra değil!" diye bağırdı. "Eksogami burada başlıyor!"

"Ama bu doğal değil ki!" dedim, "Hayvanlar bu tür ayrımlar yapmıyor, biliyorsunuz. Arada bir birisi kendi sürüsünün dışına çıkıyor ama nizami bir kural değil."

"Bu saçma ve tümüyle uygunsuz!" diye ekledi Oswald, "Bizim kızlarımız orada ve bu diğer kızlar..."

"Gerçekte daha yakın," dedi babam, "sizi buraya getirmemin nedeni bu."

"Bu kadar zahmete girmemizin nedenini anlayamıyorum," dedim, "evdeki kızlarımızın kusuru ne?"

"Onların kusuru yok," dedi babam, "ama siz onları döllerseniz kusurlar ortaya çıkacak. Genleri biraz karıştırmalıyız. Ama esas neden bu değil. Esas neden, onların çok kolay, çok zahmetsiz olmaları. Kontrole alınmamış libido için hiç engelsiz bir giriş teşkil ediyorlar. Eğer biz kültürel gelişme istiyorsak, bireyin duygularını gerilim altına sokmamız gerekiyor. Kısacası genç bir adam gitmeli ve eşini bulmalı, onu elde etmeli, onun için dövüşmeli: doğal seçilim."

"Biz evdeki kızlar için kolayca dövüşebilirdik," dedi Oswald, "ve üstelik bundan eminiz de. Olağan bir şey bu. En güçlü erkek kazanır. Doğal seçilim senin için geçerli," diye ekledi hırçınlıkla; babam hiç üstüne alınmadı.

"Bu doğru anlamda bir doğal seçilim olmazdı. Artık değil. Yeni ölümcül mızraklar ateşte keskinleşmiş uçlarıyla ortalıkta yığılırken, aile içinde kadınlar üzerine kavgaların

olması çok tehlikeli. Erkeklerin sadece eski moda sopalarıyla kafa kafaya vuruştukları zamanlarda uygun olabilirdi."

"Senin için uygundu..." dedim burukça.

"Zamanlar değişti," dedi babam, "ya da değişmedi ve sorun bu. Benim düşündüğümden çok daha gerideyiz. Hiparyonun çağdaşları olarak ortalıkta dolanmanın bize yararı yok – olmayacak da! Tür olarak durgunlaştık ve bu yok olmak demektir. Ateşimiz var ama onu yakamıyoruz; etimiz var ama zamanımızın yarısını onu çiğnemekle geçiriyoruz. Mızraklarımız var ama en uzunu yetmiş yarda..."

"Doksan dört yarda," dedi Oswald

"Budala," diye atıldı babam. "Ben pratikten bahsediyorum Alexander, bunu çizebilirsin ama üretemezsin. Wilbur, sen el baltalarına bazı iyi keskiler yapıyorsun ama –bunu söylemekten nefret ediyorum– bizim yaptığımız zımbırtı, taş devrinden çok az farklı. Ernest, sen düşünebildiğini sanıyorsun ama yanılıyorsun; yapabildiğimiz şeylerin kapsamı çok dar. Bu, çok küçük sözlüğümüzle sınırlı gramerimizi genişletemediğimiz anlamına gelir; bu da soyutlama yeteneğinin sınırlı olması demektir. Düşünceyi geliştiren dildir biliyorsun! Bizim sahip olduğumuz birkaç yüz ismi, her derde deva fiillerin sayısını, edatların ve eklerin sefaletini, ismin hallerinde ve fiil zamanlarındaki eksiklerimizi, vurgu, jest ve yankılara süregelen bağımlılığımızla gidermeye 'dil' adı vermek, nezaketin ötesinde bir şeydir. Hayır, hayır sevgili çocuklarım, kültürel olarak biz 'pithekantropus erectus'tan (maymunla insan arasında olduğu düşünülen insan) çok az ilerdeyiz ve bana inanın, bu insanın hiçbir çıkışı yok. Müteveffa Ian amcanızın onun hakkında söylediklerini işittiniz: doğanın geri kalan hatalarıyla birlikte çöplüğü boylamak zorunda."

Oswald, "Ben onları hep öldürüyorum," deyince babam, "Oldukça doğru bir iş yapıyorsun ama biz onların yolundan gitmek istemiyoruz. Bu nedenle biraz çaba gös-

termemiz gerekiyor. Buna, sorumlu yetişkinler gibi akılcı bir açıdan bakmanızı istiyorum," karşılığını verdi. Sesinde biraz yalvarma tonu vardı: "Uygunsuz olduğunu yadsımıyorum; yeni bir şey. Alışmak zaman alacak – eğer alışabilirseniz... Ama engelleri, yasakları, hayal kırıklıklarını ve kompleksleri yaratmadan suyun başını inşa edemezsiniz. Bu fikri kunduzları izlerken edindim; onlar nehirleri durduruyor ve suyu geride kalan dar yarıktan akıtan kuvvete bakıyorlar. Bunun için gidip Murchison'a ya da daha iyisi Victorya çağlayanına bakın! Bu, size anlatmak istediklerimle ilgili fikir verebilir: karşı konulmaz bir güç oluşturmak için engel koymak... Sadece bizim nehir olmadığımızı aklınızdan hiç çıkarmamanız gerekir."

"Şimdi kafamın içinde akan bir çağlayan var..." dedi Wilbur, yere oturup ağzını ve burnunu ellerinin arasına alarak.

"Başlangıçta anlamak güçtür," diye devam etti babam, "ama eğer sorunları çözersek – sorunları görme ve sorunları çözme alışkanlığını edinirsek... bundan sonra ahlak, vicdan ve kişisel güçlükler üzerine kafa yorabiliriz ve bir rahatlama yolu ararken, bizim dışımızdaki cansız nesnelerden hıncımızı alabiliriz."

"Çok sefil olacağız," dedim, "öyle ki, her şeyi bırakıp hiçbir şey yapmayacağız. Hayatla ilgilenmenizi sağlayan mutluluktur."

"Hiç de değil," dedi babam neşeyle, "mutluluk sizi gevşetir. Endişeler sizi çalışmaya yöneltir ve yeni bir hamle yapmanızı sağlar."

"Buna inanmıyorum!" diye karşı çıktım.

"Zamanla inanacaksın," dedi babam. "Ayrıca, kız kardeşleriniz ve teyzeleriniz için dövüşmemenin anlamını da görmelisiniz. Ateşin bulunuşuyla, insanın ahlakının teknolojik güçlerinin gerisine düşme tehlikesi var."

"Bu eski bir tartışma," dedim, "ve korkarım bunu giderek artan sıklıkta işiteceğiz. Demek istiyorum ki, bu

bir önceki fikri çürütüyor. Önce teknolojik ilerlemeyi oluşturmak için cinsel ahlaka ihtiyacımız olduğunu söyledin; şimdi de teknolojik ilerlemeyi kontrol etmek için cinsel ahlaka ihtiyacımız olduğunu söylüyorsun. Hangisi doğru?"

"İkisi de! Alternatif hipotezler: bir probleme tümüyle geçerli bir bilimsel yaklaşım. Söylediklerimi iki yönden de uygulayabilirsiniz."

"Bu arada baba," dedim alayla, "biz eksogam ve uygar olmak için yaban ellere giderken evdeki bütün kadınlara sen sahip olacaksın. Bunun ilkel aşiret babasının büyüyen oğullarına duyduğu kıskançlığın asırlık portresinden başka bir şey olup olmadığını merak ediyorum..."

"Hadi, hadi Ernest," dedi babam karşı koyarak, "bu oldukça münasebetsiz bir isnat. Ben evlatlarına düşkün bir babayım. Sert bir aşiret babası olup sizi boynunuzdan tutup atabilirdim. Ama onun yerine en güzel kızlar topluluğunun koku mesafesine kadar getirdim. Bunun yanı sıra kimse bana kadın düşkünü diyemez. Her zaman kolaylıkla kadın arkadaş bulabildim. Genellikle birbirlerine benzerler; onları toplu halde fevkalade sıkıcı buluyorum. Sizin sevgili annelerinize bir sözüm yok. Ama benim ilgi alanım gerçekten bilimseldir."

Şimdiye kadar sessiz duran Alexander, "Baba, peki bu kızları nasıl elde edeceğiz?" diye sordu.

"Onlara kur yapacaksınız," dedi babam ve pek emin olmayarak, "öyle sanıyorum... Hayvanların yaptığı gibi bir şey. Güvercinler gibi göğüslerinizi ya da iri kurbağalar gibi yanaklarınızı şişirin ya da belden aşağınızı turuncuya boyayın... Bunun gibi bir şeyler..." diye ekledi.

"Ama ben yapamam!" diye homurdandı Alexander. "Ben zaten çok utangacım."

"Neyse, artık tek başınasınız! Bir yolunu bulacaksınız. Kendi gücünüzle bir şeyler yapacaksınız; başlamak için bir şeyler... Bütün güçlükleri benim çözmemi beklemi-

yorsunuz, değil mi? Hepiniz eşlerinizi bulduğunuzda, kızları eve getirebilirsiniz. O zaman, küçük bir aşiret değil bir kabile oluruz. Şimdi koşun! Sakın beni takip etmeye kalkma, Oswald! Ben bütün hilelerini biliyorum; iyiler ama ben kırk yıldır avlanıyorum ve eğer davranırsan bu mızrağı karnına yiyeceğinden, Hoplophoneus'un kedi olduğu kadar emin ol! Haydi gidin!" diyen babam, tartışmaya son noktayı koymuş oldu.

X. BÖLÜM

Sanırım isteseydik babamın ardından koşabilirdik; ama biz onu yakalamadan önce o birimizi veya ikimizi vurabilirdi. O, görkemli mızrağını bize doğru sallarken, hırlayarak ve küfrederek uzaklaştık. Menzil dışına çıktığımızda, döndük ve güneye doğru sıvıştık.

Ama birkaç mil gittikten sonra Oswald bizi durdurdu. O şimdi bizim onaylanmış liderimizdi:

"Dinleyin kardeşlerim! Düşüncesizce davranmanın yararı yok. Aramızda konuşmak ve bir saldırı planı yapmak zorundayız. Bizim ihtiyarın peşini bırakın! Bunu kendimiz çözmemiz gerekiyor. Aldığım kokulara göre bu insanlar buradan 15-20 milden daha uzakta değiller. Neye benzediklerini ve ne yaptıklarını bilmiyoruz. Bir av partisine rastlayabiliriz ve bizi maymunlarla karıştırıp öldürebilirler."

"Mümkün değil!" diye karşı çıktı Wilbur.

"İlk hangimizi gördüklerine bağlı," diye homurdandı kardeşim, "riske girmenin anlamı yok."

"Eğer bize benzer birileriyse önce mızrağı atar, sonra soru sorarlar; sen haklısın. Onlara tedbirimizi alarak yaklaşmalıyız. Sen ne öneriyorsun?"

"Önce silahlanmalıyız, bu ilk adım," dedi Oswald, kesin bir dille, "çünkü bizim ihtiyar, mızraklarımızı aldı. Wilbur bu senin görevin; birkaç çakmaktaşı bul, balta ve kazıma aleti yap ki mızraklarımızı bileyelim. Biz de etrafta mızrak ve sopa için kereste arayalım."

"Neden sopa ve mızrak yapacağız ki?" diye sordu Alexander. "Neden gidip onlara burada olmamızın nedenini söylemiyoruz? Kur yapmaya geldik, avlanmaya değil."

"İkisi aynı şey," dedi Oswald.

"Elbette doğru," diye onayladım. "Yaklaşabildiğimiz kadar yakına gitmeli ve aşireti görmeliyiz. Biz sadece dört kişiyiz onlarsa kırk kişi olabilirler. Bizim görevimiz onları izlemek; hareket halindeyseler arkada kalanları kapmak. Ya da gece baskın yaparak sırtlanlar gibi her birimiz bir kızı kaçırabiliriz."

Oswald başıyla onayladı: "Ernest'e katılıyorum. Onların kadınlarını kaybetmek isteyeceklerini sanmıyorsun, değil mi? Kendi aralarında eşleşmemeleri gerektiği gibi çılgınca bir düşünceleri yoktur. Bizim yapacaklarımız hiç hoşlarına gitmeyecektir."

Alexander, "Bir kızın sevgisini kazanmak için çok kabaca bir yol olduğunu düşünüyorum," diye homurdandı ama her zaman olduğu gibi hazırlıklarımıza destek oldu. Sonra birdenbire, "Size söylüyorum arkadaşlar, hiç düşündünüz mü, bu kızlar bizi beğenecekler mi acaba?" dedi.

"Hiç kuşkun olmasın bizi beğenecekler," diye karşılık verdi Oswald vahşice, bir metrelik bir sopanın ucunu düzeltirken.

Sonunda tam teçhizatlı olarak ilerlemeye hazırdık. Rüzgâra karşı dikkatle ilerledik ki, kokumuzu kolayca almasınlar. Gece ininceye kadar da fazla yaklaşmadık. Sonra kamp kuracak bir yer bulduk. Şafakta sisin örtüsü altında ilerleyip daha önceden mimlediğimiz aşiretin yaşadığı yerin manzarasına hakim olan alçak bir kayalığın üzerine yerleştik. Sis dağılmaya başladığında gerçekten de üstlerinde olduğumuzu gördük.

Etiyopya'dan Zambiya'ya kadar, hemen hemen kırılmayan bir zincir halinde Afrika'yı sulayan, ağzına kadar dolu göllerden birinin kıyısında yaşıyorlardı. Gri-mavi uçsuz bucaksız genişliği ufka kadar uzanıyordu. Zirvelerinden gökyüzünün açık mavi kasvetli havasına sürekli dumanların yükseldiği bir dizi yanardağ tarafından kuşatılmıştı. Ama hiçbir duman altımızdaki yerleşme yeri için bir teh-

dit oluşturmuyordu. Sazlarla ve dev otlarla kaplı bataklıklarla kuşatılmış olan dağlık burun, kumda oyulmuş deliklerle kaplıydı; bazıları palmiye ve bambu yapraklarıyla kötü bir şekilde örtülmüştü. Orada burada kahverengi figürler aralarında çömeliyorlardı. Yalnızca çakmaktaşı yontmaları, bir grup şempanze değil de maymun-adam olduklarını belli ediyordu.

"Ateş yok... Mağara yok..." dedi Oswald, tiksinerek.

"Üstelik bir çakmaktaşı ile ne yapılacağı konusunda hiçbir fikirleri yok, bakın hele şunlara!" diye bağırdı Wilbur.

"Ve bize eş olarak düşünülen sınıf bu!" diye homurdandım ben. "Doğal seçilim... Külahıma anlat!" Babama karşı öfkem yine kabarmıştı.

Gün aydınlandıkça bu taş devri varoşunun sefilliği daha açık bir biçimde belirdi.

Alexander, "Sizin düşündüğünüz kadar kötü olduğuna emin değilim. Ben şu kızı beğendim," dedi. Gerçekten de hepimiz gölgeliklerin birinin altından yadsınamaz surette iyi biçimli bir kızın çıktığını ve su içmek için göl kıyısına gittiğini gördük.

"Phacophaerus! Kesinlikle haklısın!" diye bağırdı Oswald ani bir coşkuyla. "Kalçaları bir su aygırı gibi!! Harika! Böyle bir mezbelelikte kimin aklına gelirdi?"

"Bir diğeri!" dedi Alexander mutlu bir fısıltıyla. Haklıydı; ikinci bir mükemmel köylü güzeli ortaya çıkmıştı ve kollarını gererek ayakta duruyor, sabah havasını derin derin solurken göğüslerini öne çıkarıyordu. Su kenarına salınarak giderken türün başka bir görkemli dişisi, fil gibi iri cüssesiyle onu izliyordu. Oswald, Wilbur'un dudaklarından zaman zaman yayılan kurt ıslığını bastırdı.

"Kendini kontrol et, maymun!" diye hırladı Oswald, gözleriyle kızı yerken.

"Neyi bekliyoruz?" diye sordu Wilbur, "Hadi aşağı inelim ve birer tane alalım."

Oswald, "İşte bunu..." diye işaret edince ancak o zaman hiç kuşku götürmeyen 'baba' figürünü tanımlayabildik: genel görünümüyle bir alt-insan ama omuzlarının genişliği ve kaslarının gelişimiyle gorile benzeyen biri, yerleşim yerinde elinde büyük bir sopa ile devriye geziyor, ara sıra tümüyle açılmış burun deliklerini hafif rüzgâra kaldırıyordu. O mesafeden bile homurtuları ve hırıltıları duyulabiliyordu. Bunun tek bir anlamı olabilirdi: taliplere izin yoktu...

"Görüyorum," dedi Wilbur. Bu gözdağı veren nöbetçiyi izlerken gerçekten şevkimiz oldukça kırılmıştı.

"Cepheden saldırı pahalıya mal olabilir," dedi Oswald, "biraz geriye çekilip durumu gözden geçirelim."

Bir savaş konseyi oluşturmak üzere geri çekildik. Oswald, "Ben gece baskınını öneriyorum. Hava karardıktan sonra aslanlar gibi kükreyerek gideriz, herkes bir kızı kapar ve ihtiyar delikanlı ne olduğunu anlayamadan kızları kaçırırız. Bu plan nasıl?" dedi.

Bir an düşünüp, "Onun bir gözü açık uyuduğunu sanıyorum. Bu güzel kızlar etraftayken buna mecbur. Hem kızların nöbet bekleyen ağabeyleri de olabilir ve aslanların geldiğini işitince alarma geçebilirler. İçeriye girebilsek bile karanlıkta kimi kaçırdığımızı göremeyiz. Peşlerinde olduğumuz bu kızlar, herhangi bir ihtiyar kadın değil," dedim.

Kardeşlerimin hepsi beni şevkle onayladılar. "Hayır, bu yürümez!" dedi Alexander.

"Öyleyse sen bir öneride bulun!" diye çıkıştı Oswald.

"Meşale taşıyamayız, değil mi?" diyerek şansını denedi Alexander.

"Evet bu bir fikir," dedi Oswald, "gerçekten işe yarayabilir. Diğer tüm hayvanlar gibi ateşten dehşete düşebilirler. Elimizde alevli meşaleler, kızları onların ışığıyla seçeriz. Aşiret korkusunu yeninceye kadar da ortadan kaybolurüz."

Ben başımı sallayarak, "Bu da olmaz. En yakın yanardağ buradan otuz mil uzakta; hem onlar bizi ellerimizde me-

şalelerle daha buraya yaklaşmadan tespit edebilirler. Baskın amacından sapabiliriz ve onlar korkup kaçsalar bile kızlar da onlarla birlikte kaçar," dedim.

"Tamam," dedi Oswald, "bu, Alexander'in fikrini çürütür. Şimdi sen bir şey öner Ernest, eğer bulabilirsen. Sizin her şeye kusur bulmanıza bakarsak, bana öyle geliyor ki, hiçbir kızı alamayacağız."

Ama ben bu arada düşünüyordum ve kafamda bir plan oluşmuştu. "Bence bunun daha kolay bir yolu var," dedim sakince. "Düşünün; ateşleri yok, yani büyük ava çıkamazlar. Avcıdan çok yiyecek toplayıcısıdırlar. Aşireti doyurmak için oldukça uzağa gitmeleri gerekir. Bu da erkekler geyik avlamaya çalışırken, genç kadınların da tavşan, maymun, böcek vs. yakalamak için onlarla birlikte gittikleri anlamına gelir. Geniş bir alana dağıldıklarını umuyorum. Şimdi bu yakınlardaki alanı dört araziye bölmeyi teklif ediyorum; her birimiz birini alsın. Sonra bir grup birimizin arazisine girdiğinde o onları izlesin, kızlardan birini onlardan ayırıncaya kadar beklesin, kızı yakalasın ve götürsün. Onu kaybettiklerini fark edeceklerdir ama leopar filan sanırlar. Gençlerini böyle sık sık kaybetmeye alışıktırlar. Tabii, birimiz şanssız olabilir ama bölüşerek riski paylaşıyoruz. Her birimize, diyelim ki, bir kızı elde etmek için bir ay süre tanıyalım ve bir ay sonra babamdan ayrıldığımız yerde eve dönmek üzere buluşalım. Biraz iyi şansla kazanabilir ve hepimiz birer kız alabiliriz."

Diğerleri benim planımın üzerinde düşündüler ve biraz daha tartıştıktan sonra, bu şartlarda en uygulanabilir çözüm olduğuna karar verdiler. Her şeyden önce baskın kozu bizim yanımızdaydı; aşiret bizim neyin peşinde olduğumuza dair en küçük bir kuşkuya bile düşmeyecekti çünkü bu tür çiftleşme daha önce hiç düşünülmemişti. Ganimeti kapmak için epey şansımız vardı.

İşte Griselda'ya böyle rastladım.

XI. BÖLÜM

"Merhaba! Kızgın görünüyorsun," dedi.

Kızgındım. Bu iğrenç kızı tüm Afrika boyunca takip etmişim gibi geliyordu bana. Planım mükemmel işlemişti. Gölün kenarındaki ülkeyi bölmüştük ve her birimiz ağındaki örümcek gibi avını beklemek üzere kendi payına düşen bölgeye çekilmişti. Beklediğim gibi aşiret yem aramak üzere dağıldı; kimi timsah yumurtası toplamaya, kimi firavun faresi için karınca yuvalarına baskın yapmaya, kimi köstebek bulmak için kazmaya, bazısı maymun veya tavşan gibi küçük av peşine gittiler. Kızlar da birlikteydiler. Benim bölgeme giren bir grubu izleyip kızlardan birisi ayrılana kadar kısmetimi bekledim. Güçlükle ilerleyerek onu izledim, leopar gibi hırıldayarak ona yavaşça yaklaştım ve onu daha içerlere sürdüm; sonra da akrabalarından yardım isteyemeyecek kadar uzaklaştığında hamlemi yaptım. Onu yere yatıracağımı ya da korkutacağımı umuyordum. Ölümcül hamlemi yapacağım noktaya geldiğimde, orada değildi. Otuz-kırk metre kadar ilerdeydi, bense burnumdan soluyordum.

Ama eğer o kısa mesafeli koşuda benden –leopar olmadığım için– daha iyiyse, uzun bir takipte ben onu yorabilirdim ve bunu uygulamaya başladım. Tek endişem onun başlama noktasına geri dönmesiydi ama onun böyle bir niyeti yoktu. Büyük çaba harcayarak yolunu kestim. Talihsizlik eseri, ben bir bataklıktan eğimli bir hareketle hızla geçmek zorunda kaldığımda, o geri dönüyordu. En çamurlu, pis ve bol sülüklü bataklıkları biliyor gibiydi. Ama ben bu tür oyunlarla yarış dışı kalacaklardan değildim;

peşindekinin bir leopar değilse bile bir su aygırı olduğunu ona gösterdim. Bataklıklardan çamura bulanmış ve baştan ayağa sülüklerle kaplanmış olarak çıktığımda, o, ağır yürüyüşüyle ve bir devekuşunun dayanıklılığı ile benden kaçıyordu. Bana yapışmış olan kenelere karşı bir devekuşunun bağışıklığına sahipmiş gibi görünüyordu. Ama ben de onun sallanan kuyruk tüylerini gözden hiç kaçırmıyordum; onun bıraktığı ize yapışmıştım, beni kokusunun menzili dışına atmasına izin vermiyordum.

Sonra beni suları aşarak şaşırtmaya çalıştı. Bir devekuşu gibi koşabilmesinin yanı sıra bir timsah gibi yüzebildiğini gördüm. Nehirleri ve gölleri aşarken –dalın üstünden düşüp sürüklenen gafil bir şebek gibi– su sıçratarak uykudan uyandırdığı timsahların önünde gidiyordu. Ben suya daldığım zaman onu ellerinden kaçıran sürüyle timsah bana yöneliyorlardı. İşte tam o anda yeni bir 'hızlı kulaç' icat ettim ki, eğer düşünmeye vaktim olsaydı bununla gururlanabilirdim.

Güneşlenen aslanların ve yavrularını besleyen azı dişli dişi kaplanların üstüne giderek, ardından koşanı şaşırtmaya çalıştı. Bunu genellikle, çok yüksek bir ağacın yanındayken, ben de bir ağacın çok uzağındayken yapıyordu. Birçok geceler araları iki yüz metreyi geçmeyen ağaçların üstünde geceliyorduk. Ben de aslanlar beklemekten bıktığında onu yakalayacağımdan emin, bekliyordum. Ama her seferinde benden çok önce inmiş ve uzaklaşmış oluyordu.

Birkaç dağ tırmandı. Yukarıya çıkarken ona karşı avantajlıydım; eğer umutsuz kaçış girişimleri sırasında ayağıyla yerinden çıkardığı taşlar, çoğunlukla güç bir travers yaparken tam altında olan benim kafama gelmeseydi, onu yakalayabilirdim. Ama inerken o beni yine geride bıraktı, muhtemelen benim başım ağrıdığı için.

O hep önde olduğu için süratle giderken tavşan ve sincap gibi hayvanları yakalayabiliyor ve yemek yiyebiliyordu; ben yetişinceye kadar tüm hayvanlar korkup kaçmış olduğundan, onun fırlatıp attığı hazmı güç kırıntılarla

yetinmek zorunda kalıyordum. Açlıktan ölmediğim zamanlar mide ağrısı çekiyordum.

Zaman zaman kendime onun buna değip değmediğini soruyordum. Birçok kez buna değmediğine karar verip yavaşladım. Bir 'eş'te aradığım neydi? Duygularımı incelediğimde ona karşı tümüyle ilgisiz olduğumu fark ettim. Belki de bu deneyimin gerçek önemi benim bekârlık için biçilmiş kaftan olduğumu bana göstermesiydi. Ama sonra kız benden yirmi metre bile uzakta olmayan çalılıklardan umutsuz bir çığlık atardı ve onu ezme şansı kaçırılmayacak kadar iyi görünür, sopa yukarı kalkar ve ben gene yola koyulurdum. Fakat o her seferinde ustaca bir oyunla uzaklaşırdı.

Benim koşum giderek yavaşladı ve yürüyüşe dönüştü. O kendini ufuk çizgisinde gösterdiği ya da benim hemen elimin altında orman sürüngenleri tarafından yakalanmış gibi göründüğü zaman bile içimde koşma isteği kalmamıştı. Eğer Oswald bu kadınlardan birini yakalayabildiyse, onun benden iyi olduğunu ilan etmeye hazırdım. Kur yapma işini rafa kaldırıp diğerleriyle buluşmaya gidecektim.

Bu kararı henüz aldığımda, ormanın içinde açıklık bir alana girmiştim; orada, yerdeki bir ağaç kütüğünün üstünde oturmuş, kumral, uzun saçlarını bir balığın iskeletiyle ilgisizce tarayan Griselda bana gülümsedi.

"Kızgın görünüyorsun, hem de rahatsız..."

"Şimdi seni yakaladım!" dedim keyifsizce ve sopamı kaldırdım.

Ağaç kütüğünü okşayarak, "Gel, yanıma otur ve bana kendinden söz et. Meraktan ölüyorum," dedi.

Yapacak başka hiçbir şey kalmamıştı. Zaten ayaklarım da yorgunluktan sızlıyordu. Oturdum ve o sopamı alıp yanımıza dayadı. Nergis zambağının püskülüyle alnımı sildim.

"Vay!" dedim.

"Senin adın ne?" diye sordu yumuşak, cesaret verici bir sesle.

"Ernest."

"Güzel bir ad – sana yakışan cinsten... Çok endişeli ve ciddi görünüşlüsün. Benimki Griselda. Gülünç gerçekten ama benim ailemin müthiş romantik fikirleri vardır. Benim de öyle. Sen romantik misin?"

"Hayır!"

"Beni bu kadar uzun zaman takip ettiğine göre öyle olmalısın. Zavallı, minik ben. Senden kurtulamadım bir türlü. Ama itiraf etmelisin, elimden geleni yaptım. On gündür kaçıyorum."

"On bir," diye düzelttim, "on ikiye yakın."

"Gerçekten mi?" dedi Griselda önemsemeden. "Biriyle ilgilenirken zaman ne çabuk geçiyor, öyle değil mi? Takip etmek hoşuna gitti mi?" Altında timsahların uzanıp beklediği sakin havuzlara benzeyen büyük kahverengi gözleri, soran bakışlarla yüzüme dikilmişti.

"Ihh-ne demezsin..." dedim.

"Öyleyse anlaştık! Bir şekilde anlaşacağımıza emindim, Ernest."

"Öyle mi?"

Ellerini ve ayaklarını sıkıca kucakladı: "Senin ilk rüzgârını aldığım günden itibaren, ne ilginç bir insan diye düşündüm! Çok olağandışı, yani, çok değişik."

Kendime hakim olmaya çalışmama karşın merak duymaktan kendimi alamadım. "Bu ne zamandı, Griselda?" diye sordum.

"Sizin geldiğiniz gün, tabii. Sen ve kardeşlerin, hepiniz o tepeye tırmandınız ve göz süzdünüz. Doğrusu kabacaydı. Babam çok kızmıştı. Yeni kuşakların hiç yol yordam bilmediğini söyledi. Kesinlikle hiçbirinizle konuşmamamız konusunda da bizi uyardı. Önce kendisinin söyleyecek birkaç sözü varmış."

"Öyleyse her şeyi biliyordun!" dedim şiddetle. "Bizi gördünüz ve kokumuzu aldınız!"

"Çünkü siz çok değişiktiniz, çok farklı..." Sesini alçalttı ve tatlılıkla, "Çok üstün..." dedi.

"Peki bizim ne için geldiğimizi tahmin ettiniz mi?"

"Aşağı yukarı... Oldukça açıktı, öyle değil mi? Biz –kız kardeşlerim ve ben– heyecanla ürperdik."

"Tahmin ettiniz, değil mi?"

"Kesinlikle! Yaşadığımız yerde çok insana rastlamıyoruz. Sıkıcı bir yer." Yüzünü ekşiterek, "Babam hiçbir zaman eğlenmemize izin vermez. Verse bile..."

"Bizimki de öyle," diye atıldım, "oyalar çoğunlukla."

"Biz öyle yapacağını düşündük. Senin anlayacağın bu bir sorundu. Bereket versin ki uzun zaman önce bir gergedanla kötü bir karşılaşması olmuştu; kafa kafaya bir çarpışma... İkisinin de dikkatsizliğinden, önlerine bakmıyorlardı. Bu, babamın koku hissini zayıflattı, gözleri de pek iyi görmüyor aynı zamanda."

"Peki ya gergedana ne oldu?"

"Onu yedik. Neyse, babam hepimize evde kalıp balık ve yılan balıkları ile yetinmemizi söyledi ama biz onu, sizin kaçıp gittiğinize ikna ettik. Dış görünüşüyle kendini beğenmiş gibi görünür ama yakından tanıyınca oldukça sevimlidir. Böylece her zamanki gibi ava çıktık. Sonra sen beni buldun ve amansızca takip ettin. Ve işte buradayım!" Gözlerini uysallıkla yere indirdi.

"Griselda, şunu açıklığa kavuşturalım: benim seni beklediğimi çok iyi bildiğin halde babanı kandırıp ava çıktığını doğru mu anladım?"

"Yani tam olarak bilmiyordum da öyle düşündüm..."

"Ben aslan ve su aygırı gibi homurdandığımda, sen bunun aslan ya da su aygırı olmayıp ben olduğumu, bütün o zaman zarfında biliyor muydun?"

"Sanırım senin sesini nerede olursa tanırım, öyle farklı, öyle..."

"Ve sonra," diye devam ettim, "en ufak bir korku bile duymadan..."

"Aklım başımdan gitmişti."

"En ufak bir korku duymadan!" diye bağırdım, "Seni

takip ederken, kasten bataklıklardan, balta girmemiş ormanlardan, dağlardan geçerek ördek, devekuşu ve keçi arası bir yaratık gibi koşup durdun..."

"Ah sevgilim, ne tatlı konuşuyorsun!"

"Ve bütün bu zaman zarfında beni sadece yönlendiriyordun, benden kaçma gibi bir niyetin yoktu, öyle mi?"

Öfkeden dilim tutulmuş, ona bakakaldım.

"Elbette yoktu...Tatlım, bilirsin, bir genç kız iffetine sahip çıkmalı."

"İffet mi! Sen..."

"Tabii," dedi vakarla. "Hem senin de bundan hoşlandığını sandım. İyi bir yarışla seni mutlu etmek istedim."

"Beni mutlu etmek mi!" diye patladım, "İyi bir yarış ha!.. On iki kez öldürülebilirdim!.."

"Ah, hiç sanmıyorum Ernest, sen çok güçlüsün. Aynı zamanda beni tüm bu yol boyunca takip edecek kadar da ateşli. Yakalanmak için sabırsızlanıyordum doğrusu."

"Bir kelimesine bile inanmıyorum!" diye söylendim öfkeyle. "Beni orman yoluna sürükledin, beni bir maymun yerine koydun... Sen bir canavarsın! Sende ne bulduğumu düşünemiyorum bile! Seninle hiçbir ilişkim kalmadı, beni işitiyor musun, hiçbir şey... Senden nefret ediyorum!"

Griselda'nın kahverengi gözleri yaşlarla doldu. "Ben... sadece... hoşuna... gitmeye... çalışıyordum..."

Kalktım.

"Ben gidiyorum," diye homurdandım, "sen kendi yolunu bulabilirsin. Seni tutmayacağım."

Görmeden elini uzattı.

"Ah, ama sen beni tuttun! Şimdi gidemezsin, biz artık eşleştik..."

Bu fikir beni sersemletti.

"Ben seni tutmadım, Griselda. Biz eşleşmedik! Sana söylüyorum, ben gidiyorum!"

"Gidemezsin! Bu şerefli bir davranış değil. Bu, sözünden dönmek demektir. Bu kadar zaman beni takip edip

sonra kullanılmış bir çakmaktaşı örneği gibi geri gönderemezsin! Artık eve dönemem... Ölsem daha iyi – eğer beni terk edersen, ölürüm. Beni ele geçirdin ve alıkoymalısın!"

"Boş versene!" dedim ama içimde bir tuhaflık ve altüst oluş hissettim. "Ben gidiyorum ve geri dönmeyeceğim. Hoşça kal!"

Onun bir şey söylemesini bekledim – tutsak edilmediğini ve eve dönebileceğini... Ama o sadece hıçkırdı.

Öfkeyle ormana doğru yürüdüm. Neredeyse sopamı unutuyordum.

XII. BÖLÜM

Havanın kararmak üzere olduğunu fark edemeyecek kadar öfkeliydim. Griselda! Entrikacı küçük bir civelek kız olduğunu kanıtlamıştı. Hilekâr, utanmaz ve –evet kesinlikle– zalimdi. Kötü niyetli ve mantıksız... Yalvarışındaki küstahlık soluğumu kesti. Elbette yakalanmıştı! Ama sonra elinden kaçırdığını, kızışmış bir dişi aslanın manevralarıyla elde etmek için acındırma yoluna başvurmuş ve kadınca gözyaşlarına boğulmuştu. Utanç verici! Böyle bir kadını çocuklarımın annesi olarak düşünebilir miydim?

İtiraf etmeliyim ki, ayağına çabuktu. Beni – bir erkeği, eşit olmayan avantajları kullanarak da olsa geride bırakmıştı. Yine de bundan yakındığımı söyleyemem. Kaçmak her zaman kaçmaktı, bunu hepimiz gerektikçe yapmak zorundaydık; aslında bir sanattı ve Griselda bu konudaki ustalığını en ince noktalarda göstermişti. Kuşkusuz bunları çocuklarına da öğretecek ve bunun sonucunda çocuklar hayatta kalma mücadelesinde daha başarılı olacaklardı.

Eve gitmek istememesinde bir başka neden daha vardı. İhtiyar adam, aşiret babalarının olabileceği kadar kıskançtı. Genç bir mağara adamının sıcak takibi altında Kenya, Tanganika ve belki de Nyasaland boyunca gezip tozmasını hoş karşılamayacaktı. Geri dönmese de ölmezdi. Gerekirse bir zürafa sürüsüyle birlikte koşabilirdi. Er geç bir homo sapiens temsilcisiyle karşılaşabilir ve uygun biçimde ele geçirilebilirdi.

İstediğim bu muydu? Onun peşinde bu kadar koştuktan sonra aklıma gelenler buydu. Bir anlamda son vuruşu yapmadan vazgeçmek yazık olurdu. Bana iğrenç bir biçim-

de davranmasının ötesinde bana hayran olduğu açıktı. Onun samimi hayranlığının gerçekliğinden kuşku duymam güçtü. Onun için oldukça yeni bir şeydim. Davranış bozukluğu kötü yetiştirilmesine bağlanabilirdi. Göl kıyısındaki bu adi yuvalarda nezih bir aşiret yaşamının yararlarını keşfetmek için şansı olmuş muydu ki? Bizim mağaramızda kendini geliştirebilirdi. Benim ateşi kontrol edebildiğimi gördüğünde korkuya kapılabilir ve tüm ailemi kendisinden çok üstün görebilirdi. Bu da inatçılığını yok ederdi. Sık sık ve sertlikle dövülmeliydi ama ben başlangıçtan itibaren kararlı davranabilirsem ve şimdi geri dönüp ona hayatının dayağını atabilirsem...

Hayır! Bu kız... İmkânsızdı... Geri dönmem kabul etmek olurdu; hata yaptığımı, onu yakalayamadığımı, artık eş olduğumuzu, onun kazandığını kabul etmek olurdu. Hayır, bin kere hayır! Evet, oldukça şirin bir kızdı. Aşiret bunu kabul edecekti. Babamı saf dışı bırakmak gerekecekti. O Elsie'yi benden esirgemişti, ben de şimdi Griselda'yı ondan uzak tutmalıydım. Onun hoşlandığı hayat dolu kızlardandı. 'Dışarıdan evlenmeyi' ona göstermeliydim!

Bir mola yerine gelmiştim; hava kararmıştı ve ay henüz çıkmamıştı. Düşüncelere dalmış olduğum için orman trafiğinin yükselen gümbürtüsünü önemsememiştim. Şimdi tam bir kakofoni halindeydi! Kurbağaların bataklıklarda bağrışan sesleri oldukça güçlüydü, yırtıcı sinekler havada vızıldıyordu, tavşanların çığlıkları baykuşların tiz çığlıklarıyla yanıtlanıyordu. Timsahlar ve su aygırlarının homurtuları nehirlerden geliyordu, leoparlar ağaçların altındaki çalılıklarda öksürüyorlar, sırtlanlar çığlık çığlığa kaçışan maymunların ardından ağaçlara inip çıkarken isterik kahkahalar atıyorlardı. Uzaklarda aslanlar avlanıyorlardı ve at sürülerinin ayak sesleri yeryüzünü sarsıyordu. Yakında fillerin –ağaçlar, sökülmüş köklerinin çatırtısıyla hortumlarına çarptıkça– çıkardıkları tiz boru sesleri ve zengin hayvanlar aleminin farklı çığlıkları bitkileri sarıyordu.

Koşarak geri döndüm. Griselda bile beni geçemezdi. Çalıları aşarak, derelerin üstünden atlayarak, ağaçlardan sarkan sarmaşıklarda korkmadan sallanarak ormanı yardım. Bir ağacın üstüne sığınmalı mıydım... Sorun buydu. Kedigillerin büyüklerindense bu güvenli olurdu; ama daha küçük bir kedi beni takip ederdi ve yerden yirmi metre yükseklikte sallanan bir dalın üstünde onun dişlerine ve pençelerine karşı sadece benim dişlerim ve pençelerimle baş başa kalabilirdik. Buna karşılık yerde kalsaydım yakalanırdım; suya dalsam timsahlar bekliyordu... Kalbim çarparak, nefes nefese koşuyordum. Beni kovalayanı hemen arkamda hissedebiliyordum. Önümde açık bir alan belirdi; biliyordum, bu, yolun sonuydu – onun sırtıma atlaması için en ideal yer... Ama durmak için çok geçti. Ay ışığında mükemmel bir hedef olmaya sürüklenmiştim. Büyük kedinin durakladığını işittim. Çaresiz ve umutsuz son bir hamle yaparken, gözlerimin önündeki her şey kıpkırmızı kesildi. Bir düzine pençenin etime batmasını beklerken, sıcak kokulu bir ağırlık beni yere fırlatıp attı. Ağır bir gövdenin, benim arkamdaki toprağa düşüş sesi geldi. Omuzlarımın altında eğildiği ağırlık üstümden kalkar gibi oldu; ama bütün bunlar, ben daha arkama bakamadan, birkaç saniye içinde olup bitti. Dönüp baktığımda, bir leoparın yerde yattığını ve bir maymun adamın benim kana bulanmış sopamı havada çevirerek ona doğru koştuğunu gördüm. Vuruş! Çatırt! Leoparın beyni –tam yay gibi fırlayacağı sırada gelen ve onu yere seren sersemletici darbeden kendine gelemeden– ustalıkla darmadağın edilmişti.

"Griselda!.." diye soludum.

"Ernest, sevgilim! Bana geri döneceğini biliyordum! Çok bitkin görünüyorsun. Nasıl da soluk soluğa koşmuşsun. Zarar yok. Akşam yemeği hazır. Hemen başlayalım mı?"

O anda hemen dayağı çekmeliydim ama çok bitkindim; üstelik açtım ve zaten sopam da ondaydı. Sevgi gösterile-

rini, leoparın ani ölümünün kokusunu pek yakında alacak olan çakalları ve sırtlanları savuşturduktan sonraya ertelemeye karar verdim. Çabalarımın üstüne yediğim ağır yemek, beni karşı konulmaz biçimde uykuya sevk etti ve bir mimoza ağacının dibine bitkin halde çöktüm. Griselda, elinde sopayla nöbet tutuyordu.

Birkaç saat sonra canlanmış olarak uyandım. Ay, dağların ardında batıyordu ama her şey gümüş rengine boyanmıştı. Griselda bir kütüğün üstünde oturmuş, leoparın gümüş rengi kemiklerini toplayan son akbabayı dalgın bakışlarla izliyordu. Ama beni sıçrayarak ayağa kaldıran, onun, uzun saçlarını leoparın çene kemiğine dolayıp biçim vermesi ve leoparın kuyruğunu boynuna bağlayarak göğüslerinin arasından mükemmel bir işvebazlıkla sarkıtmasındaki sanatsal becerisiydi.

"Griselda!" diye yıldırım gibi kükredim, "Şimdi artık benimsin!"

XIII. BÖLÜM

Aşk! Tatlı aşk! Orta Pleyistosen'in icat ve kültürel gelişmedeki zenginliği ve verimliliğine koşut olarak aşkın, bu dönemin en büyük keşiflerinden biri olduğunu her zaman savunacağım. O zaman benim için tümüyle bir sürprizdi. Deri değiştiren bir yılan gibi yepyeni bir yaratık olmuştum; özgür, esnek, zevkten uçan birisi... Kozanın içindeki uzun geceden sonra kanatlanan bir yusufçuktum... Artık bunlar yıpranmış, bayağı benzetmeler oldu! Yeni kuşaklar bu ilk, güzel, ilgisiz coşkuyu yitirdi. Şimdiki gençler ne beklediklerini biliyorlar; onlara çok şey anlatıldı, onlar hırsla bekliyorlar. Başıma gelecekler konusunda hiçbir sezgisi olmayan benim içinse bu bir metamorfozdu, tümüyle başkalaşım! Yeni bir insan deneyiminde –bu ne olursa olsun– ilk olmanın özel bir ayrıcalığı vardır, hele bu aşksa... Aşkı nerede olursa olsun –ormanda, göl kıyısında ya da bir dağın tepesinde– bulduklarında hâlâ mutluluk duyan gençler için o, evrimsel süreçte yararlı biçimde kullanılan, ikinci el, yavan bir ilişki. Ama onu bir de yeni doğduğunda düşünün...

Bu şeyi tahlil etmeye ne gücüm var ne de isteğim. Geriye baktığımda, babamın tümüyle sosyolojik amaçlarla bize koyduğu o ilk yasaktan önceden tasarlanmamış bir meyvenin fışkırdığını algılıyorum. Kolaycı eğilimlerimiz yok olmuştu ve bu lezzetli, büyüleyici, olağanüstü duygu ziyafeti beklenmedik bir armağandı. Griselda ile ben dünyayı birlikte gezerken kendimizi engellenmiş hissetmiyorduk. Tam tersine, yalnız kendi içimizdeki yeni bölgelere değil bütün doğaya kendi gerdek odamızın müştemilatı

gözüyle bakıyorduk. İki dayanıksız, ince derili yarı-yaratığın birlikteliği, bizi dünyanın görünmeyen efendisi yapmışçasına kendimizi dokunulmaz hissediyorduk.

Aslanların inlerinde saygısızca gülüyor, uyuyan çitanın üstüne gidiyor, kuyruğunu büküyorduk. Sığ sularda dalgın timsahların sırtını ve şaşkın suaygırlarını basamak olarak kullanarak kovalamaca oynuyorduk; çağlayanları tünekle ve kaplan balığıyla aşıyor, ayağını basmakta geç kalan ve boşuna bağıran kızgın fillerin ayaklarının altında balıkçıllarla oyun oynuyorduk. Kızgın gergedanların boynuzlarına begonvil ve kahkaha çiçeği halkaları takıyor, öteye beriye çarpan boynuzlarında hedefini bulan yasemin ve asma yapraklarının rüzgârla flama gibi uçuştuğu geyikleri korkutup çayırlarından kaçırtıyorduk. Bizim aralarında olduğumuzu fark ettirmeden maymunlarla el ele tutuşuyor ve onları hızla döndürüyorduk.

Devekuşu, flamingo, ateş kuşu ve yüzlerce çeşidinden, Griselda'nın saçları için renkli tüyler koparttım ve güneşten korunmak için başıma bir aepyornis yumurtası taktım. Bizim zevk dolu kahkahalarımızın çınlamaları, çalıların içinden ve asmaların sardığı ağaçlardan yankılanıyordu; büyük göller onları dağlara taşıyor, dağlar da ovalara geri gönderiyordu.

Bir veya iki kez çizgiyi aşmış olsak da en muazzam eğlencemizdi bunlar.

Güneş battıktan sonra, kollarımızı birbirimizin beline sarıp, parlak ışıkların zevkine varmak için yürümeye başladık. Parlayan yıldızlar meteor taşlarının savurgan gösterileriyle sürekli göz kırpıyorlardı. Ufuktaki dağlardan püsküren alevler, ağaçların altındaki kedilerin gözlerinin pırıltısı, ayaklarımızın altındaki ateş böceklerinin sönmeyen kıvılcımı... Sonra ben Griselda'ya, onu götüreceğim mağarayı, girişinde hiç durmadan yanan büyük ateşi ve birisi onun sönmesine neden olursa kopan büyük kavgayı, mızrak ve tuzaktaki cesaretimizi ve büyük ziyafetlerimizi an-

lattım. O da karşılık olarak yeni akrabaları hakkında sorular sormaktan hiç yorulmadı ve onu içinden kurtardığım zulmü acındırarak anlattı: Sindirdiği kadınlardan tam itaat bekleyen, ahlaken tutucu, otoriter, yetişkin oğullarını aşiretten kovmaya hazırlanan bir baba... Gözleri şahin gibi parlayarak haykırdı:

"Ah, Ernest, her şey harika olacak!"

Ah, aşk!

XIV. BÖLÜM

Balayımız sona erdi; kardeşlerim ve eşleriyle –eğer birini yakalayabildilerse– buluşmak için benim seçtiğim yere gitme zamanı gelmişti. Oswald'ın başardığına emindim ama Wilbur ve Alexander hakkında kuşkularım vardı. Ama Griselda diğer üç kız kardeşinin 'kendilerini yakalatmasıyla' ilgili hiçbir kuşku öne sürmüyordu. Buluşmaya gizlice gitmeyi ve ilk önce oraya kimin geldiğini ve kimi aldığını görmeyi önerdi.

Sadece Oswald gelmişti! Gölün kıyısında oturmuş, sözlerini, aralık dudakları ve parlayan gözleriyle dinleyen güzel, tombul bir kızla konuşuyordu.

"Bu, aptal Clementina!" diye kıkırdadı Griselda.

"Orada tümüyle yalnızdım," diyordu Oswald, "görünürde bir tek ağaç yoktu, mızrağım kırılmıştı, yaralı aslan can çekişiyordu, buffalo saldırıya geçti. Yapılacak tek bir şey vardı; ona doğru mümkün olduğu kadar hızlı koştum, ellerimle boynuzlarını tuttum ve üstüne öyle hızlı atladım ki, kafa atmaya bile zamanı olmadı."

"Oswald, ne korkunç!" diye soludu kız.

"Başka bir sefer..." diye başladı Oswald, biz ortaya çıkıp onları sevinç çığlıklarına boğduğumuzda.

Birbirimizi, kazandığımız ödüller için kutladıktan ve kızlar bize yiyecek bir şeyler bulmaya gittikten sonra Oswald'a, kur yapma işinin nasıl gittiğini sordum. Gülerek, "Bir timsahı düşürmek kadar kolay, sevgili dostum," dedi.

"Dinle, beni biraz koşturdu. Olsun! Biliyorsun, kız dediğin iffetli olmalı!"

"Ne kadar – ne kadar uzun bir koşu, Oswald?" diye sordum.

"Bilmem ki," dedi kayıtsızca, "on beş gün kadar, belki. Clemmie bayağı hızlı koşuyor, benim elimde de sopa vardı. Her anının tadını çıkardım."

"Hiç dağa tırmandın mı?" diye sordum, aldırmaz gibi.

"Bir iki tane, bir iki tane," dedi Oswald, elini bir an ensesine götürerek. "Oyunbaz kedicik, Clemmie. Seninki nasıl gitti, Ernest?"

"Hemen hemen aynı, hemen hemen..." diye cevapladım. "Alexander ve Wilbur hâlâ avlanıyorlar gibi görünüyor, ne dersin?"

Oswald başını salladı. "Onları beklemenin anlamı var mı diye düşünüyorum. Açık söylemem gerekirse, bu iş için bir iki yıl harcarsalar hiç şaşmam," dedi.

Ama tam o anda ağaçların altındaki çalılardan, bir yaban domuzu, karınca aslanı veya iri bir kertenkele yaklaşıyormuş gibi şiddetli bir çatırtı geldi. Koskocaman birer kırmızı kaya taşıyan Wilbur ile bir kız, ter içinde ve şempanzeler gibi ikiye bükülmüş olarak göründü.

"Sevgili Honoria!" diye bağırdı Griselda ve Clementina, yeni kız yükünü hızla yere çarparken. Üçü bir araya gelen üçlü papağanlar gibi gevezelik etmeye başladılar.

"Wilbur," dedi Oswald, "ne yaptığını sanıyorsun?"

Wilbur kayasını eşininkinin yanına özenle koydu ve güçlükle doğruldu.

"Merhaba ahbaplar," dedi, "sıcak, değil mi?"

"Nedir o taşıdığın?" diye sordum.

Wilbur gülümsedi. "Çok ilginç. Böyle bir formasyonu daha önce hiç fark etmemiştim. Deneyler yapıyorum. Sanırım babam bunun önemli olanaklar sağlayacağını görecektir."

"Bu enkazı eve kadar götüreceğini mi söylüyorsun? Söylesene, bunu ne zamandır taşıyorsun?"

"Ah, iyi bir soru. Benim görebildiğim kadarıyla bizim bölgede bulunmayan bir parça. Sanırım iklimin bir sonu-

cu. Esas olarak volkanik bir toz bireşimi. Honoria bana yardımcı oldu. İyi kız, sizinle mutlaka tanıştırmalıyım – Honoria!"

"Bana bu kızın peşinde elinde dağ gibi bir kayayla koştuğunu söylemiyorsun ya?" diye sordu Oswald, Honoria'nın adaleli kol ve bacaklarına göz atarak.

"O benim peşimde hiç koşmadı," dedi Honoria hoşnutsuz bir ifadeyle, "ama ben yine de onun dikkatini çekmeye çalıştım. Bu hayvan gibi taşları karıştırmaya devam etti ve bana en ufak bir ilgi bile göstermedi. Ben de karşısına dikildim. 'Meşgulsün, öyle mi?' diye sorduğumda, ne söylediğini tahmin edin: 'Evet, meşgulüm.' Böyle söyledi, aynen böyle..."

"Peki, sen sonra ne yaptın şekerim?" diye sordu Griselda.

"Sen kendini ne sanıyorsun Bay Meşgul, jeolog falan mı? deyince onun ne yanıt verdiğini sanıyorsunuz?"

"Devam et, şekerim," diye fısıldadı Griselda.

"Korkarım sadece bir amatör... Ben de yürüyüp gitmek üzereydim; gitmek zorundaydım ama 'Bana şunu tutmam için bir el ver, düşmek üzere' dedi. Ben de oyuncağını almadan benim yüzüme bile bakmayacağını anladığım için en iyisi yapayım dedim ve tuttum; ama taş elimden kurtuldu ve Bay Amatör Jeolog'un ayak parmaklarının üstüne düştü! Bu yarı şişikle artık istese de peşimde koşamazdı; leylek gibi tek ayak üstünde durup kuş gibi öttü."

Wilbur utangaç bir bakışla, "Honoria'nın bir çakmaktaşı kadar güçlü olduğunu söylemeliyim. Ben tekrar yürüyünceye kadar aslanları ve leoparları uzak tuttu ve çalışmalarımda bana büyük yardımı oldu," dedi.

"Evet, çok büyük!" diye bağırdı Honoria.

"Böylece biz eşleştik," diye sonuçlandırdı Wilbur kısaca.

"Aynı bizim gibi..." dedi ardımızdan utangaç bir ses. Hepimiz döndük. Bir su aygırının genişliğine sahip ger-

çekten güzel bir kıza sarılmış olan Alexander, kolunda sopasıyla orada duruyordu. "Alex!" (Petronella!) diye bağırdık, tanışma ve kutlama sözleri söylendi bir kez daha.

Ama sonra Oswald, Wilbur ve ben, Alexander'ı bir kenara çeker çekmez onun güzel Petronella'nın gönlünü nasıl kazandığını sorduk. Kızın ona çok düşkün olduğuna hiç kuşku yoktu.

Şaşırmış gibi baktı: "Sanırım, çok olağan bir biçimde. Sizden ayrıldıktan sonra bir çalılığa gizlenmiş, ördekleri izliyordum – ki çok şaşırtıcı şeyler... Birdenbire bir köpük dalgasının içinde havalandıklarında – onları bir metre kadar uçuruyor... Ne diyorduk... Petronella oradan geçiyordu. Yerimden sıçradım ve onu sopamın tek vuruşuyla yere serdim. Yaptığım doğruydu, öyle değil mi?"

"Kesinlikle doğru!" dedi Oswald. Yüzü görülecek bir haldeydi.

"Öyleyse iyi," dedi Alexander rahatlayarak, "çünkü biraz kabaca olduğunu düşünmüştüm. Zavallının başı çok acıyordu ama o baygın yatarken kumun üstüne çizdiğim ördek taslaklarıyla kısa zamanda onu güldürmeyi başardım. Güzel bir balayı geçirdik." Mutlu bir gülümsemeyle, "Gerçekten güzel... Aşk harika bir şey, değil mi?" dedi.

"Gerçekten!" diye bağrıştık hepimiz.

Birkaç gün sonra eve doğru yola koyulduk. Wilbur taşlarından ayrılamıyordu. Honoria ile on metre kadar birlikte sendeledikten sonra onları yere koymak zorunda kalıyorlardı. Honoria birçok kez kız kardeşlerinden yardım istese de onlar değişmez bir biçimde, "O senin eşin, şekerim!" diye yanıtladılar.

Böylece yol boyunca av gezileri, ilginç yerleri ziyaret, piknik, kuş izleme ve sanat zevkimizi tatmin için bol bol zamanımız oldu. Sonunda ana yurdumuza vardık. Bubi tuzaklarından kaçınmak için çok dikkatli olmak zorundaydık. Sonunda göğe doğru yükselen uzun, helezonik bir dumanı uzaktan görüp seçtik. Kızların şaşkınlığı sınırsızdı.

Bunun volkanik değil de endüstriyel duman olduğuna inanamadılar. Ama yaklaştıkça endişeyle birbirimize bakmaya başladık. Bir şeyler yolunda değildi... Bunu hissediyordum. Oswald da hissetti, Alexander, kızlar ve hatta iki büklüm ve nefes nefese olan Wilbur bile farkına vardı. Sonunda Oswald hepimizin adına bunu dile getirdi:

"Bu korkunç leş kokusu da neyin nesi?"

XV. BÖLÜM

Durduk ve kokladık. "Bana bir şeyi hatırlatıyor," dedim, "ama yerine koyamıyorum."

"Ceset değil... yanardağ da değil," dedi Oswald, "ama bir şey yanıyor. Korkarım bir kaza olmuş!"

"Yine de bunu tümüyle tatsız bulmuyorum," dedi Alexander, "üzerimde tuhaf bir etkisi oldu. Ağzım sulanıyor."

Herkesin üzerinde aynı etkiyi yaptığını keşfettik.

"Haydi gelin, en iyisi bakalım!" dedi Oswald. Wilbur, Honoria'yı geride emeklerken bıraktı ve aceleyle mağaraya koştuk. Tuhaf, umut kırıcı ama etkileyici koku giderek artıyordu.

Bütün aşiretin evde olduğunu ve ateşin etrafında olağandışı bir tavır içinde tükürüp, cızırdayıp çatırdadıklarını görerek rahatladık. Zaman zaman yengelerden biri kalkıyor, közlerin içine yeşil bir sopa sokuyor ve ucunda yanan bir madde yığınıyla geri çekiyordu.

"Ama bu bir atın omzu!.." diye soludu Oswald.

"Bu da bir antilobun beli," diye yanıtladım ben. Son kilometreyi peşimizde eşlerimizle koşarak geçtik ve aile ocağımızın ortasına düştük.

"Eve hoş geldiniz, canlarım!" diye kalktı babam.

"Akşam yemeğine yetiştiniz!" diye bağırdı annem. Kurum bulaşmış, sevgili yüzünde sevinç gözyaşları vardı. Sonra öyle bir bağrışmalar, sarılmalar, koklaşmalar, kucaklaşmalar ve kahkahalar oldu ki...

"Clementina mı? Oswald çok şanslı! Ve kim bu parlak gözlü kız? Griselda mı? Tam da Ernest'in istediği gibi, şekerim!" "Petronella'nın vücudu muhteşem – Alexander'ın

ona bakacak böyle bir kız bulacağı kimin aklına gelirdi? Ve Honoria? Ne kadar hoş – bize getirdiğin bu şey de ne? Güzel büyük bir kaya mı? Ne kadar düşüncelisin tatlım, zahmet etmişsin." Ben sesimi yükseltinceye kadar böyle devam etti.

"Anne! Bu güzelim etleri niye ateşi közlemek için kullanıyorsunuz?"

"Ah Ernest, bu telaş içinde budumu olduğu gibi unuttum. Korkarım fazla pişti..." Aceleyle şamatalı topluluktan ayrıldı ve ateşten dumanı tüten büyük bir antilop parçasını çekip çıkardı.

"Ah canım," dedi onu inceleyerek, "bir tarafı tümüyle yanmış!"

"Aldırma, sevgilim," dedi babam, "ben biraz kızarmış seviyorum. O kısmı zevkle alırım."

"Ama siz neden bahsediyorsunuz?" diye sordum.

"Neden mi? Tabii ki pişirmekten!"

"Neyi pişirmek?" diye sordum sabırla.

"Yemeği," dedi babam. "Ah, elbette şimdi aklım başıma geliyor. Siz oğlanlar gitmeden önce anneniz daha bunu keşfetmemişti. Pişirmek, sevgili oğullarım, –nasıl anlatsam– av etini yemeden önce hazırlamanın bir yoludur; kemikleri ve kasları daha kolay ufalanabilir bir çiğnemeye uygun hale getiren yepyeni bir yöntemdir ve..."

Kaşlarını çattı ve sonra yüzünde mutlu bir gülümseme belirdi. "Ama bunu niye size anlatmaya çalışıyorum ki? Kızarmış etin kanıtı yenmesinde. Bir parça deneyin ve görün," diye ekledi.

Kardeşlerim ve eşlerimiz annemin bize sunduğu tuhaf ve kokulu et parçasının etrafında toplaşmıştık. Zaten ateşten ürkmüş olan kızlar ürkerek geri çekilmişlerdi. Ama Oswald cesaretle budu kaptı, ağzına götürdü, dişlerini ona geçirdi ve bir parça kopardı. Birdenbire yüzü kıpkırmızı kesildi; cızırdadı, tıkandı, soluğu gitti, vahşice yutkundu. Annemin ustaca yakaladığı budu elinden düşür-

müştü. Acıyla kıvranıyor, gözlerinden yaşlar fışkırıyor ve ağzını, boğazını delice pençeliyordu.

"Ah, üzgünüm Oswald!" dedi babam, "Tabii sen bilmiyorsun. Sana sıcak olduğunu söylemeliydim."

"Nehre koş tatlım," dedi annem, "ve biraz su iç!"

Oswald şimşek gibi kayboldu ve bir dakika sonra muazzam bir su sıçratma sesi geldi.

"Biz artık buna alıştık," dedi babam bana dönerek, "ama yeni başlayan biri dikkatli olmalı. En iyisi üfleyerek başlamalı, sonra kenarından köşesinden azar azar ısırmalı... Kısa zamanda usulünü kavrarsın."

Böylece uyarılmış olarak, yeni yemek yeme usulünü denemek üzere işe koyulduk. İlk başta ağzımızı yaktık ama azimle devam edince, değdiğini anladık. Et ağzımızda eriyor gibiydi. Cürufun, odun külünün ve yarı yanmış etin birbirine karışmış tadı, yumuşamış yağsız et, yarı yarıya erimiş yağ... Çok lezzetliydi. Özellikle kırmızı sosu! Pratikte hiçbir ciddi çiğneme gerekmiyordu. Çizgili adaleler damakta hemen eriyordu. Bu bir vahiydi!

Anneme bu esaslı keşfi nasıl yaptığını anlatması için yalvardık. Ama o sadece gülümsedi.

"O benim zavallı küçük domuz kuyruğumdu!" dedi William biraz küskün, biraz gururlu.

Babam açıkladı: "Evet, olanaklarını kullandığımız ama burun büktüğümüz bu önemli icatta William'ın da payı var. Köpeği hatırlıyor musunuz? Siz kur yapmaya gittikten hemen sonra William o deneyi tekrarlamak istedi; bu kez Piggy adını verdiği bir domuz yavrusuyla. Ondan daha pis, kokuşmuş, aptal ve inatçı bir hayvan görmedim. William onu kauçuk asma teliyle bağlı tuttuğu halde, insanın dizlerinin arkasına tos vurmaktan geri durmuyordu. Hiçbirini yapmasa, insanların etrafında kendi ipine dolanıncaya kadar koşar dururdu; üstelik herkesi defalarca ısırdı. Neyse, bir gün annen ve bebekler hariç hepimiz avdayken, bu Piggy kendini büyük bir parça oduna bağ-

lamış ve annen de kütüğü ateşe attığında bunu fark etmemiş..."

"Bu onun söylediği," diye homurdandı William.

"Böylece Piggy yanarak ölmüş," dedi babam, "ama işin iyi yanı, yanma işleminin belirli bir orta aşamasında onun 'yenmek için iyi olduğunu' annenizin fark etmesi olmuş. O zaman, işte o zaman onu çekip çıkarmış. Sorunun birden özüne inen sezgisel düşüncenin dikkate değer bir örneği: basit bir maymun-adamın beyninin tümüyle yetersiz kalacağı fikirlerin ansızın yapılan sentezi..."

"Ama anne," diye sordum, "yanan domuzla, iyi bir yemeklik arasındaki bağlantıyı nasıl kurdunuz?"

"Ne desem, tatlım... Sanırım oldukça komikti ama son zamanlarda babanın mide ekşimesinden neler çektiğini bilirsin, özellikle fil yedikten sonra! Onun için endişeleniyordum. Sonra zavallı William'ın domuzcuğu cızırdayarak kızarmaya başlayınca, Vanya amca közlerin üstünde durduğunda ya da Pam yenge onların üstüne oturduğunda çıkan komik kokuyu ve onların, tutuşan yerlerinin nasıl da yumuşadığını söylediklerini hatırladım."

Yemek kokusunun bana o kadar tanıdık gelmesinin nedeni buydu demek! "Deha," dedi babam saygıyla, "saf deha! Ve türlerin tümü için sınırsız bir adım. Olanaklar harikulade!"

"Her şeyi pişirebiliyor musunuz?" diye sordu Oswald, "Yoksa yalnızca domuz ve antilobu mu?"

"Her şeyi!" dedi babam coşkuyla. "Daha büyük hayvana daha büyük ateş... Hepsi bu! Bir mamut getirecek olursanız, onu pişirecek kadar büyük bir ateş ayarlarım."

"Bunu yapacağım," dedi Oswald.

"Yapmalısın, oğlum, büyük bir kabile yemeği veririz. Zaten bir tane vermeliyiz – büyük bir şölen... Bilirsiniz, yemek sonrası konuşmalar filan. Evet," dedi babam düşünceli, "ben kesinlikle bir konuşma yaparım."

Oswald en büyük ölçekte bir av seferinin planlarını yapmaya koyuldu. Babamın her şeyi Oswald'a bırakmaktan oldukça memnun olduğunu fark ettim. Wilbur'la birlikte gizemli bir biçimde sürekli çalılığa gidiyorlardı; soruları yanıtlamayı reddediyor ve yemeklere geç geliyorlardı. Kadınlar oldukça mutlu biçimde kadınların ve maymunların yaptığı gibi yerleşiyorlardı: durmaksızın çığlık atarak, kavga ederek, okşayarak ve kadın sohbetleri ederek – her bir sözcüğün altını çizen şu malum lehçede. Ama sevgili kız kardeşim Elsie'de bir şeylerin değiştiğini üzülerek fark ettim. Balayımda bile onu yeniden görmek için sabırsızlanıyordum, Griselda'ya onu çok anlatmıştım. O da bana bir keresinde, "Elsie ile çok iyi arkadaş olacağımıza eminim," demişti. Babam ne derse desin zamanı gelince Elsie'nin Griselda ve benimle birlikte yaşamaması için hiçbir sebep olmadığını düşünüyordum. Büyük işler peşinde koşan kendi aşiretimi kuracaktım ve şempanzelerinki gibi bir haremim olacaktı! Elsie başından beri Griselda'dan hoşlanmış görünüyordu. Griselda, Elsie'ye hayvan derisinden parçaları boynuna nasıl takacağını, balık kılçıkları ve orkidelerle saçlarını nasıl yapacağını öğretiyordu; Elsie de Griselda'ya yemek pişirmesini. Ama Elsie'nin bana ayıracak zamanı yoktu. Aramızda her zaman varolan yoldaşlık duygusu yok olmuş gibiydi. Onunla konuşmaya çalışsam, kabaca tersliyordu: "Beni şimdi rahatsız etme Ernest, görmüyor musun meşgulüm!" Kuzu kızartmasının böbreklerini ona versem anında daha küçük çocuklara ya da Griselda'ya geçiriyor ve "Bunlar senin şekerim, Ernest'e sofra adabını öğretmelisin," diyordu. Elsie artık bukleleri ve rengiyle Griselda'yı tamamlayan gerçekten güzel bir genç kadına dönüştüğü için buna katlanmak daha da zordu.

Babamın iki kıza davranışını da beğenmiyordum. Wilbur ile esrarlı akınlarından bazen yorgun ve cesareti kırılmış olarak döndüğünde, yalnızca onlarla birlikte olmak

istiyordu. Bir süre sonra üçünün neşeli kahkahalarını duyuyorduk. Babamı, bir yanında Griselda diğerinde Elsie, kollarını onların beline dolamış gezinirken birden çok kez yakalamıştım. Ben onlara katıldığımda yüzü biraz olsun kızarmadan, "Ah Ernest!" diye sesleniyordu, "İhtiyar baban hâlâ güzel kızlarla gezebiliyor, gördüğün gibi!"

"Ben sizin sadece bilimsel konularla ilgilendiğinizi sanıyordum," diye soğuk bir tavırla yanıtlıyor ve uzaklaşıyordum. Anlayamadığım bir nedenle hepsi bunu çok komik buluyorlardı. Griselda'yı azarladığımda da, burnunu benimkine sürterek, "Merak etme, seni kıskanç şey! Ben sadece ailenin dostluğunu kazanmaya çalışıyorum. Seni seviyorum ve hep seninle olacağım," diyordu. Yine de ben kendimi çok sefil hissediyordum.

Bu düzenli pişmiş yemekler hayatıma büyük bir değişiklik getirmişti. Yemek yemek şimdi daha az zaman aldığından, en azından düşüncelerimi düzene sokacak boş zamanım olmuştu. Oswald, artan zamanı avlanmak için kullanıyordu; babam deney yapmak için. Bense çoğunu iç dünyamı gözlemlemek için... Çenemin üstünde ve gözlerimin ardında olan bitenin, önümde olanlardan oldukça bağımsız olarak gerçekleştiği fikri bana bir şok gibi geldi. O denli bağımsız ki, gerçekte uyuduğum halde, bu iç olaylar –daha canlı olarak– devam ediyordu; ama ben onların kontrolünü tümüyle kaybetmiş oluyordum. Onlar, benim dış uzuvlarımın hareket ettiği uzamsal dünyanın bir cins ayna-imgesi, durgun su yansıması haline geliyordu. Yine de bu dünyada da bir bedenim vardı; bir noktadan bir noktaya saatte yüz mil hızla ulaşan ama bir aslandan umutsuzca kaçmaya çalışırken toprağa çakılmış gibi duran bir gölge beden... Bütün bunları sadece rüyaymış gibi bir kenara atmak yeterli olamazdı; çünkü benim çakmaktaşı baltam kadar gerçeğin somut bir parçasıydılar. Biliyordum. Dış dünya önceden bilinemez ve ürkütücüydü ama iç dünya daha da öngörülemez ve ürkütücüydü.

Örneğin bir gece rüya aleminde, bir aslan tarafından saatlerce kovalandım. Sonunda beni köşeye kıstırdı; sıkışmış bir durumda mızrağımı fırlattım – cılız bir kamış haline gelmiş gibiydi. Yine de havada tüy gibi uçtu ve akşam yemeğinde yediğim kızarmış bir şebekmiş gibi aslanı kolayca şişledi. O anda aslan neşeyle konuştu: “Ernest, sonunda tür için bir şey yapabildin! Hayvanlar aleminin kralının yerine geçtin. Olanaklar sınırsızdır. Uygun biçimde kullanılırsa alt-insanlığı evrim ağacının en üst dallarına taşıyacaktır. Zafer! Zafer! Çok şükür, gözlerim Pleyistosen'in sonunu görebildi!”

Babamın sesi kulaklarımda çınlarken, yıldızların altında titreyerek ve terlemiş uyandım. O günden sonra, akşam yemeklerinde kızarmış şebeğe asla dokunmadım.

XVI. BÖLÜM

Oswald'ın hazırlıkları artık tamamlanmıştı. Bir sabah, büyük mamut, fil, bizon, buffalo ve en seçme toynaklı sürülerinin, saldırı için uygun bir pozisyona doğru hareket ettiklerini haber vermek üzere, kapsamlı bir keşif gezisinden döndü. Bütün aşiret, annemi ve Mildred yengemi av-öncesi çağdaki çocukların başında bırakarak, bir saat içinde yürüyüşe geçti. Oswald bütün harekâtın kumandasını ele aldı; babam da onun buyruklarına çeviklikle ve ustalıkla itaat etti. Oswald, kuvvetlerinin ana bölümünü, hayvanların içine yürüyecekleri büyük bir ağın bulunduğu bölgeye yaydı: daha çok kadınlardan oluşan küçük bir müfreze, sürülerin arkasına geçmek için karşı tarafa yürüyecek, sürüleri gürültü çıkartarak ve bağırarak ağın içine yöneltecekti. Küçük çocuklar ise, her avcı müfrezesinin yerini aldığını ona haber verecek koşucular olarak görev yapacaktı. Kendisi de ekibiyle birlikte operasyonları yönetebileceği ve takviye kuvvete ihtiyacı olacak avcılara katılabileceği, uygun mevzilenmiş bir tepeye tırmandı.

Her şey iyi gitti. Şamatacılar tarafından ürkütülen sürüler, körlemesine tuzaktan tuzağa koştular. Oswald'ın av birlikleri, mamutları ve filleri büyük bir ustalıkla çukurlara ve bubi tuzaklarına sürerken diğerleri de mızraklarıyla atları, zebraları, buffaloları, geyikleri ve ceylanları topladılar; etin her çeşidine sahip olalım diye. Bir hafta içinde eve taşıyabileceğimizden daha fazla erzakımız olmuştu. Ama her zamanki gibi bizim payımızdan karınlarını doyurmak üzere her yandan sürü halinde üşüşen sırtlanlar,

çakallar, akbabalar ve çaylaklar ordusuyla avımızı paylaşmak zorundaydık. "Pekâlâ, pekâlâ," dedi babam, katliamı ağzı kulaklarına vararak izlerken, "bizim de bir zamanlar onlardan çöplendiğimizi hatırlıyor musunuz? Şimdi onlar bizi izliyorlar." Hedefini bulan taşıyla bir sırtlanı, hayal kırıklığına uğramış bir öfkenin iniltileriyle topallayarak gönderdi.

Her çeşit etle yüklü olarak neşeyle eve döndüğümüzde, annemi görkemli bir ateş yakmış bizi hazır bekler bulduk. Kısa zamanda, odundan şiş, kriko gibi şeyler hazırlamaya, ızgara için közleri yaymaya, devekuşu, aepyornis, leylek ve flamingo yumurtalarını ateşte pişirmek için külleri yığmaya giriştik. Gece indikçe görkemli ve göz kamaştırıcı bir ışıltı çevreyi aydınlattı. Kısa süre sonra da Vanya amca geldi.

"Ah Vanya!" diye seslendi babam neşeyle, "Büyük kutlama için tam zamanında geldin! Gelmekle ne iyi ettin!"

Vanya amca hazırlanan ziyafete suratını asarak bir göz attı, büyüleyici kokusunu içine çekti ve, "Sen sürekli daha kötüye gidiyorsun, Edward," dedi. "Pişmiş yemeğin dişlerine ne yapacağını hesaba kattın mı? Şimdiye kadar yarınızın dişleri çürümüşse, hiç şaşmam. Evet, kalacağım. Ama bu benim için üzücü bir durum, bunu da bilesin."

Yine de farklı yemeklerden tatmaya ikna oldu ve gördüğüm kadarıyla yemeği herkes gibi iştahla yedi.

O ne barbeküydü öyle! Olimpos'a layık bir ustalıkla sunuldu; her çeşit et pişirildi, ızgara yapıldı, yumuşatıldı ve kızartıldı. Esas yemek olarak fil, antilop ve bizonun butlarından dilimler kestik, yağ boğumlarının içine sardık ve onların üstüne çiğ etleri sıraladık. Butlar fırınlanınca, hayvan kanlarını, meyve sularını, aepyornis yumurtalarının sarılarını, dans eden alevlerin arasına serptik; sonra onları çıkarıp iç kısımlarını yedik ve daha küçük parçaları kesip şişlere geçirdik.

Yemeklerimizi bitirince, babam kalktı, konuşmaya başladı: "Akrabalarım, eşlerim, oğullarım ve kızlarım! Ger-

çekten mutlu ve hayırlı bir vesile için bir arada bulunuyoruz. Öyle ki, bunun önemini vurgulayan, geçmiş başarılarımızı ve gelecekteki görevlerimizi anımsatan birkaç söz etmeden geçemeyeceğimi hissettim. Bu akşam en büyük oğullarımızın eşleri olarak aramıza katılan dört genç hanıma resmen hoş geldin diyoruz. Ama bundan daha fazlasını yapıyoruz; onların gelişi, bir maymun adamın uzaklara giderek alt-insan ailesinde başka bir gruptan bir eş bulması ve bir maymun-kızın babasını ve annesini terk ederek ruh-eşine bağlanması âdetini başlatıyor. Bu soylu gelenek, daha önce anlattığım gibi, ahlaki ve maddi ilerlemeyi hızlandırmada ifadesini bulacak olan yeni bir enerji kaynağı olacaktır. Bu önemli deneyime katılanlar, başlangıçta acılı gelmiş de olsa, kendilerini fazlasıyla iyi hissedeceklerdir."

"Bravo! Yaşa!" diye bağırdı Oswald, Wilbur, Alexander ve kızlar, babam alkış için duraladığında.

"Teknolojik olarak," diye devam etti babam, alkışları başını eğerek kabul ettikten sonra, "gerçek bir devrimden geçiyoruz. Çakmaktaşı aletlerin gelişmesi yavaş fakat süreklidir. Diğer yandan ateşe hâkim olduk; dünyanın efendisi olma yolunda elimize yenilmez ve mükemmel bir silah geçirdik."

"Utan, utan!" diye bağırdı Vanya amca. "Wilbur, şu kemiği benim için yarabilir misin, iliğini çıkaramıyorum da..."

"Ah, seni şaşırtacağımı düşünmüştüm..." dedi babam ve devam etti: "Ama açık değil mi? Bu mağaradan ayıları attığımızda bununla yetinip oturacağımızı mı sanmıştın? O, büyük bir savaşta önemli bir çarpışmaydı. Her gün maymun adamlar et oburlar tarafından öldürülüyor ve yeniyordu; filler, mamutlar ve su aygırları tarafından dümdüz ediliyor, gergedanlar tarafından kovalanıyor, boynuzları olan her hayvan tarafından ölesiye fırlatılıyor, her yılan sokması yüzünden ölüyor, zehri olmayanlar tarafından boğuluyordu. Diş, boynuz, çifte veya zehirden geri kalanı,

çoğu görülemeyecek kadar küçük ama sayılamayacak kadar çok diğer ölümcül düşmanlar ordusu yok ediyordu. Yeryüzünde insanın tarihi yeni ve birçok tür sürekli bir tükenme tehlikesi altında. Bizim yanıtımız, meydan okumadır! Yalnızca boyun eğenleri kurtarmak için bizi tehdit eden her türü imha etmeye hazırlanacağız. Bütün türlere şunu haykırıyoruz: Dikkat edin! Ya bizim kölelerimiz olacaksınız ya da yeryüzünden silineceksiniz! Burada efendi biz olacağız; biz daha çok savaşacak, daha çok düşünecek, manevra yapacak, daha çok üretecek ve sizi daha çok evrimden geçirteceğiz! Bizim siyasetimiz budur ve başkaca bir şey de yoktur!"

Vanya amca, "Evet vardır – ağaçlara geri dönmek!" diye haykırdı.

"Hıh! Miyosen'e geri dönmek mi?.." dedi babam.

"Miyosen'e dönmenin hiçbir kötülüğü yok!" diye terslendi Vanya amca, "İnsanlar kendi yerlerini biliyorlardı..."

"Şimdi onlara baksana, sadece fosil oldular!" diye karşılık verdi babam. "Geri dönebilir ya da ileriye gidebilirsin ama hiçbir şey yapmadan yerinde sayamazsın – ağaçlar bile. Bir maymun-adamın tek bir görevi vardır, ilerlemek! İnsanlığa, tarihe, uygarlığa doğru ilerlemek! Öyleyse bu gece kendimizi..."

Bum! Bum! Bum! Vanya amca kibirli bir goril gibi göğsünü yumruklamaya başladı.

"Haydi," dedi babam, sesini yükselterek, "hep birlikte, hiçbir zaman yetinmeyeceğimize, her zaman ilerlemenin peşinde koşacağımıza söz verelim! Çakmaktaşlarının yapımından, Yontma Taş Devri'nden, Cilalı Taş Devri'ne geçelim!"

Wilbur bağırarak iki çakmaktaşı örneğini birbirine çarptı, çip!, çip!, çip!.

"Av sahasında silahlarımızı sürekli geliştirelim..."

Oswald, mızraklarını şiddetle tokuşturdu.

"Ev cephesinde, 'ev sanatları' bizi büyük mücadele için tümüyle güçlendirsin..."

Ona ışıltılı gözlerle bakan annem, bebeklere süt dişlerini nasıl kırmaları gerektiğini öğrettiği küçük kemikleri parmaklarının arasında takırdattı.

"Güzel sanatlar gelişsin ve doğayla ilgili gözlemlerimizi kamçılasın..."

Alexander işe yaramaz bir koç boynuzunu üfleyerek tuhaf bir kaz sesi çıkarttı.

"Bu büyük yapıya henüz rüzgâr ve tartışmadan başka bir şey katmamış olanlar da akıllarını harekete geçirsinler..."

Alay edercesine ıslık çaldım.

Şimdi gürültü çok büyümüş ve babamın konuşmasının sonunu tümüyle boğmuştu. Vanya amca göğsünü şaşmaz bir ritimle dövüyordu. Herkes bir şeyleri vuruyor ya da takırdatıyor gibiydi. Her nasılsa babamın sesi tekrar gürültünün üstüne çıktı: "Hepsi bu, devam edin, şimdi gerçekten bir yere varıyoruz! Presto, Oswald! Notayı tut, Ernest! Şimdi vurmalı çalgıları getir, Vanya! İşte bu kadar! Şimdi sen gir Wilbur, nefesliler! Şimdi Alexander, kastanyetler! Sevgilim lütfen, davullar tekrar! Vanya..."

Takır tukur!, çangır çungur!, ra-ra!, bum-bum! Çangır çungur!, takır tukur!, hue ra-ra!, bum-bum!.

Babam şimdi elinde sopayla düzene girmemizi işaret ediyor, başını sallayarak yükseltmeye, eliyle de azaltmaya çağırıyor. Gürültü bir şekil almaya başladı; canlanmaya, düzen içinde bir yandan bir yana salınan yılan gibi kendi içinde ileri geri, döne döne kıvrılıp bükülmeye başladı.

Ra-bum-ra!, takır tukur!, çangır çungur! hue!, takır tukur!, çangır çungur!, ra-bum!.

Arkamızda bir kaynaşma ve hareket vardı. Kadınlar ayağa kalkmış ve tuhaf bir biçimde yumrukları ve dirsekleriyle havayı döverek ileri geri sallanmaya başlamışlardı; bir ileri bir geri...

"Devam edin!" diye haykırdı babam çılgınca, kadınların halayı ateşin ışığında sallanırken.

"Ritmi koruyun! Molto allegro! Presto! Davullar! Kastanyetler! Nefesliler! Sallanın!"

Aşağıda, ormanda ise aslanlar yaptığımızı tasvip etmeyerek kükrediler, bataklıklardan filler tiz protestolarını öttürdüler ve ormandaki tüm çakallar havlamaya durdular. Bizim yeryüzündeki günlerimiz çok az olabilirdi; tür çok seyrek dağılmıştı, yaşama mücadelesi zorluydu. Paleolitik Çağ önümüzde hiç bitmeyecekmiş gibi uzanıyordu ama biz dans ediyorduk!..

Biz 'sevgili hayat' için şevke gelirken ter, ağzımızdan burnumuzdan ve böğrümüzden aşağı akıyordu. Vanya amca kendini döverken morarmış, babamın sesi kısılmıştı ama kadınlar hâlâ bir ileri bir geri sallanıyor, ateşin ışıltısında dönüyor, dönüyor ve kahkahalar atıyorlardı. O ne ilk danstı öyle!

Birdenbire sona erdi... Yarım düzine büyük şekil aramıza hızla atladı, kadınların sırasına atıldı; çığlıklar ve havada sallanan ayakların arasında, avlarını kapan kartallar gibi toz oldular. Elsie, Ann, Alice, Doreen karanlığın içinde kaybolmuş ve bazı yengeler de kaçırılmıştı. Islık çalmaktan soluğum kesildiği için, takip etmeye çalıştım ama Griselda'nın ayaklarını uzattığını hesap edemeyerek yüzükoyun yere serildim. Oswald mızraklarını boş yere hızla fırlattı. Wilbur ve Alexander şaşkın duruyorlardı. Mildred yenge, Vanya amcanın koruyucu kolunun altında yuvasına sığınan bir küçük maymun gibiydi. Babam sadece biraz ilgiyle bakıyordu, sopası müziğe tekrar başlamak üzereymişiz gibi kalkmıştı. Kız kardeşlerimize gelince, hepsi teker teker kapıp götürülmüştü.

Yarı sersemlemiş durumda, takip için bir ekip kurmaya çalıştım.

"Kardeşlerimi rahat bırak, Ernest," dedi Griselda.

Babam, "Eşleşmek ve eş olarak vermek... Evet Anne, artık kızları elimizden kaçırdık. Ağlama! Onlar çok iyi aşçılar ve iyi eşler olacaklar; dünyanın düzeni böyle, bili-

yorsun," deyince, birdenbire kafamda bir ışık çaktı!.. Bir babama bir de Griselda'ya baktım. Onların değerli dostluklarının nedeni buydu demek... Bunu iyi gizlemişlerdi! Ah, ihanetin hasta eden kokusu!

"Bunu siz planladınız!" diye gürledim.

"Hayır, hayır oğlum," dedi babam, "diyelim ki işi doğaya bıraktım – sadece biraz yol göstererek... Hepsi bu."

"Ama beni bıraktılar," diye sızlandı Pam yenge, "Aggie'yi, Angela'yı ve Nellie'yi aldılar, beni bıraktılar!" Gerçekten, orada bırakılan tek dul oydu.

"Zaten gideli çok olmadı," dedi babam.

"Beni bekleyin!" diye bağırdı Pam yenge, sesi ormandan bile duyulabilirdi. "Beni bekleyin!"

XVII. BÖLÜM

Çok geçmeden babam, bir öğleden sonra –arkasında William vardı– zıplayarak geldi.

"Başardık!" diye bağırdı mutlulukla, "Hurra! Hurra! Başardık!"

Ben hariç herkes "Neyi başardınız?" diye bağırdı. Sesimde bir teslimiyet ifadesiyle, "Siz şimdi neyi başardınız?" dedim.

"Gelin ve görün!" dedi babam. "Onlara anlatma Wilbur. Kendi gözleriyle görsünler. Hadi gelin, hepiniz, hepiniz! Kaçırılmayacak kadar iyi." Babamla Wilbur'u çalılığın içinde birkaç mil takip ettik ve sonra bir tepeye tırmandık.

"Bakın!" dedi babam dramatik bir edayla.

Tepenin eteğinde uzun bir duman bulutu yükseliyordu ve büyük bir ateşin çıtırtısını duyabiliyorduk. "Bir başka ateş," dedik.

Babam gururla kendinden geçerek, "Biz yaptık!" dedi.

Annem, "Tekrar yanardağa mı çıktığını söylüyorsun, sevgilim? Daha bu sabah evden çıktın..." diye söylenince, babam karşılık verdi:

"Yanardağa çıkmadık, lanet olası yanardağa bir daha çıkmayacağız. Biz ateşi yaptık! Onu hiçten var ettik ya da çakmaktaşlarından...Wilbur'un gölden getirdiği o kırmızı taştan. Harika bir malzeme. Onu sıradan çakmaktaşlarıyla sürttüğünüzde kıvılcımlar saçıyor. Sadece bir iki tane değil, ama bir dolusu patlıyor. İş, onları zaptetmekteydi. Biz bu sabah yanıt alıncaya kadar her şeyi denedik. Elinizde sadece samana bulanmış birkaç kuru yaprak, düşünün!

Sadece birkaç kuru yaprak, sonra kuru ince bir dal, sonra küçük bir kuru odun parçası... Onu üflemeli ve bir ateşe bile benzemeyen tümüyle küçük bir başlangıçtan yükseltmelisiniz."

İşin özünü yakalamıştım. "İyi iş," diye onayladım.

"Şimdi nereye gidersek gidelim," dedi babam neşeyle, "istediğimiz zaman ateş yakabiliriz. Sadece bu yeni kırmızı taşı yanınızda taşıyacaksınız –sadece küçük bir tanesi yeterli– ve bir çakmaktaşı... Ne zaman isterseniz başlatabilirsiniz. Olanaklar sınırsızdır."

"Sizin yaktığınız ateş giderek büyüyor," dedim.

"Biz oldukça küçük bir ateş yakmıştık," dedi babam, "bir dakika sonra söner. Ama önemli değil, eğer istersek yenisini başlatabiliriz. Hadi onlara gösterelim, Wilbur! Burası kuru ve uygun."

"Siz yenisini başlatmadan," dedim, "en iyisi bunun söndüğünden emin olmalıyız, öyle değil mi?"

Fakat birdenbire ateşin sönmeyeceği belli oldu. Tam tersine, babam konuşurken çok fazla büyümüştü. Şimdi duman büyük bulutlar halinde yükseliyordu ve bize yaklaşmaya başlamıştı. Çocuklar öksürmeye başladı. Düzlüklerden büyük bir gümbürtü koptu.

"Bir dakika içinde söneceğini umuyorum," dedi babam, gergin, "çünkü sizi çağırmaya gelirken devam etmesi için sadece birkaç kütük koymuştuk."

"Birkaç kütükmüş...Şuna bakın!" diye bağırdı Oswald.

Tepenin yarı yolunda bir çalılık aniden alevler içinde kaldı. Sonra rüzgâr çıktı ve kıvılcımlar başımızın üstünde uçuşmaya başladı.

"Bu tuhaf..." dedi babam dudaklarını ısırarak.

Ayaklarının altındaki bir öbek kuru ot birdenbire ateş aldı.

"Çok tuhaf!" diye ekledi zıplayarak. "Hadi artık geri dönmeliyiz. Yolda bunu durdurmak için bir şeyler düşünürüm."

"Düşünürsün, öyle mi? Öyleyse çabuk düşün. Şimdiden bütün bu tarafı kapladı!" diye tersledim.

Kadınlar feryat etmeye başladılar. Tepe, doruğa yükselen bir ateş deniziyle hemen hemen sarılmıştı. Bütün ova aydınlanmış gibiydi; parlak bir ateş silsilesi hızla ilerliyor ve her dakika genişliyordu.

"Orada, aşağıda bir boşluk var!" diye bağırdı Oswald, omzunda bir çocuğu sallayarak. "Çocukları kapın ve hayatınızı kurtarmak için koşun!"

Saniye geçmeden hepimiz tepeden aşağı koşuyorduk. Boşluğa kapanmadan ulaşabildik ama aşağıdaki ısı korkunçtu ve gürültü kulaklarımızı sağır ediyordu. Güneş büyük bir duman örtüsü tarafından engellenmişti. Nefes almak zordu, ateşin hangi yönden geldiğini görmek daha da zor... Alev dalgaları dumanın önce bir tarafından, sonra öbür tarafından sıçrıyordu. Ayağımızın altından küçük ateşler fışkırıyordu; ayaklarımız ve bacaklarımız şimdiden su toplamıştı.

"Doğru mağaraya, içerde güvende oluruz!" diye bağırdı babam. Kollarımızda ciyaklayan ve kıvranan çocuklarla birlikte öksürerek ve dumandan boğularak ileri atıldık. Ama bizim geri çekilme hattımızın şimdiden kesildiğini görebiliyorduk; ateş bizden hızlı koşuyordu.

"Hiç yararı yok, baba," dedi Oswald, "bunu geçemeyeceğiz. Diğer tarafa gitmeliyiz."

Babamın suratı asılmıştı. Görünen tek açık yönde ne bir mağara, ne bir nehir, ne de yangını kesebilecek ağaçsız bir bölge vardı. Eğer ateş bizi oraya kadar izlerse, pişerdik! Ama seçme şansımız yoktu.

"Birbirinizden ayrılmayın!" diye bağırdı babam. "Oswald sen yol göster! Ben kadınları yürüteceğim." Bir bambu çalılığından bir değnek koparttı ve zahmetli ve dağınık saflarımızın en gerisinde bulunan Petronella'nın arkasına acımasızca indirip, "Kıçını kaldır!" diye bağırdı.

"Yapamıyorum," diye inledi, "ben bittim..."

"Hayır, bitmedin!" diye kükredi babam, "Devam et!" Petronella, iki çocuğu yüklenmiş olan Alexander gelip de ona tutunabileceği bir dirsek uzatana kadar, sendeleyerek inledi. Babamın sopası, geride kalan bir sonrakinin arkasına indi acımasızca.

Sonra yalnız olmadığımızı görüp şaşırdık; çalılıkların altından çalı geyiği, antilop, zebra, impala ve birkaç yaban domuzu korku içinde bize katıldı. Küçük bir zürafa sürüsü Oswald'ın önünde zıplayarak gidiyor ve ona gözcü hizmeti veriyordu. Av hayvanlarının çoğu bizimle kaldı, bizim önderliğimize tam anlamıyla güven gösterdiler. Yanımda nefes nefese bir hayvanın ağır ayak seslerini hissettim; başımı çevirince genç bir dişi aslanın ağzında henüz doğmuş yavrusunu taşıdığını gördüm. Onu ayağımın altına yalvaran bir bakışla atıp tekrar alevlere doğru sıçradı; bir dakika sonra ağzında bir başka yavruyla tekrar belirdiğinde, derisi biraz yanmıştı. Biri birini, biri de diğerini taşıyarak bizimle birlikte geldi. Terleyen yerlerini fırçalayan ceylanlardan da bakışını esirgemiyordu. Biraz ilerde tek bir yavru taşıyan çita ona katıldı. Biraz sonra da, sırtları çocuklarla yüklü sığınmacı bir maymun ailesi geldi. Sonunda büyük bir çatırtı koptu; en tepesindeki yaprakları için için yanmaya başlamış olan dev sütleğenden Vanya amca yere düştü.

"Sana söylemiştim! Dünyanın sonu bu! Sonunda başardın, Edward!" diye öfkeyle kükredi.

Babam, "Tam zamanında geldin! Mildred'i yürütmelisin!" diye seslendi. O andan itibaren Vanya amcanın tüm enerjisine ihtiyaç vardı.

Kısa bir süre için yangına üstün gelir gibi olduk. Tam önümüzde tüm ekibin güç biriktirdiği kayalık ama alçak bir koyak vardı. Geniş bir çimenlik ve çalılığa çıktık. Eğer yangın bizi orada yakalasaydı, bu sonumuz olurdu. Bu şimdi kesin görünüyordu, çünkü hem sağ hem de sol tarafımızdaki hayvanlar bizi yabani hayvanlar sığınağına

çeker gibiydiler. Yılanlar bile dehşete düşmüş, ıslık çalarak uzun otların arasında dalgalanıyorlardı. Sadece kuşlar, kalabalık birlikler halinde uçarken güvende görünüyorlardı. Şahinler, toy kuşları ve aralarındaki bazıları, felâketimizden faydalanarak yılanlara ve küçük hayvanlara dalıyor, onları 'kolay yem' olarak götürüyorlardı. Daha ileriye gidemeyecek kadar yorulmuştuk! Zaten biraz sonra bunu denemenin faydasız olduğunu gördük; önümüzde dörtnala koşan zürafalar açık alana vardıklarında geri döndüler. Çember kapanmıştı!

Her çeşit hayvanın yan yana soluk alıp verdiği, aslanın geyikle, leoparın maymunla, sırtlanın antilopla birlikte alevler içindeki ufku gözlediği koyağın kayalarına tırmandım. Alevin iki uzun boynuzu çok ilerilere doğru uzanıyordu ve henüz buluşmadıysalar bile buluşacakları açıktı. Daha da kötüsü, rüzgâr biraz yön değiştirmişti ve alevler üstümüze geliyordu. Koyağın çıkışı, yanan ormanın ocağıyla kapanmış, önümüzdeki çıkış ise otların arasından bize doğru yarışan alevlerle kesilmişti.

"Yararı yok!" diye seslendim babama. "Hiçbir çıkış yolu yok ve yangın buraya geliyor."

"Bize ne kadar zamanda ulaşır?"

"En fazla yarım saatte," dedim.

"Öyleyse gel de yardım et!" diye bağırdı babam. Onlara katıldığım zaman, açık ve kesin bir sesle buyruklarını sıralıyordu:

"Çocukları kayalıklara götürün! Sonra yarınız Wilbur'u, diğer yarınız beni takip etsin!" O bir tarafa, Wilbur da diğer tarafa koştu.

Ben babamı takip ettim ve onun yere eğilip çakmaktaşlarından bir dizi kıvılcımı kuru otlara sürttüğünü dehşetle gördüm.

"Delirdin mi?" diye haykırdım.

"Yanmış otlardan esas yangının geçmesini önleyen bir bölge oluşturmalıyız!" diye bağırdı. "Wilbur ile ben küçük

bölümleri ateşleyeceğiz, sonra siz geri kalanlar sopaları alıp, toprak tümüyle çıplak kalıncaya kadar yayacaksınız. Bu bizim tek şansımız."

Bir dakika düşündükten sonra onun stratejisini kavradım ve işçi karınca gibi çalışmaya koyuldum. Önümüzde bin kızıl gergedan gibi hareket eden alev ve dumandan büyük bir perde vardı. Umutsuz görünen bir yavaşlıkla otları küçük ve dayanılabilir yangınlarla yaktık; döverek, bastırarak söndürdük ve yavaş yavaş kadınlar, çocuklar ve korkudan titreyen, dehşete düşmüş hayvanlarla dolu küçük sığınağımızın etrafına, siyah-yakıtsız bölgeyi yaydık.

Bunu tam zamanında bitirdik ve büyük-vahşi alev sütunları bizim üstümüze püskürürken sıçrayarak geri çekildik. Kavurucu sıcak dalgası bizi şimdiden fırın gibi ısınan kayalara doğru itiyordu. Ot öbeklerini deli gibi koparıp çocukların ağızlarını ve gözlerini onlarla kapattık. Yanan ot ve dalların sızlatan parçalarıyla dev bir duman bulutu her şeyi karartırken, hayvanlar acı içinde cıyaklıyor ve kıvranıyorlardı.

Ama geçti... Bizim etrafımızı yalayarak geçti ve şimdiden kararmış olan ormana geri döndü. Giderek duman temizlendi ve soluk almak kolaylaştı. Şimdi bize ve hayvanlara tek bir düşünce egemen olmuştu: su bulmak! İki ya da dört ayaklı tüm kalabalık, en yakın ırmağa doğru, ülkeden geriye kalan yegane şeyler olan 'sıcak kül' ve 'közlerin' üstünden sendeleyerek geçtik. Hiç kimse diğerini avlamaya kalkışmadı; herkes kendi yavrusunu taşıyarak timsahların beklediği içme sularına doğru yuvarlandı. Ama onlar da, yaratıkların birlikteliğinden, şimdiye kadar hiç görmedikleri böylesine bir ayak ve pençe şapırtısından utanarak yön değiştirdiler. Sonra güvenlik içinde susuzluk giderildi, yanıklar yıkandı ve herkes birbirine baktı. Bir anda hayvanlar –William'ın kucağına sığınan bebek geyik dışında– her yöne dağıldılar.

"İşte bu kadar!" dedi babam neşeyle, "Bunun ne kadar harika bir keşif olduğunu görüyorsunuz. Eğer biz, Wilbur ve ben, –ne zaman nerede istersek– ateş yakmaya muktedir olmasaydık şimdi hepiniz karışık ızgara olacaktınız."

Vanya amca ağzını açtı, sözcükleri bulmak için boşuna uğraştı ve yenik düşerek ağzını kapattı. Ayağa kalktı, elini bir umutsuzluk jestiyle gökyüzüne uzattı ve her adımında boğucu bir beyaz kül bulutu kaldırarak yavaş yavaş uzaklaştı. Yorum yapmak Griselda'ya kalmıştı. Baştan aşağı kapkara kesilmiş, kirpiklerinin hepsi ve saçlarının çoğu yanmış bir halde, kan oturmuş gözlerini bana çevirdi.

"Baban," diye viyakladı, "çekilmez biri..."

XVIII. BÖLÜM

Mağaraya dönmek çok uzun zamanımızı aldı. Memleketin çoğu yeri, üstünü örten kül halısının altında için için yanıyordu. Yanıklarımız ve su toplayan kabarcıklarımız yüzünden büyük acılar içindeydik. Çocuklar inliyor ve hıçkırarak ağlıyorlardı; çoğunlukla onları taşımak zorunda kalıyorduk. Griselda'nın morali bozuktu ama sonunda babamın ne kadar tehlikeli bir devrimci olduğunu anlamıştı. Bunun bir kazanç olduğuna inanıyordum ve rüyaların anlamlarıyla ilgili buluşlarımı anlatarak onu eğlendirmeye çalışıyordum. Rüyaların –uykuda bedenimiz kilitlendiği zaman– öbür dünyaya yaptığımız kısa ziyaretler olduğunu, bir başkasına yem olduğumuzda tümüyle o dünyaya kayacağımızı tahmin etmenin doğruluğunu anlatıyordum. "Bayağı filozofsun, değil mi?" diyordu Griselda, yanından geçtiğimiz bir göletteki aksine kederle bakarken. "Bu tarafta saçlarım yeniden büyür mü, yoksa geri kalanlar da dökülüp beni ömür boyu kel mi bırakacaklar?"

Gerçekte, elindeki sopayla külü büyük bir ilgiyle eşeleyen, kızarmış yılan, tavşan, sincap ve hatta yavru geyik bulduğunda etrafındakilere ikram ederken her gün böyle beleş sıcak yemek bulmanın mümkün olmadığını söyleyen babam dışında, herkesin morali bozuktu. Mezelerin tadını çıkaramayacak kadar kötü durumdaydık. Mağaraya vardığımızda ateş sönmüştü. Babam kuru ot, yaprak ve yanmış odun parçaları topladı; çakmaktaşı ve demir filiziyle uğraşarak kısa zamanda yeni bir ateş yaktı.

"İşte oldu!" dedi gururla, "Biraz acılı oldu ama buna değdiğini göreceksiniz! İstediğiniz zaman, istediğiniz yer-

de ateş yakmak, bir düğmeye basmaktan çok daha zahmetli. Bu küçük aygıtı geliştirmeleri çok zaman alacak."

"Hım... Yine de baba, hemen buradan taşınacağımıza göre ateşi yakmanıza değmeyebilir," dedi Oswald.

"Taşınmak mı! Ne için?" diye haykırdı babam.

"Taşınmak..." diye soludu annem, "Bunu ilk kez işitiyorum. Ve istediğim son şey."

"Taşınmak mı?" Mildred yenge bağırıyordu: "Bunu asla yapamam. Bir adım bile..."

"Yine de," dedi Oswald, "taşınıyoruz. Babamın küçük deneylerinin her yönde yüzlerce mil içindeki bütün bitkileri yaktığı, ormandan geriye hiçbir şey kalmadığı dikkatinizden kaçmış olmalı. Bitki yoksa, av da yoktur. Av yoksa yiyecek de yoktur. Kısacası yola koyulmak zorundayız."

"Hemen yarın ormanları ve çayırları yenilemek için," diye yineledim ben de mekanik olarak.

"Yarın mı!" diye kesik kesik bağırdı kızlar, "Olamaz!"

"Ve bu," diye söylendi annem babama ağır bir bakış fırlatarak, "mağaranın sonu demektir."

"Sana başka bir mağara bulurum, sevgilim! Burası zaten bize küçük geliyordu. Şimdi çocuklar kendi ailelerini kurduklarına göre, öyle değil mi? Bizim istediğimiz," diye devam etti babam, konuşurken gözleri parlayarak, "tek bir mağara değil, yarı bağlantılı bir dizi mağara, sizin anlayacağınız. Bir kireç taşı oluşumu tam bu işe göre olabilir. Ne diyorsun Wilbur?"

"Ne desem, belki..." diye başladı Wilbur tarafsızca ama Oswald sözünü kesti.

"Bizim istediğimiz," dedi, "iyi bir av sahası olan bir yer. İyi olmalı çünkü hepimizin ailesi var. Öyleyse hayali fikirlere kapılmayın. Avın olduğu yerde yaşayabiliriz; kireçtaşı olsa da olmasa da, ya da her ne istiyorsanız. Av önce gelir."

"Oswald haklı!" dedi Griselda. "Buradaki diğer bazı kızlar gibi ben de bebek bekliyorum. Bu mutlu av sahası ne kadar uzaklıkta Oswald, tatlım?"

"En ufak bir fikrim bile yok kaz kafalı!" diye kızdı Oswald. "Onu buluncaya kadar gitmeliyiz, hepsi bu."

"Kaç günlük bir yolculuk?" diye ısrar etti Griselda.

"Bebeğini sırtına as! Onu bir çalılıkta doğur ve iyi bir eş gibi sırtında taşı! Aptalca sorular sormayı da kes!"

Clementina gözyaşına boğuldu. "Aaa ama Ossi sevgilim, ben bizimkini burada doğurmak istiyorum. Mutfağı, suyu ve her şeyiyle çok güzel. Ben burada kalmak istiyorum."

"Kes sesini!" diye bağırdı Oswald, "Burada kalamazsın, o kadar! Hem bu kimin suçu? Uganda'daki çayırların yarısını ben yakmadım, öyle değil mi?"

"Şunu söylemeliyim Edward," diye söze girdi annem, "kızları önemsemek zorunda olduğunuzu düşünüyorum. Onların durumunda şimdiye kadar kötü bir şeyin olmadığına şükretmeliyiz. Ve şimdi siz onları dağ tepe yürütmek istiyorsunuz..."

Babamla annemin karşılıklı konuşmaları enderdi; babamın onu dövdüğünü de hiç görmemiştim. Ama bu konuşmanın üzerine babam patladı:

"Gerçekten, Millicent, seni dinleyen de benim sizin için çalışmak yerine, sizi bir kenara attığımı sanır! Elbette kızları düşünüyorum! Çakmaktaşından ateş yakmanın kızlara yararı olmadığını mı sanıyorsun? Ya da onların çocuklarına? Akşam yemeği için ördek pişirmek istediklerinde eski usul devam edip bir yanardağa tırmanmalarını mı yeğlerdin? Senin doğum öncesi egzersizler hakkındaki fikrin bu mudur? Yanardağlar tükenirse ne olacağını sanıyorsun? Hiçbirinizin aklına geldi mi bu? Gelmediğine bahse girerim! Evet, büyük ateşler olduklarını biliyorum ama hepsi gibi söneceklerdir! Wilbur ve ben bütün bu zahmete..."

"Biliyorum, sevgilim," dedi annem, "fakat..."

"Bütün bu zahmete," diye tekrarladı babam, " ve –ııh– bir şeyin uygunluğunu düşünün..."

"Evet, sevgilim ama kızlar gerçekten uzun bir yolculuğa uygun durumda değiller."

"Uzun bir yolculuk!" diye bağırdı babam, " Şimdi artık uzun bir yolculuğun hiçbir güçlüğü yok. Eski günlerde, itiraf etmeliyim, epey güç bir şeydi. Aslanlar tarafından avlanır, timsahlar tarafından kovalanırdınız. Yiyecek iyi bir şey bulamaz, geceleri ağaçlarda geçirirdiniz. Ama bunlar geride kaldı. Şimdilerde nerede konaklarsanız bir veya iki ateş yakmanız yeter; bu, etoburları uzak tutar. Eğer yer nemliyse ateş sizi kurulayacaktır! Artık mızraklarınızın ucunu safaride keskinleştirebilirsiniz. Ava bir elinizde mızrak ve diğer elinizde yanan bir meşaleyle gidebilir..."

"Her yeri ateşe verebilirsiniz," diye önerdim.

"Ateş," dedi babam beni duymazlıktan gelerek, "bütün türlerin içinde bizi egemen kılan şeydir. Ateş ve çakmaktaşı ile dünyanın efendiliği... Ve bizim ailemiz de en ön sırada! Siz hâlâ kızlardan konuşuyorsunuz! Ben onların çocuklarının bizim düşleyebildiğimizden daha iyi bir dünyaya doğmalarını istiyorum. Ben geleceği kurmaya çalışırken, siz, mağaranızı bir iki yıl terk etmekten şikayet ediyorsunuz. Otlar bir zaman sonra yeniden yeşerir, sanırım. Bir gün her aşiretin bir mağarası olacağı, her mağaranın bir ateşinin olacağı, her ateşin bir şişi, her şişin bir kızarmış at eti olacağı zamanı bekliyorum. O zaman, bir konuksever ocaktan diğerine yolculuk zevkli bir ilerleme olur..."

Babam bu olası taş devri cenneti için aşırı duyarlı sözler ederken ben, onun sözlerinin anlamını düşünüyordum. Wilbur'un, Alexander'ın ve kızların, babamın bu tezgahtar ağızlarına bayıldıklarını küçümseyerek gördüm. Yanlışları görmekte hızlı olan Oswald bile bu noktayı gözden kaçırmıştı. Söz sırasının bana gelmesini bekledim ve sonra sert ve acı bir ifadeyle patladım: "Yanlış anlamıyorsam baba, siz bu ateş yakma formülünü Afrika'daki her Tom, Dick veya Harry'ye açıklamayı öneriyorsunuz, öyle mi?"

Babam bana baktı, "Neden olmasın, elbette. Nereye varmaya çalışıyorsun?" diye sordu.

Yanıt vermeden önce bir süre bekledim. Sonra dudaklarımı sıkarak, sessizce konuştum:

"Kısacası ben, aşiret sırlarının, yetkisiz kişilere hak karşılığı olmadan verilmesine karşı çıkıyorum."

Ölümcül bir sessizlik oldu. Tüm aşiretin beni tedirgin bir dikkatle dinlediğini memnuniyetle gördüm. Babam etrafına bakındı ve sonra yavaşça, "Karşı çıkıyorsun, öyle mi? Belki de bize nedenini söylersin," dedi.

"Birçok nedenden ötürü..." dedim suratımı asarak ve devam ettim: "Bunları aşiretin inandırıcı bulacağını umuyorum. İlk planda bu sır, biz ondan ayrılmayı düşününceye kadar, bizim sırrımız olarak kalmalı. Ateşin tam tekelini elde etmek için ilk ve tek şansımızı zaten rüzgârlara fırlatıp attın. İnsanlara yanardağlardan vahşi ateşi nasıl aldığını anlatırken, seni durdurmak için çok gençtim. Şimdiyse, kırsaldaki dumandan anlaşıldığı gibi benim sevgili kayınlarım dahil herkes ona sahip oldu ve bu bize hiçbir yarar sağlamadı. Sırrı sattın mı, baba? Kullanımı için lisans hakkını aldın mı? Hayır, almadın. Öylece verdin, ortalığa saçtın. Ama ben şimdi büyüdüm ve elimden gelirse, aşiretin malını heba etmene engel olacağım."

"Anlıyorum, ateş yakma dersi için ödeme yapmalarını istiyorsun, öyle mi? Çakmaktaşı ve kırmızı kili nasıl tutacağını öğrenmek için altı zebra, kuru odun seçimi için altı daha, için için yanan ateşi alevlendirmeye yarayan son talimat için altı daha, öyle mi? Aklındaki şey, bu mu?" diye karşılık verdi babam. Kızmıştı.

"Ben bunda bir ahlaksızlık görmüyorum," dedim, "bu sudan ucuz olabilir. Ama bundan henüz tümüyle ayrılmayı önermiyorum. Yapay ateş bize birkaç tatlı zebradan çok daha fazla avantaj sağlıyor. İnsanlar, bizim –ne desem– üstün insanlar olduğumuzu kabul etmek zorunda kalacaklar. Bence bundan vazgeçmemeliyiz. Ben ileriye bakıyorum. Ateş

yakabilen sadece biz olursak, diğer insanlar, ateş yakmak istediklerinde bu işi yapmak için bizden birini çağırmak zorunda kalabilirler – tabii karşılığını vermek üzere."

"Ernest!" diye bağırdı babam öfkeyle, "Bir kelime daha duymak istemiyorum!"

"Ama duyacaksın!" dedim, kızgınlıkla. "Bu sadece seni ilgilendirmiyor. Ben çocukları düşünüyorum! Ben oğullarımın gelecekteki mesleklerini düşünüyorum; Oswald'ın, Alexander'ın ve seninkilerin de Wilbur! Sadece romantik hayaller beslemiyorum, gerçekten çocuklarımızın geleceğini düşünüyorum. Onları profesyonel ateşçiler ve fişek teknisyeni olarak yetiştirme şansını bir tarafa atmamalıyız. Benim bir meslek olarak avcılığa karşı sözüm yok Oswald! Söylemek istediğim, aramızdaki ağır kanlılar için başka meslekler de olabileceği."

"Bunda haklılık payı var," dedi Oswald. "Hem neden bu aşağılık adamlara fikirlerimizi bedava vereceğiz ki?"

"Türün geleceği için tabii ki," dedi babam, "alt-insanlık için. Evrime hizmet ve güçlerini genişletmek için..."

"Bunlar sadece bir sürü laf," dedim acımasızca.

"Ernest!" diye bağırdı annem, "Sana ne oldu, babanla nasıl böyle konuşabilirsin?"

"O, bir babanın oğluna davranması gerektiği gibi davrandığı zaman, ben de onunla bir oğulun babasıyla konuşması gerektiği gibi konuşacağım," dedim sükunetle. "Kendi kendine sor bakalım o öyle davranıyor mu? Kendimizi daha iyi duruma getirme şansını türün geleceği uğruna bir kenara atıyor."

"Babanız her zaman çok idealist bir genç adamdı," dedi annem, ama onun sarsıldığını görebiliyordum.

"Ben bir bilim adamıyım," dedi babam, "ve araştırma sonuçlarının genel olarak alt-insanlığın yararına sunulması gerektiğini düşünürüm. Yani her yerde doğal olayları inceleyenlere... Bu şekilde hepimiz birlikte çalışır ve herkesin yararlanacağı bir bilgi külliyatı oluştururuz."

"Haklısın, baba!" dedi Wilbur. Babam ona minnetle baktı.

"Senin ilkelerini beğeniyorum, baba," dedim, "içtenlikle söylüyorum. Ama iki noktaya değinmeme izin ver! Biz şimdiye kadar diğer araştırmacılardan ne kadar yardım gördük? Eğer buldukları bir şey varsa, yararlı olan şeyin üstüne sıkıca oturduklarına eminim. Onların dilini çözmenin tek yolu, değiş tokuş edebileceğimiz bir şeyi yedekte tutmaktır."

"Bu da doğru," diye mırıldandı Wilbur, kederli. Ama babam sert ve boyun eğmez bir tavırla oturdu. Ben konuşmamı sürdürdüm:

"Diğer nokta ise basitçe şu: keşif halen ilk aşamasında ve şimdiden büyük bir felakete yol açtı. Biz bunu türün iyiliği için sunsak bile, güvenli hale getirmeden yapmamız doğru olur mu? Kendimiz için ve onlar için güvenli olmadan... Bakın biz neredeyse kızartma oluyorduk. Bizi sadece babamın parlak buluşçuluğu tam zamanında kurtardı..."

"Bunu fark ettiğine sevindim," diye söylendi babam.

"Yerinde olur muydu," dedim tane tane, "bizim bilgimize sahip olmayan insanlara, kendilerini kızartmanın yolunu göstermek, yerinde olur muydu? Her şeyin ötesinde, maymundan biraz daha ilerde olan birilerine bütün ülkeyi yakabilecekleri bir aracı sunmak akıllıca olur mu? Bir orman yangını yeterince kötüyken, yangın sayısının artması nasıl olacak?"

Oswald kıçına bir şaplak attı. "Çok haklısın, müthiş bir fikir!" diye bağırdı.

Artık babamı yalnız bıraktığımı görüyordum. Hepsi benim tarafımdaydı. Griselda gözlerinin içi parlayarak bana bakıyor ve şevkle alkışlıyordu. Annem bile, "Düşünüyorum da Edward," dedi, "Ernest bunun üstüne epey kafa yormuş. Sen de nerede durduğumuzu görünceye kadar bir süre bunu kendimize saklamamızın uygun olacağını düşünmüyor musun, hayatım?"

Babam ona dik dik baktı ve ayağa kalktı. Sonra bana baktı, ben de ona...

"Hım, demek sen oyunu böyle oynayacaksın, öyle mi Ernest?"

"Ben böyle oynuyorum," dedim.

Babam beni bir an öfkeyle süzdükten sonra çaba harcayarak öfkesini bastırdı; sarkık kaşları eskisi gibi mizahi bir biçimde bir köşeye toplandı.

"Öyle olsun, oğlum," dedi.

Döndü ve mağaraya girdi. Annem de bir iki dakika sonra arkasından gitti. Gece yarısına kadar onların seslerini karşılıklı fısıltı halinde işittim.

XIX. BÖLÜM

Babamın ertesi günkü ruh durumunun nasıl olacağını, sevinçle korku karışımı bir duyguyla merak ediyordum. Vahşi mi olacaktı? Yoksa doğruyu görecek miydi? Yola gelmiş olmalıydı, belki biraz küskün ama boyun eğmiş... Hangi çizgiyi tutturursa tuttursun ben kendi fikrimde ayak diremeye kararlıydım. Ona meydan okumuş, tartışmada onu alt etmiş ve tüm aşiretini ona karşı birleştirmiştim. O akıllıydı, kurnazdı ve güçlüydü ama otoritesini ve bizim ona saygımızı kötüye kullanmıştı. Artık onun sorumsuzluğuna ve zorbalığına boyun eğmeyecektik. Bu konuda kararlıydım. Bunun da ötesinde, gelecekte işler farklı olacaktı. İstibdat yıkılmıştı; şu andan itibaren kararlar, Aile Konseyi tarafından alınacaktı!

Griselda benim fikrimi açıklamış olmamla gurur duyuyor ve herkesi benim tarafıma çekmek için etkin rol alıyordu. Gecenin çoğunu diğer kadınlarla konuşarak geçirdi ve babamın, tutuşabilir bir dünyada ateş yakmanın tehlikeli sırrını açıklamasına izin vermenin, çocukları risk altına soktuğunu anlattı. Bana, kadınların da ateşin sıkı bir denetim altında tutulmasından yana olduklarını söyledi.

"Bunu aile içinde tutacağız. Petronella, Wilbur ile konuşuyor. Bu, babanın olduğu kadar Wilbur'un da buluşu. Wilbur'un da baban kadar zeki olduğunu düşünüyorum. Ama daha yumuşak başlı. Bunu daha güvenli hale sokmanın bir yolunu bulacaktır. Ondan sonra da bu işin ticaretine gireriz. Babana senin sandığın kadar muhtaç olduğumuzu sanmıyorum."

Ertesi gün babam her zamanki neşeli halindeydi ve

büyük aile kavgası hiç olmamış gibi davranarak beni şaşırttı. Herkes için neşelendirici bir sözü vardı... Yeni av alanlarına yapılacak büyük yolculuk için hazırlıkların sorumluluğunu şevkle üzerine aldı. Oswald ile birlikte yolu gösterdi, çocukların sırayla omuzda taşınmasını sağladı. Oswald gideceğimiz yöne karar verdi. Babam, kadınları, çocukları ve yanık ayaklarımızı rahatlatmak için hızımızı yavaşa ayarladı. Erken kamp kurmamızda ve yeri özenle seçmemizde ısrar etti. Tırmanılacak ağaçların yakında olmasının gereksiz olduğunu duyurdu – hepsi de kötü yandığı için. Gerçekten de öyleydi.

Açıkta bile olsak, gece hiçbir hayvanın saldıramayacağı konusundaki inancını sınamak için kampımızın etrafına ateşten bir çember yaptı. Avlar kaçtığına ve yırtıcılar onları takip ettiğine göre, pek inandırıcı bir test değildi. Yakındaki bataklıktan iki veya üç çift parlak göz, bize doğru yaklaştı; epey kızgın homurtu ve koklama sesleri geldi ama onlar her neyseler saygılı bir mesafeyi korudular.

Toprak çıplak kaldığı ve kadınlar yiyecek peşinde koşamayacak kadar yorgun oldukları için, açtık. Kertenkele kebabı ve birkaç timsah yumurtasıyla yetinmek zorundaydık. Babam bizi cesaretlendirmek için şakalar yapıyor ve çocuklara hikayeler anlatıyordu. "Ağlamayın sevgililerim," diyordu, "ben size yemek yemeyle ilgili bir hikaye anlatacağım: Bir zamanlar şimdiye kadar bilinen en iyi avcı olan büyük bir aslan varmış. Avını asla kaçırmazmış ve ormandaki her hayvanı yakalayabilirmiş; atlaması o kadar hızlı, pençeleri o kadar korkunçmuş. Günde iki veya üç av yakalamak onun için işten değilmiş. Ama diğerlerinin, ustalığından fayda elde etmeyi ummaları, onu endişelendiriyormuş. Diğer aslanlara istemeden pay verdiği bile oluyormuş ama sırtlanlar, çakallar, akbabalar, çaylaklar (maymun adamlar da, çünkü bunlar bizim de leş yediğimiz günlerde olmuştu) onun akşam yemeğine yardıma geldiklerinde çok öfkeleniyormuş. 'Bütün işi ben yaptım,' diye

homurdanmış aslan, 've bu hiçbir işe yaramazlar kendileri en ufak bir çaba harcamadan zevkine konmak istiyorlar. Neden onlarla paylaşacağım ki? Paylaşmayacağım.' Ama avları o kadar büyükmüş ki ve o kadar sık oluyormuş ki, etin hepsini yemesi mümkün değilmiş. Hiçbir aslan yiyemez! Önce leş yiyicileri öldürmeye çalışmış ama bu ona daha da büyük bir stok sağlamış. Etini kendine saklamasının tek yolu, hepsini yemekmiş. Böylece denemeye koyulmuş. Tümüyle doymuş olsa bile yemeye devam etmiş. Yemiş, yemiş, yemiş... Bir süre sonra korkunç bir hazımsızlık başlamış. Hayatı tümüyle çekilmez olmuş. Korkunç şişmanlamış ama sırtlanların ve maymun adamların çaresiz yüzleri ona öyle zevk veriyormuş ki, avlamaya ve hak ettiğini yemeye devam etmiş. Böylece, çok genç bir yaşta ölmüş! Çok irileşmiş olduğu için –ve avını onlarla olağan biçimde paylaşmış gibi– sırtlanlar, akbabalar, çakallar ve maymun-adamlara iyi bir ziyafet olmuş."

"Neden ölmüş?" diye sordu çocuklar.

"İnsanlardan nefret etmesiyle komplike hale gelen kalp büyümesi ve dejenerasyonundan," dedi babam ve ellerini boş midesinin üstünde kavuşturarak huzur dolu bir uykuya daldı.

Yolculuk sırasında özellikle Griselda ile bana çok iyi davrandı. Bize ateş yakmayı ve çok kıvılcım saçmak için doğru odunu seçmeyi öğretmek amacıyla fırsat yarattı. Öldüğü zaman bize sağlam bir eğitim bırakmayı umduğunu ve hiç kimsenin bunun ne zaman başına geleceğini bilmediğini söyledi.

"Bunu hayatınızın mottosu olarak benimseyin canlarım," diye önerdi, "ve çocuklarınıza sizin bulduğunuzdan daha iyi bir dünya bırakın! Onlara sizinkinden daha iyi bir başlama fırsatı sunun!

Başka insanları beklemeyin ve insanlığın tüm geleceği sizin çabalarınıza bağlıymış gibi yaşayın! Bunlar kritik zamanlar, çok kritik... Ateşin denetlenmesi sadece bir baş-

langıç; bu temel üstüne inşa etmemiz gereken düşünce, plan ve organizasyonlar var. Doğa bilimlerinden sonra sosyal bilimler! Aramızdan hangimizin maymun adamların enerjilerini evrimin görevlerine daha uygun bir duruma getirmeyi keşfedeceğini ve gerçekten insani durumlara bizi götüreceğini kim bilebilir? Bunun hakkında düşünün, canlarım! Ben en çok ikinize güven duyuyorum. Kendim yaşayıp da göreceğimden kuşkuluyum, ama siz görebilirsiniz: tüm mücadelelerin ödülü olacak olan muhteşem altın çağı! Sonunda insan olmayı, homo sapiens olmayı siz görebilirsiniz! Artık benden geçti, biliyorsunuz ama benim küçük çabalarımın sizi ve diğerlerini bu yola soktuğunu hissedersem, mutlu öleceğim."

Aile kavgasından sonra bana baktığı, mizahi ama meydan okuyan bakışla bizi onurlandırdı ve yavaş yavaş uzaklaştı.

Bir süre sonra Griselda konuştu: "Ernest ateş yakma tekeline veda edebiliriz çünkü baban onu her zamanki gibi rüzgârlara atmaya devam edecek."

"Buna cesaret edemez, aşiret buna karşı!" diye bağırdım.

"Evet, cesaret edecektir," dedi acı bir ifadeyle, "çünkü aşiret için neyin iyi olduğunu aşiretten daha iyi bildiğini düşünüyor. Eminim, bizi satacaktır. Bunu açıkça söyledi. Anlamadın mı? Kolaysa beni durdurmaya kalkışın der gibiydi."

Dikkatle düşündüm. Düşündükçe Griselda haklıymış gibi geldi. Babamın tavırları, neşesi, iki yüzlü konuşması, şakacı imaları, sahte dostluğu bir tek anlama geliyordu: bize kazık atmayı ve bizim ne düşünüp ne yaptığımızı dikkate alınmamayı aklına koymuştu. Eğer bize kızsaydı, bize saldırsaydı ve dövseydi, ne düşündüğünü, bizim hükmümüze itaat edip etmeyeceğini bilirdik. Ama hayır, o bize ihanet etmeye niyet etmişti.

"Ne olursa olsun onu nasıl durdurabileceğimizi bilmiyorum," dedim.

Griselda bir süre karnındaki çocuğun tekmelerini hissettiği anlarda çıkardığı yumuşak hırıltılar dışında hiçbir şey söylemedi. Doğum çok yakındı ve çok yavaş yürüyebiliyordu. Sonunda konuştu: "Ernest, öldüğümüzde gideceğimiz şu rüya beldesi hakkındaki zımbırtıya, uykumuz esnasında ziyaret ettiğimizi söylediğin şu öteki av sahasına gerçekten inanıyor musun?"

"Diğerleri gibi iyi bir varsayım," dedim, "ama bir yere gitmek zorundayız – yani gölgemiz gitmek zorunda."

"Gölgemiz mi?"

"Bir çeşit iç gölge. Çünkü biz uyurken her çeşit maceraya atılıyor. Sana anlatmıştım."

"Ama," dedi, "rüya görürken yaptıklarımız o kadar acayip ki, gerçek olamaz!"

"O anda yeterince gerçek görünüyor," dedim, "öyleyse gerçek olmalı. Bizim gölde gördüğümüz aksimiz gibi, kırık ve dalgalı. Ama belki de bedenlerimiz, o dünyadan böyle kırık ve güçsüz görünüyor. Bedenimiz yendiği zaman içimizdeki gölgeye bir şeyler olmalı ve başka birinin parçası olmalı. Peki sonra? O nereye gider? Biz sadece uyandığımızda anımsadığımız o parçalara ayrılmış av sahasını biliyoruz. Oraya gideceğimizi sanmak mantıklı görünüyor. Herhangi bir başka varsayım kadar iyi bence."

"Bir şekliyle önemli bir varsayım," dedi Griselda yavaşça.

"Hangi şekliyle?"

"Birini oraya göndermek, hiç kimseye zarar vermez. Eğer öteki av sahalarında bir ayna-bedenleri olacaksa, pek bir şey kaybetmiş olmayacaklar."

"Doğru," diye onayladım, "ama yine de kâbus değil de mutlu rüyalar görüyorlarsa."

"Babanın mutlu rüyalar gördüğünü düşünüyor musun? Yani mesela..."

Kalbim daha hızlı çarpmaya başladı. Ama yanıtın üzerinde düşünmek gerekmiyordu. Açıktı. Babamın tüm

imgeleri –avlanırken, deney yaparken, telaşla koşuştururken– sadece düzenlemek için kafama üşüştü.

"Evet," dedim, "evet, babam mutlu rüyalar görüyor, Griselda..."

XX. BÖLÜM

Büyük çalılık yangını yanardağ kayalarının üstünde incecik kalan çıplak toprağın bölgesinde kendi kendine yanıp söndü. Burada kendimize bizimki gibi büyük bir aşireti besleyecek bir arazi bulamadık. Ben sağlıklı bir oğlan babası oldum. Oswald da, Alexander da ikiz kızlarına çok düşkündüler. Wilbur, her an baba olmayı bekliyordu. Mildred yenge de bekliyordu, "Hepsi bu müzik sayesinde," diyordu mutlulukla, "ve kızların kaçırılma şekilleri... Vanya işlerin böyle olması gerektiğini söyledi. O genç bir maymun-adamken böyle oluyordu; evet, o beni yere devirmeyi aklına koydu ve çalılıklara götürdü..."

Babam yeni bebeklerden çok memnundu ve onların kafalarını nazik parmaklarıyla inceliyordu.

"Hâlâ çok küçükler," dedi, "ama çok tatlı ve yumuşaklar, büyüyecekler. Siz kızlar, çocuk sahibi olmak size zahmet verse de, aldırmayın. Hiçbir kazanç acısız olmaz. Hepsi evrimdir."

Gün be gün mücadeleye devam ettik; yürüdük ve yürürken de avlandık. Sonunda ağaçla kaplı sıra dağların tepesine ulaştık ve kendimizi parıltılı nehirlerle buluşan ovaya, güneşte alevlenen göllere, derin yeşil bataklıklara, binlerce kilometrekarelik av sahalarına, üstüne ağaçlar, kuş yuvaları ve kaya parçaları serpiştirilmiş otlara ve hepsinin ardında bir kayalık dağlar dizisine bakarken bulduk.

"Av!" diye haykırdı Oswald, "Onu görebiliyorum, kokusunu alabiliyorum, neredeyse dokunabiliyorum!" Mızrağını heyecanla salladı.

"Kireçtaşı ve mağaralar da var," dedi Wilbur, öte dağları işaret ederek.

"Vaat edilmiş toprak..." dedim.

Babam gülümsedi ve hiçbir şey söylemedi, batan güneşin göz kamaştıran parlaklığına karşı koruyabilmek için gözlerini buruşturururken. Sonunda ani bir iç çekişle, "Haydi aşağıya inelim!" dedi.

Hava kararmıştı. Umduğumuz her şey vardı burada! O gece akşam yemeğinde esas yemek olarak geyik rostosu yedik, hem de bol bol. Ama şafak vakti bir şeylerin yolunda olmadığı hissiyle erkenden uyandım. Sıçrayıp kalktım; diğerlerinin de kalktığını ve el yordamıyla –orada olmayan– mızraklarını aradıklarını gördüm. Çarpan bir kalple, yabancı bir aşiret tarafından kuşatıldığımızı anladım. Hiç de dostça bakmıyorlardı; mızraklarımızı almışlardı ve sayıca bizden fazlalardı. Sonra babamın, onların aşiret reisi olduğu anlaşılan daha yaşlı bir maymun-adamla içtenlikle konuştuğunu algıladım.

"*Parlez-vous français, Monsieur?*" diyordu babam yağcılık yaparak. "*Sprechen-Sie Deutsch, mein Herr? Habla español, Señor? Kia ap hindi bol secte ho? Aut latina aut graeca lingua loquimini?* Tabii ki bilmiyorsunuz neler düşündüğümü... En eski işaret diline döneceğiz," diye devam etti, diğeri her soruya başını sallarken.

Onların, sıra ile ağaçları, otları, mızrakları; oğullarının, bir gece önce yediğimiz geyiğin kemiklerini ve bir diğerinin de karınlarını işaret ederek yürütmeye çalıştıkları, yavaş bir iletişimdi. Yine de öğleden sonraya doğru şaşmaz bir ilerleme kaydetmiş gibi görünüyorlardı ve gerilim büyük ölçüde azalmıştı. Gece yaklaşırken neredeyse samimi olmuşlardı! Bize yemek için az miktarda yiyecek getirmişlerdi – çiğ elbette! Ateşi yanık tutmamıştık, ama şimdi yabancılar tarafından izlenirken közleri üfledik ve onların getirdiği küçük parçayı pişirmeyi becerdik; biraz sırtlan, bir maymun ve büyük bir kaplumbağa. Babam onların reisini

bu sonuncudan birkaç lokma almaya ikna etti ve gözlerinin fır dönmesinden anladığımız kadarıyla, hoşlanmıştı.

Yabancılar, mızraklarımızı dikkatle yanlarında götürüp biraz geri çekildikten sonra babam, "Pekâlâ, bu kadar uzun sürdüğü için üzgünüm ama tüm evrensel dillerin sorunu budur – yavaş, tekrarcı ve incelikten yoksun... Yine de durum oldukça basit ve şuna indirgeniyor: Sınır ihlalleri yasal takibata uğrar!" dedi.

"Bütün bu ovayı sahiplenmişler mi demek istiyorsun?" diye nefesi kesildi Oswald'ın.

"Buradan pek harika şeyler çıkaramadıklarını söylüyor," dedi babam. "Bizim gelişmiş av tekniklerimize sahip değiller, biliyorsun. Ve bizim gibi büyük aileleri var. Gitmemiz gerektiğini söylüyorlar. Aksi takdirde..."

"Bana saçma geliyor!" dedim, "Burada herkes için bol bol yer var. Yine de, korkarım biz ne yaparsak yapalım, onlar bu kadar açsalar, 'aksi takdirde' seçeneği geçerli."

"İlişkiler henüz kopmadı. Müzakereler yarın sonuçlanacak. İki taraf için de tatmin edici bir formül bulmayı umut etmek için henüz çok geç değil. Mezar meselesinin tehlikesini aklımda tutarak ben sizin adınıza her yolu keşfetmeye niyetliyim. Bu arada kaçınamayı kendi onurumuz olarak görmemiz gerekiyor. Nöbetçi kulübeleri kondu," karşılığını verdi babam.

"Pis domuzlar!" diye homurdandı Oswald, pek neşeli olmayan bir ruh haliyle. Uyumaya hazırlandık.

Ertesi gün bir öncekinin tekrarıydı. İki tam yetkili temsilci bir kenara çömeldiler; kollarıyla hareketler yaparak ve 'zıplayarak çakmaktaşı yontmak' ya da 'birinin boğazını sıkmak' gibi operasyonları canlandırdılar. Geriye kalanlarımız, oradan ayrılmamıza ve yakıt toplamamıza izin verilmediği için ateşin külleri etrafında asık suratla oturduk. Oswald bu bahaneyle kendine bir sopa edinmeye kalkıştı ama mızrağın ucuyla geri döndürüldü. "Pis domuzlar!" dedi. Bu, onun en gözde deyimi olmuştu.

O gün çok az yiyeceğimiz vardı; ama babam günbatımında konferanstan belirgin biçimde daha umutlu döndü. "Bir şans var," dedi, "epeyce bir şans. Ben kötümser değilim."

"O zaman bizim kalmamıza izin verecekler mi?" diye sordum.

"Müzakereler sona erince bir resmi bildiri yayınlanacak," dedi babam, gururla, "bu arada zamansız bir açıklama yapmamı beklemeyin."

Bunu takip eden gün, anlaşmanın yakın olduğu açıkça belli oldu. İki kabile reisinin çok iyi anlaştığı, kahkahalarından, şakalaşmalarından ve birbirlerinin sırtlarına vurmalarından anlaşılıyordu. Sonunda ayağa kalktılar ve birlikte çalılığın içinde gözden kayboldular. Zaman geçip onlar görünmeyince aşırı derecede endişelenmeye başladık. Saatler geçti ama hâlâ onlardan bir işaret yoktu ve ben ihanetten kuşkulanmaya başladım. Ama açlıktan bitap düştüğümüz, iyi silahlanmış ve iyi beslenmiş nöbetçilerle kuşatıldığımız için yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu.

Sonra kalbim çarpmaya başladı. Ağaçların ardında bir dumanın helezonik bir biçimde yükseldiği görülebiliyordu.

Kalp çarpıntılarıyla kaçınılmaz sonu bekledik.

Sonra babamın canlı olarak bize doğru geldiğini gördük, yalnızdı.

"Her şey tamam, her şeyi düzene soktum. Anlaşmanın şartları –ııh– imzalandı ve yarınki büyük şölende onaylanacak," dedi. Ve anneme döndü: "Sevgilim, eğer senin şu ünlü '*tortue rotie en carapace à la bohémienne*'i yapmak için özel bir çaba harcarsan bana büyük iyilik yapmış olacaksın. Bütün bu zorlu müzakereler sırasında o benim cankurtaran halatım oldu ve onsuz tüm bunları gerçekleştirebilir miydim, bilmiyorum."

"Evet ama anlaşma nedir?" diye sordum.

"Koşul bir: avlanmak için ovanın yarısı bizim olacak, bundan böyle bir 'Sınır Tahdit Komisyonu' kurulması hazırlığına girilecek," dedi babam etkileyici bir sesle.

"Yarısı mı, iyi iş..."

"Koşul iki: her iki aşiret de diğerinin bölgesinde avlanmayacak. Ve koşul üç: batı uçtaki dağlık kısmı alıyoruz!"

"Bu, bütün kireçtaşı mağaraları kapsıyor!" dedi Wilbur şaşkınlıkla. "Onları bunlardan vazgeçiren ne?"

"Orası mağara ayılarıyla dolu olduğu için," dedi babam neşeyle, "bize vermeye çok hevesli görünüyordu. Birkaç mil ötedeki bir bayırın üstünde küçük kayalık sığınakları var ama yine de bebeklerini leoparlara kaptırıyorlar. Tabii, o bizim ayılarla başa çıkabileceğimizi bilmiyor."

"Akıllıca kotarılmış!" dedim onaylayarak.

Babam, "Fena değil... Aslında o bizi tongaya düşürdüğünü sanıyor. Koşul dört: aşiretler dost olacaklar. Yani kendi yollarında evrimleşme özgürlüğüne sahip olacaklar, dışardan evlenecekler ve barışı, ilerlemeyi, refahı sağlamak için birlikte çalışacaklar. İşte böyle! Bu tür şeyleri her zaman biraz büyük laflarla bitirmek gerekir, bilirsiniz."

"Peki, ya beşinci koşul?" diye sordu Griselda sertçe. "Yoksa o gizli bir madde mi?"

"Beşinci koşul mu? diye sordu babam, "Ne demek istiyorsun?"

Griselda, "Hangi aşiret ateş yakmayı biliyorsa, sırrını bilmeyene devretmesini dikkate alan madde..."

"Bu aslında anlaşmada yer almıyor," diye cevapladı babam, "ama sadece adil olmak için..."

O helezonik uyarı dumanı... Biz de babamın tehlikede olduğunu düşünecek kadar aptaldık!

"Nasıl ateş yakılacağını onlara anlattın!" diye bağırdım, "Bize sormadan... İyi bir anlaşma yapmana şaşmamalı. Sen... sen..."

"Size danışmadığımı biliyorum, oğlum," dedi babam sessizce, "ama oldukça kritik bir durumda olduğumuzu görmelisin. Bir takas yapmalıydım ve verilecek bir şeyim olduğu için şanslıydım."

"Buna inanamıyorum!" diye çılgınca bağırdım. "Onlara

vermek zorunda değildin. Şimdi onlar da bizim kadar iyiler! Sen bunu onlara zaten her durumda verirdin, vereceğini biliyordun! Çünkü vermek istiyordun!"

"Vermek zorundaydım..." dedi babam.

"Bunu nasıl bileceğiz," diye tısladı Griselda, "gerçek bir tehlike olduğunu nereden bileceğiz? Bütün bu şeyi sen hazırlamış olabilirsin – en azından çoğunu."

Babam omuz silkti:

"Bunlar saçmalık. Olacakları durduramazsın. Ateş, gelecek kuşakların sıradan, beylik bir şeyi olacaktır. Bizim düşünmemiz gereken daha başka bir şey, sıradan olmayacak yeni bir şey. Böyle ilerlenir."

"Sen bizim doğuştan kazandığımız hakkı başkalarına fırlatıp attın!" dedim, "İlkel insanların eline ölümcül bir silah verdin. Sen..."

"Güvenlikte olabilecekler mi?" diye sordu annem.

"Tam manasıyla!" dedi babam, ağırbaşlı. "Kullanım için en ayrıntılı talimatları verdim. Uygun koşullarda, tabii. Afrika'daki en iyi av sahasına karşılık. Hadi artık avlanalım, tamam mı? Açlıktan ölüyorum."

XXI. BÖLÜM

Babam bizi gene tongaya bastırmıştı. Yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu. Av harikaydı ve mağaralarda isteyebileceğimiz her şey vardı. Kuzeye bakan güneşli bir terası tümüyle aldık. Ama tam anlamıyla 'ayaktakımından' olan komşularımızın her yerde ateşler yakması ve defalarca '*côte d'antelope à la manière du chef*' tarifelerini değiş tokuş etmeyi teklif etmeleri veya bizi barbeküye çağırmaları üzücü oluyordu. Babam onların çok iyi insanlar olduklarını iddia etmişti ve kaçınılmaz olarak çayırlarının çoğunu yaktıkları zaman da neşeyle, "En düzenli ailelerde bile hatalar olur," diyerek geçiştirmişti. Onlara, bizim sınırlarımız içinde bir yıllık avlanma ruhsatı vermekte de ısrar etti. Başından sonuna, insanların bizim durumumuza gelmek için bir bedel ödemeleri gerektiği hakkında en ufak bir fikir geliştirmedi.

Griselda bundan çok yakınıyordu. Bizim gelişimizdeki karşılama komitesi belasının tümüyle önceden tasarlanmış bir hile olduğuna kendini inandırmıştı.

"Babanı biliyorum, işleri nasıl idare ettiğini biliyorum..." diyordu gizemli bir ifadeyle. Elsie'ye olanları anımsayınca ona inandım. Bir parça tehlikede olsaydık bile babamın yanlış yoldan gittiğini söylüyordu.

"Onlara ateşimizin olduğunu göstermeliydik," dedi, "o zaman o zavallı barbarlar korkup bize saldırmaktan vazgeçerlerdi. Kendi üstünlüğümüzü kurmalıydık. Bu, hizmetçi sorununu da çözümlerdi. O karşıdaki hayvan gibi kızlar, canları kelle çektikçe bana gelmek durumunda olsalardı, bu mağaradaki her işi kendim yapmak zorunda kalmayacaktım."

Beni tekrar tekrar babamdan gözümü ayırmamam konusunda uyarıyordu: "Bunu tekrar yapacaktır, sözlerime dikkat et! İhtiyar adam aşiret için tam bir tehlike haline geliyor."

Griselda'nın biraz abarttığını düşünüyordum ama sonunda haklı olduğunu itiraf etmek zorunda kaldım.

Yeni evlerimize yerleştikten hemen sonra babam deneylerine tekrar başladı. Çok uzun bir zaman bunlardan bir şey çıkmadı, neyin peşinde olduğunu bile açıklamadı.

Kısa zamanda heyecan verici gelişmeler dikkatimizi çekti; Wilbur, büyük çapta bir 'taş devri alet imalathanesi' inşa ediyordu! Emrinde çalışan düzinelerce usta işçi olduğu halde, yumurta biçimindeki el baltalarına bütün Afrika'dan öyle bir talep geliyordu ki, siparişleri yetiştirmekte güçlük çekiyordu. Alexander da yeni 'sarı boya' çeşitleriyle, mağara içi dekorasyon işini büyütmüştü. Onun duvar resimlerinin, avlanmak için kullandığımız bıçaklardan ve avı öldürmekte kullandığımız boynuz uçlu mızraklardan daha da iyi olduğunu söyleyebilirim. Başarı, William'ın av köpeği yetiştirme çabalarını görmezden gelmeye devam etse de, onun girişimleri en azından gündelik rutinimizi canlandırıyordu. "Bu, köpekten başka biri olamaz!" diye ısrar ediyordu, biz onun kanayan kol ve bacaklarını dana ayağı yapraklarıyla bağlarken.

"Sevecenlik ve kararlılığın bir karşılığı olmalı. Mutlaka olmalı..." Bu düşüncenin hayal olduğuna onu inandıramıyorduk. Daha pratik olanı annemin icadı olan zebra derisinden el torbalarıydı.

Kadınların hayvan postlarını giymeyi alışkanlık haline getirmeleri, "Şekerim, buna bak! Bu en sonuncusu!" ya da "Benim güzel leoparım tahta kadar sert çıktı, şekerim, ve bu maymundan çıkan kürke bir bak. Bunu ne yapabilirim?" çığlıklarıyla mağaralara girip çıkmaları da günün en çok yaygara koparılan konularından biriydi. Bütün bu saçmalığın öncüsü Griselda idi. Oswald ve ben buna kar-

şıydık ve –söylemeye gerek yok– düşüncelerimizde en küçük bir değişiklik olmamıştı. Bizim her karşı çıkışımıza değişmez cevap, "Vanyalaşmayın!" oluyordu. Ama biz bu yozlaşmış hoppalığın neye yol açacağını kesin olarak görüyorduk. Şimdi tabii her genç züppe, incir yaprağıyla gösteriş yapıyor.

Bir gün babam bana, "Sana bir şey göstermem gerekiyor, oğlum," deyinceye kadar, zaman böyle geçti. Onun sesindeki bastırılmış zaferden, gerçekten ciddi bir sorunun içinde olduğumuzu anladım. Ormandaki bir açıklığa gelinceye kadar onu aramıza epey bir mesafe koyarak izledim. Elini alçakgönüllü bir gururla sallayarak, "Benim küçük atölyem..." dedi. Uzunlukları 90 santimetre ile bir buçuk metre arasında değişen kırık odun parçaları, küçük demetler halinde değişik ağaçların yapraklarıyla etiketlenmiş, düzenli sıralar halinde tanzim edilmişti.

"Büyük iş oldu!" diye gururlandı babam. "Buradaki kafur ağacı ile başladım, görüyorsun, sonra zeytin, çam, pembe ağaç, kokulu ağaç, sandal ağacı, direk, yeşil kalp ve dumanlı kalple devam ettim. Abanoz, maun ve tik ağacını bile denedim. Elbette bambuyla başlamıştım ama bana ilk fikri vermesinin ötesinde umutsuz bir maddeydi. Gelecekte inşaatta kullanılabilir ama ben kesinlikle nefret ediyorum. İnciri, demir ağacını, kestaneyi ve hatta akasyayı bile denedim ama porsuk ağacına ulaşıncaya kadar bana gerçekten umut veren bir şey olmadı. Bundan sonra porsuk ağacında yoğunlaştım; bütün bu kırık parçalar porsuktandır. Çok yeşil olanların esnekliği yoktur ve kuruduğunda da kırılır. Tam doğru zamanda almalısın, mevsimlere göre değişiyor. Ben de henüz işin başındayım bu konuda. Burada sana yaylarla ilgili fikirlerimi söylüyorum; düşünebildiğim her şeyi denedim ve filin bacak lifleri en iyisi çıktı, vanilyanın kökleri de ona yakın. Oklar için, sandal ağacı gibi düz, hafif herhangi bir odun işinizi görür. Ağırlarından kaçının, delici özellikleri var ama alanı kısıtlıyor."

Bu böyle bir süre devam ettikten sonra, "Sen neden söz ediyorsun?" diye sordum.

"Okçuluk!" dedi babam basitçe, "Biraz zamanından önce, biliyorum ama denemek zorundaydım. Wilbur sizi bıçaklarla donattı, biliyorum, ve korkarım Oswald'ın bacakları da benimkiler gibi varis damarlarıyla kaplanınca bumerang ilkesiyle karşılaşacak. Ama bu son silah... Görmek ister misin?"

Ve orada, o anda babam, şimdiye kadar yapılan ilk oku eline aldı! Üstünde kazınmamış yumrulara ve korkunç bir şekilde gerilen yaya rağmen çekti! Prototip bir ok uydurmuştu, yayı gerdi ve uçurdu; ok öne fırladı ve otuz metre kadar ötede yere düştü.

"Bundan daha iyisini yapabilirim," dedi babam, benim şaşkınlığımın tadını çıkararak, "bu yay her zaman gevşiyor. Hadi sen dene!"

Birkaç falsolu başlangıçtan sonra oku yirmi beş metre öteye attım.

Babam, "Eee ne düşünüyorsun? Bu sadece eğlencelik..." diye sorunca,

"Olasılıklar sınırsızdır, baba..." karşılığını verdim, kederle. İhtiyar adama üzülerek baktım. Bu onun sonuydu... Kesinlikle sonu...

"Bunu kutlamak için büyük bir şölen düzenlemeliyiz!"

"Elbette," dedim, ağırbaşlı.

"İlk önce Oswald'a göstermek istemiştim. Seninkinden daha çok onun sahasına giriyor, biliyorsun, ama o bugün ava çıktı ve ben de mutlaka birine göstermeliydim."

"Ben Oswald'a anlatırım," dedim. Ve anlattım. Griselda'ya da...

Yapmamız gereken oldukça açıktı.

Okla yayın tek bir gösterisi Oswald'ı ikna etmeye yetti. Çevredeki herkesi geride bırakan en büyük avcıydı. Bütün söylemem gereken, herkesin bundan bir tane edindiği zaman, onun da herhangi biri kadar iyi bir avcı ve nişancı

olacağıydı. Ne daha iyi, ne de daha kötü..."Güç ve yetenek artık önemli olmayacak," demem, gerçekten de yetmişti.

"Eğer her onuncu sınıf, alçak bir yay ve bir torba ok aldığında büyük av vurur şa bu gerçek yeteneğin ve sporun sonu olur!" dedi Oswald. "Babamın içine giren nedir? Peki, buna karşı ne yapacağız?"

"Korkarım ne yapacaksak, çok çabuk yapılmalı!" dedim. "Ateşi hatırlıyor musun?"

"Kutsal megateryum! Düşünmek bile korkutucu! Bir çare bulmalısın, Ernest!"

"Buldum..."

"Peki, ne?"

"Gelecek deneme atışında," dedim, "bir kaza olmalı..."

Oswald bembeyaz kesildi. "Bunu kastediyor olamazsın!.."

"Daha iyi bir fikrin var mı?"

"Ama..."

"Biliyorum," dedim, "biliyorum. Fakat o şimdi yaşlı bir adam. Zaten fazla ömrü kalmadı. Bundan çok daha önce emekli olmalıydı, ama onu bilirsin. Bence Oswald, böylesi daha iyi. Mutlu av sahalarında daha keyifli olacaktır. Bırakalım oklarla ve yaylarla orada oynasın! Korkarım bu onlar için biraz şok olacaktır. Ama gerçek dünyada onun önündeki yıllar, onun için bir kayıp değil. Varis damarları çok korkunç, biliyorsun."

"Senin teorilerini biliyorum," dedi Oswald yavaşça, "biz ölmüyoruz; geçiş yapıyoruz. Bu, acı verici görevi biraz kolaylaştırıyor. Bundan hoşlanmıyorum ama korkarım, sen haklısın. Toplumu korumalıyız."

"İyi söyledin, Oswald," dedim sıcaklıkla. Geçen yılların yüklediği sorumluluk ve deneyim sayesinde, ağabeyim daha bir olgunlaşmıştı.

"Ben her şeyi hazırlarım," diye ekledim.

"Sonra da o kirli şeyi gömeriz," dedi Oswald başını sallayarak.

"Diyelim ki, sır listesinde tutarız..." şeklinde düzelttim.

Oswald, silah için önemsiz yenilikler önerdi, –tam olarak unuttum ama– cephanenin üstünü tüylerle örtmek gibi sanırım. Babam çok memnun olmuş, "İcat, bir ekip işidir!" diye övünüyordu. İlk denemeler başarıyla gerçekleşti ama sıra bana gelince okla ilgili bir sorun çıktı –tüyler çıktı ya da ok büküldü– ve babam kendi okunu almak için aptalca öne atıldı. Hiç ses çıkarmadan düştü.

Şölenin sonunda babamın konuşma yapmaması tuhaf geliyordu insana. Ama benim bir şeyler söylememi isterdi, bundan emindim. Kendimizi gerçek insan olmaya adama görevi, onun bize verdiği örnek ve önceden düşünerek ilerlemeyi sağlama üzerine konuştum. Tümceleri kurarken ve sonuçları önerirken onu içimde hissedebiliyordum. Alkışlar arasında yerime oturduğumda, zavallı annem göz yaşları içindeydi: "Tıpkı zavallı, sevgili baban gibi konuştun. Senin ondan biraz daha dikkatli olacağını umut ederim."

İşte babamın vücudunun sonu bu oldu, oğlum! O, gerçekten modern bir silah tarafından vurulmayı ve gerçekten uygar bir biçimde yenilmeyi isterdi zaten. Böylece, onun bir vücut ve gölge olarak hayatta kalmasını sağladık. İç gölgesi, öteki dünyanın av sahalarında hayali fillerden köfte yaparken, o bizim içimizde yaşıyor. Senin de içinde ona bir veya iki kere rastladığına ve ondan çok etkilendiğine hiç şaşırmadım. Sevecen bir tarafı vardı, değil mi?

O, Pleyistosen'in en büyük maymun-adamıydı! Bu çok önemli bir şeydir. Bunu sana, bizi çevreleyen konfor ve rahatlıklar için ona ne kadar borçlu olduğumuzu bilmen için anlattım. Zihinsel olmaktan çok pratik bir yeteneğe sahipti belki... Ama onun geleceğe olan yılmaz inancını unutmayalım! Ve ölürken bile, hem topluma hem de bireye devamlılık sağlayan 'ana-baba katli' ve 'baba yemek'

ile ilgili sosyal kurumların biçimlenmesine yardımcı olduğunu anımsayalım. Gerçekten, gerçekten o, ormandaki en görkemli ağaçtı! Yanından geçerken onu düşünmekle iyi edeceksin. Belki o da seni düşünecek...

Ama o, tüm dünyayı yaratmadı. Kim yarattı? Korkarım bu oldukça güç bir soru – şimdi buna giremeyeceğim. Birincisi; bu çok karışık, hatta çetrefilli... Ve ikincisi; senin uyku zamanın çoktan geçti...

PLEYİSTOSEN'İN SONU

Türkçesi: Şükran Yücel

"İnsan ırkının elinin değdiği en güçlü ve en korkutucu şeylerin –ateş, tekerlek, evlilik v.b.– bir 'İlk İnsanlar Ailesi' tarafından keşfinin ve kullanılışının komik hikayesidir bu. Aynı zamanda ilerleme sorunlarının, atom çağıyla birlikte değil, 'pişirilmeden pişirme' ve 'kurda kuşa yem olmadan yeme' ihtiyacıyla başladığını anımsatır."

Terry Pratchett

Yüzyıllar öncesinin bilgelerinden asırlar sonrasının meraklılarına bir mesel. Tersine dönmüş bir dünyada avcı-av, sahip-köle, maymun-insan nümayişleri. Dala tüneyen Kolomb, posta sarınan Darwin. Yeni bir çağın eşiğinde, ateşin sırrıyla ısınıp gecenin gözleriyle görmeyi unutmayanlar için.

Kapak resmi: *Fred Otnes.*

ISBN 975-8457-92-6

D

edebiyat

bilimkurgu